శ్రీరస్తు

ఇళాదేవీయము

అను నామాంతరముగల

రాధికాసాంత్వనము

ముద్దుపళని

శ్రీమతి విద్యాసుందరి
బెంగళూరు-నాగరత్నముచేఁ
పరిష్కృతము

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ
ప్రకటితము.
1950

ప్రస్తావన

సీ. శ్రీపరిపూర్ణ మౌ వ్రేపల్లెవాడలో
నందగోపాలునిమందిరమున
నవతీర్ణుఁ డై మేనయత్త యౌ రాధికా
విధుముఖిచేఁ బ్రేమఁ బెంపు గనుచుఁ
దన మేనమామకూఁతు నిళాలతాంగిని
బెండ్లాడి యామెతో వేడ్క నుండఁ
దనవియోగముచేతఁ దాళఁ జాలక చాలఁ
జింతిల్లుచుండుటఁ జిల్కవలన
తే. విని మిథిలనుండి యింటికి వేగ వచ్చి
చతురగతులను రాధికాసాంత్వనమ్ముఁ
జేసి దక్షిణనేత నా వాసిఁ గన్న
చిన్నికృష్ణుని మనసులో నెన్నుచుందు.

నేను జిన్ననాఁటనుండియు సంగీతవిద్యతోపాటుగా సాహిత్యవిద్యయందుఁగూడఁ గొంచెము గొప్పపరిశ్రమ చేయుచు మాదేశభాషయగు కన్నడములోను దెలుఁగులోను బెక్కు గ్రంథములు చదివితిని. తరువాత బెంగళూరినుండి యీ చెన్నపట్టణమునకు వచ్చినదిమొదలుగా నఱవములోఁ గూడ ననేక గ్రంథములఁ జదువుచుంటిని. అయినను నాకాంధ్రభాషాగ్రంథములయందుఁ గలయభిరుచి పై భాషలలో నంతగా లేకపోయినది.

ఇట్లుండఁగా "వేలాంవెజ్జి" అనుసామెతగాఁ జాలదినములనుండి తెలుఁగుబాసలోఁ గవిత్వము చెప్పవలయునను కుతూహలము కూడఁ గలిగి పట్టుదలతో మరల భారతాదిగ నాంధ్రగ్రంథములు చదివితిని. పదపడి బ్రహ్మశ్రీ శతావధానులు తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు విరచించిన శ్రవణానందము మొదలగు గ్రంథములు చదువుచుండఁగ వారి "పాణిగృహీత" యను ప్రబంధములోని

తే. రాధికాసాంత్వనమ్మును రచనఁ జేసి
వేరు గనుముద్దుపళని తెల్వియును విజయ
నగరభూపాలుఁ డుంచిననాతిచాటు
పద్యములు గాంచి యాకీర్తి పడయ నెంచి.

అనుపద్యమును జూచి రాధికాసాంత్వనమును గడుఁగుతూహలముతోఁ గొని చదువఁగా నందు ముద్రాసమయమునఁ దటస్థించిన తప్పు లెన్నియో కన్పట్టినవి. అయ్యయో! ఇయ్యది మంచిప్రతి దొరకకపోయినదే యని విచారించుచుండఁగా దైవవశమ్మున నామిత్రు లొకరు చాలకాలముక్రిందట వ్రాసిన వ్యాఖ్యాన సహిత మైనయొకవ్రాఁతప్రతిని నాకుఁ బంపించిరి. అదియు నచ్చుప్రతియు సరి చూడఁగాఁ జాలవ్యత్యాసము గనుపించినది. మంగళాచరణము మొదలు షష్ఠ్యంతములవఱకును గల పీఠిక లేకపోవుటయేకాక మధ్యమధ్యను గొన్నిపద్యములుకూడ లేవు. మఱికొన్నిచోట్ల పద్యములచరణములే విడువఁబడియున్నవి. ఇట్టిముద్దులమాటగట్టురాధికాసాంత్వనమును రచించినది.

ముద్దు పళని

ఈమెను గూర్చి మ॥రా॥శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగముపంతుల వారు తమయాంధ్రకవుల చరిత్రములో వ్రాయించినపఙ్క్తులు కొన్ని యవసరమునుబట్టి యిం దుదాహరించుచున్నాను. "ముద్దు పళని పద్యకావ్యములు చేసిన స్త్రీలలో నొకతె. ఈముద్దు పళని వేశ్యాంగన. ఇది రాధికాసాంత్వనమను నాలుగాశ్వాస ములశృంగారప్రబంధమును రచించెను.దీని తల్లి పేరు ముత్యాలు. అది తంజావూరు సంస్థాన ప్రభు వయిన ప్రతాపసింహుని యుంపుడుకత్తె యయినట్లు...గద్యములో వ్రాయఁబడినదానిని బట్టి యూహింపఁ దగియున్నది. దీనికే ఇళాదేవీయ మనునా మాంతరము గలదు" అని యున్నది. ఇందు "తల్లి పేరు ముత్యా లనియు, గద్యములో వ్రాయఁబడినదానినిబట్టి యూహింపఁదగి యున్నది" అనియు వ్రాయుటచే శ్రీపంతులువారుకూడఁ పీఠికను జూచినట్టు గన్పట్టదు. పీఠికలోఁ గవయిత్రివంశవర్ణనము గలదు. ముత్యా లనునతఁడు పళనికిఁ దండ్రి. "ముద్దు" అనునది యుప నామము. పళని యనఁగా దక్షిణదేశములోని సుబ్రహ్మణ్య స్వామి వేంచేసియున్న దివ్యస్థలమునకుఁ బేరు. చాలచోట్ల బిడ్డలకు దేవస్థలములపేరులే యుంచుచుండుట వాడుకయున్నది. ఈప్రబంధములో యశోదకు మేనగోడలును శ్రీకృష్ణునికిభార్య యునగు నిళాదేవిచరిత్ర ముండుటచే దీని కిళాదేవీయమను నామాంతరము వచ్చినది.

"ఇది సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రములలోఁ బ్రవీణురాలయినట్టు తానే చెప్పుకొన్నది. దీని కవిత్వము నాతికఠినమై మృదువుగా నుండినందుకు సందేహము లేదు. దీనికి మంచి సంస్కృతాంధ్ర

సాహిత్యమును గాదు. అందుఁ దప్పు లున్నవి కాని యట్టి తప్పులు పురుషులకవిత్వమునందు సయిత మనేకగ్రంథములలోఁ గానంబడుచున్నవి" అని శ్రీపంతులవారే యొప్పుకొనిరి. బాగుగా నాలోచించినచో శబ్దమును బట్టియో అర్థమును బట్టియో భావములను బట్టియో రసమును బట్టియో ఔచితిని బట్టియో యెట్లయిననేమి తప్పులేకుండ భారతము మొదలుగా నేగ్రంథమును లేదు. ఇట్లుండఁగా స్త్రీలు వ్రాసిన గ్రంథములలోఁ దప్పు లుండుట యొకతప్పు కాదు "అయినను గ్రంథములోనిభాగము లనేకములు స్త్రీలు వినఁదగినవియు, స్త్రీనోటినుండి రాఁదగి నవియుఁ గాక దూష్యములై యున్నవి" అని శ్రీపంతులవారు వ్రాసిరేకాని తారాశశాంకవిజయము, హంసవింశతి, వైజయంతీ విలాసము మొదలగు గ్రంథములలోనివానికన్న నెక్కువగా నిందు దూష్యము లున్నవా? అదిగాక స్త్రీలు పురుషులవలన వినఁగూడక పోవచ్చునుగాని తమలోఁ దాము చదువుకొనుటకు బాధక మేమున్నది? ఇంతకును నిది భగవచ్చరిత్రము. తారాశశాంకవిజయాదులవలె స్త్రీలకుఁ జెడుబుద్ధులు గఱపువిషయ మేదియును నిందు లేదే. "ఇది జారత్వమే కులవృత్తిగాఁ గల వేశ్యయగుటచే స్త్రీజనస్వాభావికమైనసిగ్గును విడిచి శృంగార రసమునుపేర సంభోగాదివర్ణనములను బుస్తకమునిండ మిక్కిలి పచ్చిగాఁ జేసినది" అని వ్రాసిరి. అగ్నిసాక్షికముగా నొకమగనిం గట్టుకొని రెండవమగనితోఁ బోవుట జారత్వ మనిపించుకొనును గాని వేశ్య జారిణి యనిపించుకోదు. బ్రహ్మసృష్టినాఁటినుండియు వచ్చుచున్నమాజాతికిఁ గులవృత్తి యెట్టిదో ఆసంగతియంతయు

వాత్స్యాయనకామసూత్రములఁ జూచువారికి యథార్థము గోచరించును.

సిగ్గనునది స్త్రీజనమునకేకాని పురుషులకుమాత్రముస్వాభావికము కాదు కాఁబోలును. ఇక్కవయిత్రి వేశ్యగనుక సిగ్గుమాలి సంభోగాదివర్ణనములు పచ్చిగావ్రాసిన వ్రాయవచ్చును. కాని శిష్టు లనిపించుకొన్న పురుషు లట్లు వ్రాయఁగూడదుగద? అట్టి మహానుభావులుమాత్రము తమతమగ్రంథములలో నింతకన్న నెక్కువపచ్చిగా వర్ణనలు చేయలేదుకాఁబోలును. వేయేల? శ్రీపంతులువారే తమకవులచరిత్రలో "వేశ్యాసంపర్కము వలన నెట్టిదృఢమనస్కులకును ననర్థములు వచ్చు నని చూపుట కయి యింతవఱకుఁ గల్పింపఁబడినకథ నీతిబోధకముగానే యున్నది కాని తరువాతికథమాత్రము నీతిబాహ్యముగా నున్నది" అనియు, "ఇటువంటి సిద్ధాంతములే మనదేశములో నీతికిని మతమునకును గూడ నమితమైనచెఱుపును గలుగఁజేయుచున్నవి. నీతిని విడిచినమత మెప్పుడును దేవునికిఁ బ్రీతికరము కానేరదు" అనియు నిందించి తరువాతఁ దమస్వహస్తముతో సరిచూచి యచ్చొత్తింప నిచ్చిన వైజయంతీవిలాసములోని పచ్చవిల్తుని పచ్చికపట్టుకన్నను, వీరే స్వయముగ రచించిన * రసికజనమనోరంజనములోని బూతులకన్నను నిందుఁ బచ్చిబూతులు కన్పట్టుచున్నదా?

ఈగ్రంథము రస మొల్కుచుండుటచేతను, ఇది రచించినది స్త్రీయేగాక మాజాతిలోఁబుట్టిన దగుటచేతను దీనిని

---

* వీరధికారమందుండుటచే మదరాసు విశ్వవిద్యాలయములో దీనిని వీరు బఠనీయగ్రంథముగా నిర్ణయించుకొనిరి.

మంచిప్రతిగా ముద్రింపవలయు ననుతలంపుతో వ్రాఁతప్రతిని ముద్రితపుస్తకమును సరిచూచి నామనసున కింపైనపాఠము నుంచి యొకప్రతి పనిఁ బూని వ్రాసితిని. ఇటీవల బ్రహ్మశ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారు ప్రాచీనప్రబంధములను మంచిస్థితిలోనికిఁ దెచ్చుచుంటచే దీనినిగూడ వారే యచ్చొత్తించినచోఁ జాల బాగుగ నుండునని యెంచి యీప్రతి యనేక వందనములతో వారియొద్దకుఁ బంపించితిని. ఇది వ్రాసినదియు సవరించినదియు స్త్రీయే యగుటచేతను గలిగినతప్పుల నొప్పులుగా గమనింతు రని స్త్రీలయందు గారవము గలవారిని బ్రార్థించుచున్నాను.

సౌమ్యసంవత్సరపు
మహాశివరాత్రి.
చెన్నపట్టణము 9-3-1910

ఇట్లు,
సహృదయవిధేయురాలు,
బెంగళూరు - నాగరత్నము.

శ్రీ ర స్తు.

రా ధి కా సాం త్వ న ము.

పీ ఠి క

ఉ. శ్రీలఁ జెలంగు రాధికను జెల్వారొ నిన్నిల రూపరేఖలన్
బోలుదు రేపడంతు లన మోహపుటాలిని నిప్పు డెన్నదో
హాళిని నన్నుఁ గూర్చి యని యర్థిన యచ్చెలిఁ గౌఁగిలించుగో
పాలునిఁ జిన్నికృష్ణునిఁ గృపాళునిఁ గొల్తు నభీష్టసిద్ధికై. 1

సీ. రహిఁ ముద్దుటడుగులు రాజీవములఁ గేరఁ
ప్రపదముల్ తాఁబేటివగలఁ బోర
సరసోరుకాండముల్ సౌకర్య మేపార
లేఁగౌను సింగంపులీలఁ జీరఁ
జనువళుల్ త్రిక్రమీసౌజన్యమునఁ దేఱ
భుజము లారామతాస్ఫూర్తి మీఱ
రమణీయముఖకాంతి రామచంద్రునిఁ జేరఁ
జిరునవ్వు బలుతెల్విగరిమఁ గోరఁ

తే. గన్నుఁగవ శ్రుతిలంఘిమై కలిమి గులుకఁ
దనరుమధురాధరము కల్కితనము చిల్కఁ
జెలఁగుశుకవాణి రుక్మిణీజలజపాణి
భావభవుమాత సంపద లీవుఁ గాత. 2

చ. నెఱిగమనంబు వేణియును నిక్కుచనుంగవ మీఁదిపాదముల్
కరులును శేషభోగియు నగంబులు నాదిమకూర్మరాజ మై
వఱలఁగఁ బొల్చుగంధవతిభామ మనోహరరూపసత్వతన్
నరకునిగాంచి పెంచుగతిన్ గృపనెప్పుడుఁ బ్రోచుఁగావుతన్.

ఆ. శ్రీనివాసుఁ డైన శేషుని భజియించి
ఘనశరీరుఁ డైనగరుడిఁ బొగడి
యఘవిదారి యైనహరిచమూపతి నెంచి
పరమసూరిజనులఁ బ్రస్తుతింతు. 4

మ. క్షితి వాల్మీకిపరాశరప్రియసుతశ్రీకాళిదాసాదిసం
స్కృతవిద్వత్కవితాజ్ఞులం బొగడి భక్తిన్ నన్నయార్యుండు స
త్తియాతిక్కన సోమభాస్కరులు శ్రీనాథుండు భీముండు నాఁ
గృతు లాంధ్రకవీంద్రులం దలఁతు యుక్తిన్ మత్కృతి
ప్రౌఢికిన్. 5

తే. పాత్రమున నుండుశల్యంబు లెత్తి వైచి
శాస్త్రయుక్తిని గొని భేషజంబు సేయఁ
గఁ దగునాత్రేపజీవకకవులఁ దీర్పఁ
జనదు కృతుల నమంగళజనులు వారు. 6

చ. చెలువుగఁ బూర్వసత్కవులు చేసినకబ్బము లెన్నొ యుం
డఁగాఁ, జెలిమిని నీకృతిన్ గణన సేతురె సత్కవు లందు
రేమొకో, భళి కయికొందు రె ట్లనినఁ బద్మపుఁ దేనియ నాను
తుమ్మెదల్, పులిసి వాసించకే యితరపుష్పమరందము లోనిఁ
గ్రోలవే. 7

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కారంబును, గవిసత్కారంబును,
కుకవితిరస్కారంబునుం గావించి యెద్దియేనియు నొక్క

శృంగారప్రబంధంబు నిబంధింపం దలంచి హరివాసరంబున
శ్రీహరిం బ్రార్థించి యన్నిశాంతంబున నిదురింపుచున్న నన్ని
శాంతంబున. 8

సీ. కటిఁ జుట్టికట్టినకనకాంబరముతోడ
మెఱుఁగుచామనిచాయమేనితోడ
నాసికతుదఁ గల్గునవమౌక్తికముతోడ
జిగిలికస్తురిబొట్టుమొగముతోడఁ
గరుణారసముఁ జిల్కు కన్నుఁదమ్ములతోడ
నెమ్మిరెక్కతురాయినీటుతోడ
గుదిగొని వెన్నాడుకుసుమపుంజముతోడఁ
జంద్రసూర్యాదిభూషాళితోడఁ
తే. బ్రతి యెఱుంగనిదివ్యరూపంబుతోడ
సొగసు గనుపించుమవ్వంపుసొంపుతోడ
రాధికామణికై దండరమణఁ బూని
చిన్నికృష్ణుండు కలను బ్రసన్నుఁ డయ్యె. 9

తే. ఇట్లు గనుపట్టునతని నే నెలమి గాంచి
లేచి సాష్టాంగవందనం బాచరింప
శౌరి నను జూచి మేఘగంభీరరవము
దనరఁగాఁ బల్కెఁగరుణామృతంబు లొల్క. 10

తే. చిన్నికృష్ణుండ నే నాదుచిత్తమునకు
సమ్మతం బైనరాధికాసాంత్వనంబు
తగ నొనర్చు మదీయాంకితముగ నీవు
లలితగుణపేటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 11

వ. అని యానతిచ్చి యంతర్ధానుం డగుటయు నేను నిదుర మేల్కాంచి యీశుభస్వప్నం బెవ్వరితోడ విన్నవించెద నని యూహించి యుభయవేదాంతప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును, నిరుపమౌదార్యగాంభీర్యధుర్యుండును, పాషండషండగిరితండమహాఖండలుండును, పాలితభక్తమండలుండును, దిరుమలతాతాచార్యవర్యకులకలశపారావారతారాదారుండును, మదీయపూర్వజన్మతపఃఫలసారుండును, సుగుణాభిరాముండునునగు వీరరాఘవదేశికసార్వభౌముని సన్నిధానంబున కరిగి సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి తత్కటాక్షంబునుం గాంచి యీశుభస్వప్నంబు విన్నవించినఁ దత్సన్నిధానంబునం గలసకలకళావల్లభులగు విద్వజ్జనంబులు నన్నవలోకించి సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణాపరావతారుండగు వీరరాఘవధీరుచరణారవిందంబు లాశ్రయించినదాన వగుటంజేసి దేవదేవుండగు శ్రీకృష్ణదేవుండు సాక్షాత్కరించె దీన నీకు నధికశ్రేయఃప్రాప్తి యగు నదియునుం గాక. 12

సీ. ఏరాజు కువలయం బెల్ల రంజిలఁజేసి
జైవాతృకాఖ్య నిచ్చలుఁ దలిర్చు
నేకలోకబాంధవుం డిలఁ దమంబు లడంచి
చక్రప్రమోదంబు సంఘటించు
నేఘనుండు శరంబు లేవేళఁ గురియించి
పరవాహినుల నెల్ల భంగపఱచు
నేయీశుఁ డార్యావనాయత్తమతిఁ గాంచి
కీర్తింప సర్వజ్ఞమూర్తి యౌను

తే. వాఁడు నృపమాత్రుఁడే రఘూద్వహదయాప్ర
వాహవర్ధితభోసలాన్వయపయోధి
సోమతోళజేంద్రవరతనూజుండు శ్రీప్ర
తాపసింహాక్షమాపాలతల్లజుండు. 13.

సీ. తన యార్యనుతమహౌదార్యవిస్ఫురణంబు
లేఖద్రుఁ బండ్లిగిలింపఁ జేయఁ
దన రామభక్తిప్రథానమానసశుద్ధి
నారదు వెలవెలఁ బాఱఁ జేయఁ
దన సర్వవిద్యావధానమేధాస్ఫూర్తి
పన్నగేంద్రునితలల్ వంపఁ జేయఁ
దన యభేద్యగభీరతానారతఖ్యాతి
యంబోధి భంగపాటందఁ జేయ

తే. నమర శీతాద్రిసేతుమధ్యావనీత
లాంతరనిరంతరయశోవిలాసభాస
మానభోసలతోళజరాణ్మణిసుతప్ర
తాపసింహేంద్రమౌళి ప్రతాపహేళి. 14.

తే. ఆమహారాజుకృపఁ జెందినట్టినీకు
నిట్టిభాగ్యంబు లద్భుతం బేమి తెల్ప
సారమగు నీదువిస్తారచర్య లెల్ల
వినుము వినుపింతు మని యిట్లు లనిరి కరుణ. 15.

సీ. శ్రీరమణీకుచశిఖరాగ్రముల నేవి
చిగురుజొంపంబు లై జిగి చెలంగు
స్మరరిపుబ్రహ్మాదిమకుటంబులం దేవి
పద్మరాగంబు లై ప్రభ లొసంగు

మౌనిరాణ్మానసమానసంబుల నేవి
        కమలవనంబు లై ఘన మెసంగుఁ
జిరతరశ్రుతిపథసీమంతముల నేవి
        యరిదికుంకుమపట్టు లై వెలుంగు
తే. నట్టిసర్వజ్ఞమౌళిశృంగాగ్రనటన
పటుతరక్రమత్రిజగతీపావనప్ర
తీతచారిత్రసురధునీతిలకజన్మ
పదము లనుపమశ్రీవిష్ణుపదము లమరు. 16

తే. ఆమహీనాథుపదపద్మ మందుఁ బుట్టి
సురుచిరఖ్యాతిఁ గనె నీతి శూద్రజాతి
దాన నయ్యన్వయ మెలంగె దానకర్ణుఁ
డితఁ డెయంచని జను లెన్నఁ జతురుఁ డగుచు.

తే. ఆతఁ డెంతయుఁ గాంచెఁ జెంగాతివలన
నతులయగు ముద్దుతంజనాయకిని బ్రేమ
నాడి బొంకనివాని ముత్యాలుఘనుని
తంజనాయకి వారలఁ దత్తు గొనియె. 18

క. అలతంజనాయకీమణి
కలిమియుఁ జెలిమియు గణింపఁగాఁ దర మగునే
తెలివో గెలివో వలపుల
చెలువన్ గెలువన్ దలంచుఁ జెలువము చేతన్. 19

సీ. వీణ వాయించెనా వివిధచిత్రాద్భుత
        ప్రతిమ లెల్లను తలల్ పరఁగ నూఁచు
ఠీవి నటించెనా దేవలోకపురంభ
        కొంచక యాదల వంచుకొనును

గానంబు వినుపింపఁ బూనెనా యామహా
గిరిరాజ మైనను గరఁగిపోవు
సభల మాటాడెనా చల్లఁగాఁ బన్నీరు
చిలికినరేవను జెలువు మీఱు
తే. నని దొరాదొర లెన్నఁగాఁ ఘనత కెక్కు
ప్రౌఢచేడెలలో నీడు జోడు లేక
తతసుగుణవేటి దివ్యసౌందర్యవాటి
యతనుమదఘోటి తంజనాయకివధూటి. 20

క. ఆరాజవదన ప్రోవఁగ
నారీమణి ముద్దుతంజనాయకి ముత్యాల్
ధీరుఁడుఁ జెలఁగిరి కుంతియు
నారయ వసుదేవునటుల ననుకూలముగాన్. 21

క. అలముద్దుతంజనాయకి
నలు వందెను గలిమిఁ దంజనాయకి యనఁగా
వలపులదొర యైనను గని
వలపులు గొనునట్టిమేనివలపులు చెలఁగన్. 22

సీ. ఈవిచేతనె కాదు ఠీవిచేతను గూడ
శశిరేఖ నెంతయుఁ జక్కడంచుఁ
జూపుచేతనె కాదు రూపుచేతను గూడ
హరిణీవిలాసంబు నౌఘళించు
గోరుచేతనె కాదు సౌరుచేతను గూడఁ
దారావినోదంబు నాఱడించుఁ
దళుకుచేతనె కాదు కులుకుచేతను గూడ
హేమాతిశయమును హీన మెంచు

తే. నని కవుల్ మెచ్చఁ దనరెనొయ్యారమెచ్చు
నన్నిటను జాణ సకలవిద్యాప్రవీణ
మేటిమరుదంతి యింతులమేలుబంతి
హరిగుణ ముద్దుతంజనాయకిమిటారి. 23

క. ఆముద్దుతంజనాయకి
ప్రేమను గొని కనియెఁ దీవె విరిఁ బడసె ననఁగా
భూమీశు లెంచఁ దగుసఖ
రామాద్భుతసుగుణమణిని రామామణినిన్. 24

సీ. శ్రీరామ కట్టించి యిడె నగ్రహారంబు
పుడమి రామాంబాఖ్యపుర మనంగ
నమర నేధన్య దివ్యాలయం బొనరించి
తిరము గాఁగ శివప్రతిష్ఠఁ జేసె
నెంచి యేపుణ్య పెట్టించె నందనవని
కొఱ లేనివిరు లెత్తి కొమరు మిగుల
నేమాన్య జీవనం బెసఁగఁ దటాకంబు
ఘటియించె సేతుమార్గంబునందు
తే. మేటి యెవ్వతె గండరకోటలోన
మఱియు నిత్యాన్నదానాదిమహిమ లంది
పార్వతీశులనిత్యోత్సవము లొనర్చె
నట్టిరామామణివధూటి నలవె పొగడ. 25

సీ. ముద ముప్పుఁ దనగోముమోము గాంచినవాఁడె
తేజ మొందినరాజరాజుగాఁగఁ
బ్రతిలేని తనకటిప్రతిమఁ జెందినవాఁడె
కెలఁ గొందుభూతలాధిపుఁడు గాఁగఁ

గోమ రొప్పఁ దనగబ్బిగుబ్బ లంటినవాఁడె
నిరుపమదుర్గాధి నేత గాఁగ
నలువు మీఱినతననాభి చేకొనువాఁడె
వైభవోన్నతచక్రవర్తి గాఁగఁ
తే. జెలఁగుకలిమియుఁ జెలిమియుఁ దెలివి గలిగి
కళయుఁ జెలువము తళుకును బెళుకు నళుకు
చెలువు గులికెడువలపుల నొలపు మిగుల
మిగులు రామావధూటి యక్కసుగుణవేటి. 26

సీ. నారదుం డలవిష్ణునామకీర్తనభక్తి
నీరదుం డౌదార్యసారయుక్తి
రాముఁ డద్భుతదయారసనిరంతరబుద్ధి
సోముఁ డంచితకళాసుప్రసిద్ధి
రారాజు భీమవిక్రమనికారస్ఫూర్తి
భోజరాజు కళాప్రభూతకీర్తి
జిష్ణుఁడు వైభవశ్రీవిలాసఖ్యాతిఁ
గృష్ణుఁడు భరతశాస్త్రీయజాతి
తే. ననఁగ నను వొందు బ్రహ్మవిద్యాప్రవీణ
సరసతిరుమలతాతయాచార్యపాద
తోయరుహమత్తచంచరీకాయతాత్మ
పాలితాశ్రితజనుఁడు ముత్యాలుఘనుఁడు. 27

తే. అట్టిముత్యాలుఘనుఁడు తాఁ జెట్టఁ బట్టఁ
దనకు ననుకూల యగునట్టిధర్మపత్ని
యౌ నటంచును మానితానూనసుగుణ
వేటి మేటివధూటి శ్రీపోటిబోటి. 28

సీ. శ్రీలక్షణమున లక్ష్మిని సాటి యన వచ్చుఁ
      జంచల యై ధాత్రి మించ దేని
వైభవంబున శచీవనిత నీ డన వచ్చుఁ
      బలుగాకిపుత్త్రులఁ బడయ దేని
భూతిపెంపున శైలపుత్త్రి జోడన వచ్చు
      విభుమేను సగము గావింప దేని
నిశ్చలక్షమ ధారుణిని సరి యన వచ్చుఁ
      బతులను బెక్కండ్రఁ బడయ దేని
తే. యనఁగ ననుపమసకలగుణాభిరామ
యగుచు బాంధవజనకోటియభినుతింప
సొంపు మీఱఁగఁ బెం పెక్క సంపదాఢ్య
హరిగృహావాటి శ్రీపోటి యన్వధూటి. 29

సీ. సాహిత్యవిద్యావిశారద శారద
      యై ముద్దుపళని నా నమరునిన్ను
గురుతరం బై తగుగుణగణప్రౌఢివే
      లాయుతుం డైనవేలాయుధాఖ్యు
భరతభావాభావభావజగురుఁడు నాఁ
      గొమరుఁ జెందెడుముద్దుకొమరువరుని
రూపవిభ్రమకళారూఢి నెంతయు రతీ
      దేవియౌముద్దులక్ష్మీవధూటి
తే. బుద్ధి నల్లారుము ద్దైనముద్దయాఖ్యుఁ
దీటు లేనట్టిపద్మావతీలలామఁ
దెలివి మీఱురామస్వామి నెలమిఁ గాంచె
మేటిముత్యాలు పోటివధూటివలన.

క. వెలసితివి వారిలోన
న్నెలిచుక్కలలోనఁ జెలఁగునెలరేక యనఁ
లలితకళావిభవంబులు
వల నొప్పఁగ మేటిముద్దుపళనివధూటీ. 31

సీ. ఏనాఁటి నీరీతి నెంతో భక్తి చెలంగ
వ్రాయించె జయథాటి రామకోటి
ఏనారి నీదారి నెలమి విద్వచ్ఛ్రేణిఁ
దనియించె నెద మెచ్చి ధనము లిచ్చి
ఏకల్కి నీపోల్కి నిలఁ గీర్తిఁ గైకొనెఁ
గబ్బముల్ చేనంది ఘనతఁ జెంది
ఏబాల నీలీల నిటు దోరాదొరలచేఁ
బొగడొందె గడిదేటి పొలుపు మీఱి
తే. తలఁప నేధీర నీమేరఁ దాతయార్య
పాదముల వ్రాలె మది నెంచి ప్రస్తుతించి
కలరె నీసాటి ముత్యాలుకన్న మేటి
ప్రబలగుణపేటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 32

సీ. చెన్నొందురంభ గాకున్నచో నుబ్రతాప
సింహేంద్రు పెంపును జెంద నేల
ప్రతి లేనియలకల్పలతిక గాకున్నచో
లలి ముద్దులక్ష్మితోఁ బుట్ట నేల
తగుదివ్యసుగుణరత్నంబు కాకున్నచో
ముత్యాలలోనుండి పొదల నేల
యిల సుగంధప్రద మిదియె కాకున్నచో
శ్రీనివాసప్రాప్తిఁ జెలఁగ నేల

తే. వీఁక గలచంద్రరేఖయొ కాక యున్న
లలితసకలకళాప్రౌఢి వెలయ నేల
యని పొగడ మేటి యై మీఱె సతను ఘోటి
భవ్యవాగ్ధాటి శ్రీముద్దుపళనిబోటి.

ఉ. పున్నమచందమామ కెనఁబోలుముఖంబు ముఖానురూప మౌ
తిన్ననిపల్కు పల్కులను దేఱిన సద్దయ సద్దయారసో
త్పన్నఁపుఁజూపు చూపునధు్రివంబగు నీవియు సొమ్ము లౌచు
మే, న న్నలు వొంద నొప్ప నరనాథులు మెచ్చఁగ ముద్దు
లక్ష్మియున్. 34

క. పద్మారిఁ గేరుమోమును
బద్మాస్త్రుఁడు గోరుగోము బలువాల్గన్నుల్
పద్మాళి దూఱు ననఁ దగి
పద్మావతిరీతిఁ దనరుఁ బద్మావతియున్. 35

సీ. ఘటియింప నేర్తువు కవనజాతు లెఱింగి
పలుకులకల్కి వెల్వెలనఁ బాఱ
నీయఁగా నేరుతు విలఁ గోరినవరాలు
నగరాజసుకుమారి సగము గాఁగ
చెల్లింప నేర్తువు చెప్పినరితిగాఁ
గని ద్రౌపదీసతి కాన కేఁగ
నటియింప నేర్తువు నవరసంబుల నంటి
తగురంభ యనిమిషత్వము వహింప

తే. నీదె మఱి యుక్తి పరికింప నీదె శక్తి
నీదె నెరపద్దు నరయఁగా నీదె ముద్దు

సరసముగఁ జేసి రాధికాసాంత్వనము
భక్తి హరి కిమ్ము శ్రీముద్దుపళనిబోటి. 36

వ. అని నియోగించిన నేనును ప్రబంధనిబంధనోద్యుక్తనై. 37

షష్ఠ్యంతములు

క. శ్రీకృష్ణదేవునకుఁ గరుణాకరచారిత్రవిలసదనుభావునకున్
గోకులజప్రియభావునకాకృతిజితశంబరగర్వాహంభావునకున్.

క. కౌస్తుభయుతవిస్తృతవ
క్షస్స్థలునకు భక్తలోకసంరక్షణతా
నిస్తులునకు శ్రుతిమస్తక
వాస్తునకు సమస్తవిబుధపరవస్తునకున్. 39

క. శౌరికి జనవాంఛితసహ
కారికిఁ బాండవకులోపకారికి నవలో
ద్ధారికిఁ గలికలుషౌఘవి
దారికి దనుజేంద్రమదమతంగజహారికిన్. 40

క. అర్జునమదనాభ్యాసున కర్జునకరకాంతిమందహాసున కతిభ
క్త్యార్జునకృతసహవాసున కర్జునవాసునకుద్వారకావాసునకున్.

క. కరుణావర్ధిష్ణునకున్
బరమమునిప్రకరహృదయవర్తిష్ణునకున్
గురుకులగిరిజిష్ణునకున్
జిరగుణయుతవిష్ణునకును శ్రీకృష్ణునకున్. 42

శ్రీరస్తు.

ప్రథమాశ్వాసము

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినరాధికాసాంత్వనంబను
శృంగారప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 43

క. శ్రీవనితావరశుభ్రయ
శోవారిధిపూర్ణచంద్రు శుకయోగీంద్రుఁ
భావించి చూచి జనక
త్త్వావరుఁ డిట్లనియె భక్తిసంభ్రమపరుఁడై. 44

సీ. మునినాథ మును నేను బొందుగా హరికథ
ల్వీనులవిందుగా వింటి నందు
నందుతోఁబుట్టు గోవిందుని కత్తయై
వరగుణాకర యన వఱలురాధ
తా నెత్తి పెంచఁగాఁ దగునిళాసతిమీఁద
వడి నేల బలుకారుబారుచేసి
గోపాలదేవుపైఁ గోపించె నపు డెట్లు
దక్షిణనాయకాధ్యక్షుఁ డైన

తే. దేవకీసూనుఁ డానాఁటితీరు దీఱఁ
దీరుగా నేలె నవి యింపుదేఱునటుల
నాన తీవయ్య బహుసావధానమతిని
విని కృతార్థుఁడ నయ్యెద విమలహృదయ. 45

క. అన విని శుకయోగీంద్రుఁడు
వనజాక్షునిదివ్యపాదవనరుహయుగళిన్
దనివారఁ దలఁచి యిట్లనెఁ
గనులం దానందబాష్పకణములు దొలఁకన్. 46

సీ. ఏవంకఁ జూచిన నేణీవిలోచనా
రతికూజితార్భటీరావచయము
లేచాయఁ జూచిన నిందుబింబాననా
వల్లకీవాదనవైభవంబు
లేతావు చూచిన నిభరాజగామినీ
[1]సంగీతసాహితీసంభ్రమంబు
లేదిక్కు చూచిన నింద్రనీలాలకా
భరతశాస్త్రోక్తభావాభినయము
తే. లెందుఁ జూచిన గోపికాబృందగీత
మదనగోపాలసత్కథామహిమ లలర
నంగభవమల్లరంగమై రంగు మీఱు
బహుతరస్త్రీలతోడ వ్రేపల్లెవాడ. 47

తే. అందుఁ జెన్నొందునందునిమందిరమున
వాసమై యుండుఁగౌస్తుభోద్భాసితుండు
దానవవిదారి [2]యిష్టహృత్తాపహారి
భవ్యగుణపాళి మదనగోపాలమౌళి. 43

సీ. కువలయామోదంబు గొనవచ్చుసత్కీర్తి
నిశికాంతుఁ డగుట సందియము గలదె

1 సంగీతసాహిత్య. 2. దుష్టచిత్తాపహారి.

కమలాభిరుచిహేతుకం బైన తేజంబు
దిననాథుఁ డగుట సందియము గలదె
దానవారిసమృద్ధి దనరించునస్త్రంబు
దేవేంద్రుఁ డగుట సందియము గలదె
హంసాహితశ్రీల నలరారునెమ్మేను
నీలాబ్ద మగుట సందియము గలదె
తే. యినకరదళోపలాలనగనుపదంబు
లంబుజాతంబు లన సందియంబు గలదె
యని తనుగురించి బుధజను లభినుతింప
ఠీవిఁ దళుకొత్తు శ్రీకృష్ణదేవుఁ డనఁగ. 49

సీ. సవరంపుపరువంపుసవరంపురుచి నింపు
నెరిసొంపు గలజంపుకురులతోడ
నలువొందు నెలలందుఁగళలొందుఁదగఁజిందు
తొగవిందుజిగిఁజెందు మొగముతోడ
నునుదమ్ములనుదిమ్ములను నిమ్ములనయమ్ము
గనునొమ్ముసిరిగ్రమ్ముకనులతోడ
నొగిఁ బ్రబ్బుబిగిరబ్బునగుమబ్బు బిగి నుబ్బు
లను ద్రొబ్బుగననబ్బుతనువుతోడఁ
తే. దనర ప్రేపల్లెలోఁ గలతలిరుఁబోండ్లు
హారికపటచర్యలకు మోహితాత్మలైరి
యెప్పుడును జేరి మెప్పించుచొప్పుఁ జూచి
మరులుపూనరెసతులైనమహాత్ములైన. 50

సీ. గురుకుచకుంభము లుర్వీధరము ల్గాకున్న
గోపాలకరఘాతిఁ గొనఁగ నేల

కలికివాల్గన్నులు కలువలు గాకున్న
హరిచూపుకాంతిచే నలర నేల
తుల మించుమైదీగెయలమించుఁ గాకున్నఁ
గృష్ణాంబుధరముతో నెనయ నేల
శ్రీపాదపద్మము ల్చిగురులు గాకున్న
మాధవుచేఁ జెల్వ మంద నేల
తే. యనుచు బుధకోటి పొగడఁగాఁదనరుకోటి
యన్నువులమిన్న నందునికన్నఁజిన్న
వారిధరవేణి రాధికాకీరవాణి
ప్రబలును జెలంగ హరిప్రాణపద మనంగ. 51

వ. అదియునుం గాక. 52

సీ. నెరికొప్పుమినుకొప్పునిడుదపెన్నెరులతో
నునుజూపు లీనెడుకనులతోడఁ
గళలు దేలుచు మీఱుకలికినెమ్మోముతో
విడికెంపు గనుపింపుపెదవితోడ
గెఱగట్టుకొని పుట్టునెఱపూపచనులతోఁ
గడుసన్న గిలుచున్న కౌనుతోడ
జిగి హెచ్చుచును వచ్చుచికిలిలేఁదొడలతో
జడతలొల్కుచుఁగుల్కునడలతోడ
తే. రమణఁ బొల్గాఱుచెక్కుటద్దములతోడ
మేల్మిగనుపట్టుచిన్నారిమేనితోడఁ
దేజరిల్లును జేరిళాదేవి యనఁగ
రాజగోపాలుపట్టంపురాణి యగుచు. 53

ఆ. ఆమెఁ గూడి దానవాళికిఁ గాలుఁడు
గోపసతుల కెల్లఁ గుసుమశరుఁడు
జలజజాదిసురల కలపరబ్రహ్మంబు
తల్లిదండ్రులకును దనయుఁ డగుచు.

సీ. మోహించి యొకక్రేవ ముగ్ధభామామణు
ల్తళుకుఁజూపులఁ గల్వదండ లొసఁగ
మన్నించి యొకచోట మధ్యాణుమధ్యలు
దెలినవ్వులను సుమాంజలులు నెరప
భావించి యొకప్రక్కఁ బ్రౌఢచంద్రానన
ల్ఘనకుచలికుచము ల్గాన్క లీయ
లాలించి యొకయిక్క లోలలోలాక్షులు
లలి మానధనములు లంచ మంప

తే. నందజుకు నన్నివగల నానంద మిచ్చి
చల్ల సేయఁగ నింటింటఁ జంద్రుఁ డగుచు
మందలో నుండు మన్మథమన్మథుండు
ప్రాభవస్ఫూర్తి రాజగోపాలమూర్తి. 55

తే. విడక దాదు లడుగులకు మడుఁగు లొత్తఁ
గనుయశోదయు గారాబమునను జూడ
గరిమ నందుఁడు గన్నుల గప్పుకొనఁగ
రాధ పోషింపఁదగునిళా రాజవదన. 56

సీ. శౌరిని గని రాధ చనుగుత్తు లివిగో కొ
మ్మన లేవె తన కింత యను నిళయును
మురవైరిఁ గని రాధ మోవిపం డిదిగో కొ
మ్మన లేదె తన కింత యను సిళయును

వరుని గన్గొని రాధ నెరిపించ మిదిగో కొ
 మ్మన లేదె తన కింత యను నిళయును
బద్మాక్షుఁ గని రాధ పలుకెంపులివిగో కొ
 మ్మన లేవె తనకింత యను నిళయును
తే. హరిని గని రాధ యలయాట లాడుదాము
పడుకటింటికి ర మ్మనితొడరి పిల్వ
నాడ నేఁగూడ వచ్చెద నను నిళయును
నవ్వి రాధికామాధవుల్ రవ్వ సేయ. 57

సీ. మురువుగా దాఁగిలి మూఁత లాడెడువేళ
 యదురాయలకుఁ బల్మ రెదురుపడును
రీతిగా గుజగుజరేకు లాడెడువేళ
 మదనగోపాలుని గదిసి నిలుచుఁ
గొమరుగా వెన్నెలకుప్ప లాడెడువేళ
 మురవైరిచేఁ గను ల్మూయ నిచ్చు
గుములుగా గుజ్జెనగూడు లాడెడువేళఁ
 గంసవిద్వేషి చెంగట వసించు
తే. నెట్టులైనను దేవకిపట్టికరము
గరము తను సోఁకఁగాఁ గనికరముచేత
సుదతియలనాఁడె సైగఁగాఁజూచుఁ బ్రోడ
లమ్మ చెల్ల యిదెంతచిత్రాంగియనఁగ. 58

సీ. పాడించు నొకవేళ బహుదేశ్యరాగము
 ల్సాగించు నొకవేళ జంత్రవాద్య
మెఱిఁగించు నొకవేళ భరతశాస్త్రప్రౌఢిఁ
 బట్టించు నొకవేళ భావరసము

నెగడించు నొకవేళ నెరికావ్యసంగతు
ల్గనుపించు నొకవేళఁ గవనరీతి
బోధించు నొకవేళఁ బూవిల్తుశాస్త్రంబుఁ
జదివించు నొకవేళ శయ్య లోలి
తే. నూఱి పోయు మఱొకవేళ నారజంబు
వచ్చె ననిపించు నొకవేళ వాద్యవిధము
నెపుడు చూతునొ యిదె శౌరి నెనయ ననుచు
దయ నపుడు పొంగి యిళకు రాధాలతాంగి. 59

క. నలు గలఁదు జలక మార్చును
జలువలు గట్టించు షడ్రసాన్నము లుంచున్
దెలనాకుమడుపు లిచ్చును
గలికీ ర మ్మనుచుఁ దీసి కవుఁగిటఁ జేర్చున్. 60

సీ. ఒమ్ముగా దిమ్ము లై రొమ్ము రావలె నంచుఁ
కులదేవతల నెల్లఁ గోరి కొలుచు
నిడుదలై మెఱుఁగెక్కి నెరికురుల్ పెరుఁగంగ
దిన మొకత్తైలంబు దెచ్చి యంటుఁ
గలికికన్నెరికంబు దొలఁగఁ జెంచుల కెంతొ
యిచ్చి తీసినమందు లిచ్చు నిచ్చు
గీ. నెపు డీడేరునో యీముద్దరా లని
యుపవాస మొకవేళ నుండదుయని
తే. వగలు గైసేసి చెలి యుండు సొగసుఁ జూచి
దృష్టిపై దృష్టి తీసుక తెఱవ నాదు
సవతి వౌదువె యని చెక్కుఁ జఱచి మోము
మోమునఁ గదించి నూఱాఱుముద్దు లిడును. 61

క. సతి నిట్లు రాధికామణి
సతతము గసుగందనీక చనువున మనిచెన్
రతిమగనితోఁటలోపల
లతకూనను బెంచినటుల లలితము గాఁగన్. 62

తే. కొమ్మ కటు యౌవనవసంతగుణ మెసంగఁ
దొలుతఁ గనుపట్టుబాల్యజాతులు దొలఁగెఁ
గరముచివురులు తొవ రెక్కెఁ గడమతావు
లొఱపు మీఱెను గోకిలస్వరము లొదవె. 63

సీ. అధరబింబంబున కరుదెంచుచిలుకల
పలుకులో యన ముద్దుపలుకు లమరె
ముఖచంద్రమండలంబును గ్రహింపఁగ వచ్చు
పెనురాహువో యన వేణి యమరె
సలు వొందునాభిపున్నాగంబునకుఁ బాఱు
నళులబా రనఁగ నూఁగారు దనరెఁ
బదపద్మయుగళంబు గదిసి పో కున్న రా
యంచ యంచన మందయాన మెసఁగె
తే. మీఱుబహునవశ్రీ ల్బొందినారు గనుక
విన్నవించెద నని తళ్కుబెళ్కు లమరఁ
జేరెనో తెల్ప ననఁ గను ల్బెపులఁజేరె
రమణి కటుచాలయౌవనారంభవేళ 64
తే. గుబ్బగుబ్బలులను ద్రొబ్బి నిబ్బరముగ
గుబ్బెతకు గబ్బిసిబ్బెంపుగుబ్బ లుబ్బె
సరసయౌవనమానససరసిలోనఁ
బొడముబంగరునునుదమ్మి మొగ్గ లనఁగ. 65

తే. అరయఁ దనజోడుబయలాయెననెడువంత
చిత్తమున నాటనాఁటఁజిక్కెఁగాను
మానవాళికి నైతురే మహిని దలఁప
బట్ట గట్టినబలుగుణవంతు లెల్ల. 66

సీ. వెన్నునిముఖచంద్రబింబంబు కళదేఱఁ
దరుణిలోచనకుముదంబు లలరె
శౌరికిఁ జికురాంధకారము ల్బెరుఁగంగ
ముకురాస్యనఖరతారకలు వెలసె
వనజాక్షువక్షఃకవాటంబు జిగి మీఱ
బిబ్బోకవతిచనుగుబ్బ లుబ్బె
స్వామికి భుజకల్పశాఖలు బలియంగ
నతనాభికిని బాహులతిక లెనసె

తే. హరికి యౌవనవాసంత మతిశయిల్ల
నాతికిని బికకలకంఠనాద మొదవె
భళిర యిటువంటియీసతీపతులజాతి
రితు లమ్మయ్య యని రతిప్రియుఁడువొగడ. 67

ఆ. చికిలిసానఁ దీర్చుజీవరత్నమురీతిఁ
బరువ మైనకుసుమవల్లిపగిది
మెఱుఁగు చేసినట్టిమేల్మిబొమ్మవితాన
రమణి దనరె జవ్వనమున నపుడు. 68

తే. శుభదినంబున సప్తమశుద్ధి గలిగి
చెలఁగువేళను గురుమాపుచీరతోడ
సరసరుచిరాన్నభోజనోత్తరమునందు
నీ డెఱుంగనిచేడియ యీడుమీఱె. 69

సీ. మనయశోదను జీరి మనయిళ పుష్పించె
నని చెప్పి బహుమతు లందరమ్మ
తెలియఁగా రోహిణీదేవిని రప్పించి
యాచిన్నెలో కావా యరయరమ్మ
చుట్టపక్కాలకు శుభపత్రికలు వ్రాసి
పంప మామకు శ్రుతపఱచరమ్మ
దినశుద్ధి లగ్నంబు గని సాంగ్యములు దెల్ప
వేగ గర్గుని బిలిపించరమ్మ
తే. కలికిలతకూన పుష్పిణిగాఁ జెలంగె
నెవరు గన్నారు మాధవు నెనసె నేమొ
మందు లీవలె సాంబ్రాణిమధురమధువు
మంచిఖర్జూరములను దెప్పించరమ్మ. 70

క. అనువనితలగుసగుసలను
విని కనులను జలము లొలుకఁ బెఁసిగ్గుపడఁగా
వనజాక్షిని గని రాధిక
చినిచిన్నెలకన్నె నెన్ని చేసెద ననుచున్. 71

సీ. అంటు గల్గినవారి నంటుకో నియమించి
పడఁతిని మగరాలపలక నుంచి
విప్రసువాసినీవితతిచేఁ బాడించి
నన మేనఁ గుంకుమనలుగు లుంచి
చలువగొజ్జఁగినీట జలకంబు లాడించి
తడి యొత్తి కురు లార్చి జడ ఘటించి
పస మించు కెంబట్టుపావడ బిగియించి
రంగుచెంగావికోకను గదించి

తే. రవికె దొడిగించి సొమ్ము లలంకరించి
జాజు లెనయించి కల్పముల్ సంఘటించి
యరుఁగుపై నుంచి పాలు పం డ్లలవరించి
క్రోల నిప్పించి చిమ్మిలిగొట్టఁ బంచి. 72

తే. భేరి మొదలగువాద్యము లొబ్బరుకొనఁగ
వరుస నెనయించి చెలికోడెఁబ్రాలుగట్టి
కుంకుమరసంబుకస్తూరికుసుమములును
బంధుమిత్రాప్తతతి కిచ్చి పంచి రాధ. 73

తే. చాన ని ట్లరపడకింటి లోని కనిచి
మొల్లపూఁబాన్పుపై న త్తమిల్ల నునిచి
దగ్గఱను నింబదళము బె త్తంబు నునిచి
యుగ్మలుల నందు జాగరంబుండఁ బనిచి. 74

తే. మాంత్రికులఁ బిల్చి యిలుచుట్టుమంత్రయంత్ర
తంత్రములఁగూర్చి నల్దెసల్ తప్పిదారి
భూతముల నెందుఁ జొరనీక భూతిజల్లి
కలికిఁ గాపాడెఁ గను రెప్పగాచినటుల. 75

తే. వేడ్కఁ గావించి మరునాఁడు పిట్టుఁబెట్టి
కలశముల నెత్తి సీమసీమలకుఁ దనియఁ
బంచి పంచమదినమునఁబసపు నూనె
యందఱికిఁ బోసి చెలిని బెండ్లరుఁగు నుంచి. 76

తే. తరుణు లప్పుడు సంపెంగతైల మంటి
మించుఁబోఁడిని దాన మాడించి రెలమిఁ
దమ్మిగుమ్మితిదొర చేతితలిరుటాకు
చికిలిబాకును దేజామాల్ చేసినటుల. 77

సీ. పరిమళంబులు ముట్టికురు లార్చె నొకభామ
చక్కఁగా జడ వేసె నొక్కలేమ
కస్తూరితిలకంబు ఘటియించె నొకజంత
బుక్కాము మైఁజల్కె నొక్కకాంత
కెంబట్టుపావడ గీలించె నొకబోఁటి
యొగి రైక ముడి వెట్టె నొక్కజోటి
హారంగొక మొలఁగట్టెనొకమదావళయాన
యొదవించె మణిభూషలొక్కచాన

తే. తరుణి యొక్కతె నిల్వుటద్దంబుఁజూపె
రమణియొక్కతె మేనగందమునలందెఁ
బడఁతి యొక్కతె యగురుధూపంబు వైచెఁ
జేడియకు నిట్లు రాధ కై సేయువేళ. 78

తే. తెఱవ యీరీతి నిండుము స్త్రీబుతోడ
నుల్లసిల్లెను మల్లెపూఁజల్లు లలర
నవ్వగలచివ్వలకుఁ గాలు ద్రవ్వుకొనుచు
మరునిపడివాగెపై గోవ మట్టు మనఁగ. 79

క. అంతటఁ గాంత లిళాసతి
వింతఁగఁ గైసేసి తెచ్చి వెల గలమగరా
సంతనల మంతు కెక్కిన
దంతపుపనిచవికెలోన దయ దనివారన్. 80

తే. మేల్మిపచ్చులగద్దియమీఁద నుంచి
చేరి యనసూయ మొదలగు పేరఁటాండ్రు
మనయిళామాధవులకు శోభన మటంచు
జల్లఁగాఁ బాడి సుంకులు చల్లి రపుడు. 81

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ జెమటబిందువు లూరఁ
గస్తూరితిలకంబు గరఁగి జాఱఁ
గరకంకణంబులు ఘల్లుఘల్లని మ్రోయ
నలువంకఁ జూపువెన్నెలలు గాయ
స్తనభార మోర్వక తనుమధ్య మసియాడ
నిండుమోహంబుతో నీవి వీడ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బచన్గవ పొంగ
బాహుమూలోజ్జ్వలప్రభ లెసంగఁ
తే. గటితటంబునఁ గీల్జడ నటన మాడ
గగనమున కేఁగునిట్టూర్పు గాడ్పుతోడఁ
దాళగతు లొప్పసం పెంగ తైల మంటెఁ
దమక మెదనాటి హరికి రాధావధూటి. 82

తే. చెలులచే యానుకొని లేచి కలికి యిడిన
పాదుకలు మెట్టి రాజసప్రౌఢి నేఁగి
మేటిమగరాలముక్కాలిపీటమీఁద
శౌరి కూర్చుండె మజ్జనసదనమునను. 83

క. లికుచకుచ శౌరి కత్తరి
లికుచరసం బిడియె నఖరరేఖలచే నొ
క్కొకటిగఁ జిక్కెడలింపుచుఁ
బ్రకటితఘననీలకేశపాశంబందున్. 84

క. కుంకుమ నలు గిడె నొకచెలి
పంకజదళనేత్రు మేన భావములోనన్
డెం కగునను రాగరసం
బింకఁగ వెలిఁ దీసి విభున కిప్పించె ననన్. 85

క. గంధామలకము వెట్టెను
గంధేభసమానయాన గనుకనిఁ గరముక్
గంధతను లంది యయ్యెఁగ
గంధవతీధవున కపుడు గరిమ దలిర్పన్. 86

తే. పసిఁడిగిండులచే ముంచి పడఁతు లియ్యె
జలక మార్చెను జెలువ గొజ్జంగినీట
రమణునకు రాధ మదనసామ్రాజ్యమునకుఁ
జెలగి పట్టాభిషేకంబుఁ జేసె ననఁగ.

సీ. కురు లార్చె నొకలేమ సురటి నొక్కతెవీవ
పరిమళాగురులధూపములనొసఁగి
సిగ వైచె నొకభామ నిగరాలతాయెతు
ల్గీలించి జంటరుమాలు గట్టి
విరు లుంచె నొకరామ విదళించి పన్నీటఁ
బద నిచ్చి గోవజవ్వాజిఁ జమిరి
పట మిచ్చె నొకచాన యటు విప్పి నలుగంగి
నీక తావులు గట్టి నెగయఁ బట్టి
తే. తిలకవతి యూర్ధ్వకస్తూరితిలక మునిచె
గంధగజయాన యొక్కతె గంధ మలఁదెఁ
దడవుగా నొర్తురత్నాలతొడవు లిడియె
శౌరికిని జాల నయ్యలంకారవేళ. 88

క. ఎనిమిదిదిక్కులరాజుల
ఘనకీర్తులు వచ్చి యతనిఁ గవిసె ననంగా
నునుముత్తెపుఁజౌకట్టులు
వినుతాంగి యిడంగ శౌరివీనుల మెఱసెన్. 89

తే. కళలు పదియాఱు నేఁ గంటి ఘనునిమోము
గనియె నరువదినాలుగుకళ లటంచుఁ
గలఁగి కమలారి హరిపదాక్రాంతుఁ డయ్యె
ననఁగ మగరాలపెండియం బునిచె నొకతె. 90

క. మగువ యిడ హరియురంబునఁ
దగియెన్ జిగిచిలుకతాళి ధర నాతనిబల్
సొగసు గని చిత్తజన్ముఁడు
దెగిపాఱఁగఁ బట్టు వడినతేజి యనంగన్. 91

క. మగరాలపతక మొకచెలి
దగిలింపఁగ శౌరియెదను దగె నాలోనన్
వగ నీనుతొ గెలరాయఁడు
సొగసగు తల్లిలఁ దొంగి చూచె ననంగన్. 92

తే. కూర్మి నీక నిట్లిళా దేవిగోరు లుంచు
ననెడువగ గోళ్ళకుతికంటునునిచె నొకతె
యందులకు రాధ కెంపులనందగించు
నిట్టు లనఁ గౌస్తుభము శౌరికిడియె నొకతె. 93

తే. రమణి గీలించుతారహారము మురారి
యురమున వెలింగె నెదలోన మెఱయుచున్న
తనవరుని బంపి మఱి యిళాతరుణి నెనయు
మనుచుఁ దారక లటువలెఁ గొనె ననంగ. 94

తే. చాన గీలించునీలకంజాతసరము
మెఱసెఁజిన్నికృష్ణునివిప్పుటురమునందు
మారు లేనితన్మోహనాకారమునకుఁ
జంచలాక్షులు దృష్టి తాఁకించి రనఁగ. 95

తే. పడఁతి గట్టినకాంచనాంబరము దనరె
నంబుజాక్షునిస్వచ్ఛదేహంబుమీఁద
నతనియెద నిండి తగునాదయారసంబు
పైని దా నిట్టులను గానవచ్చె ననఁగ. 96

క. తొగమగనిబావ నిట్టుల
వగగాఁగై సేసి తెచ్చి పనిహార్యులహా
న్మగరాలచవికెలోపలఁ
దగుపచ్చలపీట నునిచి తరుణులు వేడ్కన్. 97

తే. చని యిళాదేవిఁ గని లగ్నసమయ మాయె
రమ్ము మాయమ్మ యని క్రమ్మికొమ్మలెల్ల
బలిమిఁ గొని పిల్వ రాధికభయముచేతఁ
దగ్గి దిగ్గున లేచి నున్సిగ్గు మాని. 98

చ. వలపులచంద్రకావిజిగిపావడరంగు లెసంగఁ బైఠిణీ
జిలిబిలిచీరకుచ్చెళులు చిందులు ద్రొక్కఁగ జంటిరైకలో
పలిచనుగుబ్బ లుబ్బఁగను బంగరుటందెలుఘల్లుఘ ల్లనన్
జలజదళాక్షి వచ్చె రభసంబున నయ్యదురాజునొద్దకున్. 99

తే. అపుడు సుముహూర్త మనుచు గర్గాదిమునులు
శోభనముఁ జేసి రానిత్యశోభనులకు
వాద్యములు మ్రోయ నిఖిలదిక్పతులు పొగడ
నాప్తబంధుసుహృత్కోటి తృప్తిఁ బొంద. 100

క. అవ్వేళను హరియు నిళా
యావ్రతరత్నంబు బాంధవావలితోడన్
బువ్వము దిని రారుచులకు
నువ్విళ్ళూరుచును మెప్పు లొసఁగుచు నంతన్. 101

క. సందుం డందఱుఁ బరమా
నందంబును నొందఁ జేసె సయ్యెడ మురారీ
దం దగుసూనృతభాషా
సందోహముచేఁ బటాదిసత్కారములన్. 102

తే. అంత సంతోషసంభరితాంతరంగుఁ
డగుచుఁ దాంబూలఫలదాన మాచరించి
యతివయును దాను క్షీరాన్న మారగించి
యువతి యిడురత్నపాదుకా యుగళి తొడిగి. 103

చ. చలువ లెసంగుచప్పరపుజంత్రపుబొమ్మలు పావురంబులుఀ
గిలకలమంచము న్విరులు నించినసెజ్జయుఁ గీచుబుఱ్ఱయుఀ
దలగడదిండ్లు దోమతెర తళ్కునుడోలిక నిల్వుటద్దముల్
గలపడకింటి కేఁగి యటఁ గంజవిలోచనుఁ డుండె నర్తిజీన్.

సీ. వలిపెచెంగావిపావడకొసల్ బిగియించి
కుంకుమపువ్వంచుకోక గట్టి
కలపంబు నెమ్మేనఁ గలయంగ మేదించి
పావడాల్లుముత్యాలరవికె దొడిగి
గేదంగిరేకులఁగీల్జడ ఘటియించి
చంద్రసూర్యాదిభూషణము లుంచి
పొలుపుసంచపురేకుబుక్కాను మైఁ జల్లి,
కస్తూరితిలకంబు నిస్తుపఱచి
తే. గోవజవ్వాజి మెడను గీల్కొల్పి జఘన
మునకు నగురుసాంబ్రాణికెంబొగలు పట్టి
కనులఁ గాటుకరేకలు కదియఁ దీర్చి
రాధికామణి యిళకు నలంకరించి. 105

క. నిద్దపుటద్దముఁ జూపిన
ముద్దియ తగ నబ్ధిమధ్యమున బింబిత మై
ముద్దులు గులికెడుకలుముల
ముద్దులగుమ్మ యన భువనమోహిని యగుచున్. 106

సీ. ఎటు తాళ నున్నదో యీకొమ్మ కెమ్మోవి
కైటభారాతిపల్గాటులకును
ఎటు లోర్వ నున్నవో యీకన్నె చన్నులు
గోపసింహునిగోటిగుమ్ములకును
ఎటు లాన నున్నవో యీతన్వి లేఁదొడల్
చాణూరహరుమారుసాదనలకు
ఎటు లాగ నున్నదో యీనాతినును మేను
దంతిమర్దనుకౌఁగి లింతలకును
తే. నంచుఁ దను గేలి యొనరించుమించుఁబోండ్లఁ
గాంచితలవంచిసిగ్గుచేఁ గలఁకఁబాఱు
వారిజాననవీనులవద్దఁ జేరి
బుద్ధిగా నిటు లను రాధ బుజ్జగించి. 107

సీ. చెలువుండు కౌఁగిటఁ జేర్చినయపు డీవు
గుబ్బల మెలమెల్లఁ గ్రుమ్మవమ్మ
విభుఁడు చెక్కిలి ముద్దువెట్టినయపు డీవు
నలరుమో వొక్కింత యానవమ్మ
సామి పైకొని రతి సల్పినయపు డీవు
నించుక యెదురొత్తు లియ్యవమ్మ
ప్రాణేశుఁ డలకేళి బడలినయపు డీవు
పురుషాయితము వేగఁ బూనవమ్మ

తే. అతఁడు నవరసరసికశిఖావతంసుఁ
డధికసుకుమారమూర్తి నీ వతని నెటుల
వలచి వలపించుకొనిరెుదో పలికినాను
నాన గొనఁబోకు నామీఁదియాన నీకు. 108

క. అని మనసిజాగమమ్ములు
విను మని యుపదేశ మిచ్చి వే లె మ్మిదిగో
యెనసెను శుభలగ్నము ప్రియు
నెనయఁగ వలె వేళ తప్పనియ్యక యనుచున్. 109

క. మరుగంధసింధురంబును
గరముం గదలించి తెచ్చుకరణిని దెఱవన్
వరుకడకు బలిమిజాలుములు
మెఱయఁగఁ గొని తెచ్చి పలికె మెల్లనహారితోన్. 110

సీ. పదపద్మముల నొప్పుబంగారుగొలుసులు
మేలు గుల్కెడునిగళాలు గాఁగఁ
గటితటి నటియించుగంటలమొలనూలు
పాలాదిగంటలచాలుగాఁగ
నల్లచీమలబారునా మూరనూఁగారు
మేర మీఱినపదధార గాఁగ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బగుబ్బలు లెంతొ
మంతుగన్ వింతకుమ్భములు గాఁగ

తే. గందవడిలోనదుమ్మాడి మందగతుల
వచ్చె నెరితావి కళులచాల్వాల గొనంగఁ
జిన్నిమరుదంతి నిన్నొకసన్నఁ జూడ
సరస నెక్కెడు మీఁదిపై సరము లేఁగ. 111

సీ. ఈగోటిమీటుల కీకుచగిరులట్లు
పొంగి తాళవు దీని మొగ్గచన్ను
లీపంటిగంటుల కీమోవిపగడంబు
వగను దాళదు దీనిచిగురుఁబెదవి
ఈమారుసాదన కీయూరుకాండంబు
లటులతాళవు దీనియనఁటితొడలు
ఈకౌఁగిలింతల కీతనుకనకంబు
వలెను దాళదు దీనిమొలకమేను
తే. నీకు సరి యగునటు లెల్ల నేను గాను
పాల మెఱుంగని దిది వట్టిముగ్ధ గాని
తెలిసి యెటు లేలెదో నీకుఁ దెలుప వలెనె
దేవ దక్షిణనాయకాధిపుఁడ వీవు 112

సీ. కొనగోళ్ళఁ గొని మోవిచెనకి చూతువు గాని
యదరంటఁగా నొక్కియానఁబోకు
ముద్దుచెక్కులఁ జిన్నిముద్దు లుంతువు గాని
జిగిగోటికత్తులఁ జీరఁ బోకు
మొనవేళ్ళఁ జనుమొనల్ పుడుకు దింతియ కాని
వగవగ బిగిపట్టుపట్టఁ బోకు
రతికేళి మెల్లమెల్లన సల్పుదువు గాని
దురుసు పైసరములు నెరపఁ బోకు
తే. వెఱ్ఱి నై తెల్పెదను గాని వెలఁది నీవు
వలపులను మించి గడిదేఱి వద్దఁ జేరి
మారుసాములఁ జలపోరి పోరువేళ
నాదుగుఱికట్లు నిలుచునా నలిననయన. 113

తే. అంచు హరిచేతి కిళ నొప్పగించి రాధ
వత్తు నేఁ గూడ నని చెలి పైఁటఁ బట్ట
వేగ వచ్చెద నని విడిపించుకొనుచుఁ
జనియె మది ఖేదమోదముల్ పెనఁగొనంగ

వ. ఇ ట్లమ్మందయాన యమందయానంబునఁ బడుకయిలు వెల్వడి రత్నముద్రి కాలంకృతం బైన కెంగేల నొక్క బాలికా మణిం జెయ్యూనుకొని యవ్వాసుదేవు నెడఁబాసి పోవం జాలనిచి త్తంబుతోన త త్తఱపడి యమ్మ త్తకాశినులం గని తలు పోర సేయుం డనునెపంబున తిరిగి తిరిగి చూచుచు రాజసం బవలంబించి యెవ్వరితోడం బలుకక డగ్గుత్తియనడంపుచుఁ గేళి పూగుత్తులాఘ్రాణించుపోలిక బెట్టునిట్టూర్పులునిగుడింపుచుఁ జెందొగలవిందుఁ గనుచందంబున వదనారవిందం బె త్తి కందోయిం గ్రందుకొను భాష్పబిందుబృందము లఁ జిప్పిలనీక రెప్పల నార్చుచు హరివిరహాభరంబునం దాఁకి జారినకర కంకణంబులం గని చేయె త్తి కప్పుకొప్పు దిద్దుకొనుచొప్పునఁ గప్పుచుఁ గుచలికుచంబులం దగదగ మని తగులుకొను చిగురువిలుగలతులువ సెగలఁ దగిలి చిటిలి పెటిలి పడుతార హారంబులం బయలుపడనీక పయ్యెదచెఱంగున మఱుంగు సేయుచు నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యం దొక్క చొకాటంపుసులుపు పట్టు మేలుకట్టులంగనుపట్టు కట్టాణి ముత్తి యంపుజల్లులతో నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొను బొండుమల్లియల పూదండలం దగిలి రొదలు సేయుతుమ్మెదల గరులనిగనిగ లకుం బదు లనఁగఁ దగిలి మగరాలసోరనగండ్లనుండి వెలికిఁ నిగుడు నగురు సాంబ్రాణిపొగల మగుడం ద్రోయుచుఁ దెర

గంటి మచ్చుకంటులనెరినెరుల పఱలు విరుల చేరులనెత్తావుల నత్తమిల్లి మత్తిల్లి వచ్చు కమ్మ తెమ్మెరలవగ మిగులుమగరాల సౌధంబున నెంతయు వింతవింతపని సంతనల మంతు కెక్కు జీవదంతపుఁ జప్పరకోళ్ళ మంచంబుపై రవిబింబంబుడంబు విడంబించు కెంబట్టు పరుపున రాజినశిఖా రేఖల నెకవీఁఱు సూరెపుటంబు తలగడఁజేరి యొక్కపల్లవపాణి పద పద్మంబులు పట్టుచుండఁ బవ్వళించి యాత్మగతంబున. 115

సొమ్ము లియ్యవచ్చు సొమ్మంద మియ వచ్చుఁ
నియ్యరాని ప్రాణమియ్యవచ్చుఁ
దనదువిభుని వేరుతరుణిచేతికి నిచ్చి
తాళ వశమె యెట్టిదాని కైన. 116

నాతి యింతకు మున్నె నాసామిమధురాధ
రామృతమ్మును జూఱ లాడ కున్నె
యతివ యింతకు మున్నె హరివిప్పుటురముపై
గుబ్బలకసి దీఱఁ గ్రుమ్మ కున్నె
రమణి యింతకు మున్నె రమణుకౌఁగిటఁజేరి
పారావతధ్వనుల్ పలుక కున్నె
చాన యింతకు మున్నె శౌరి పైకొన వెను
దియ్యక యెదురొత్తు లియ్య కున్నె
మున్నె యది జాణ సిగ్గుచే నున్నఁ గాని
విభుఁడు వగఁ జేసి తనువ్రీడ వీడఁజేసి
చేరఁగాఁ దీసి యందందుఁ జేయివేసి
కొమ్మ నిటమున్నె తా దిద్దుకొనక యున్నె.

క. అని చింతింపుచు నచ్చటఁ
గనువిలుతునిబారి కలికి కను మూయక లో
వనరుచు నుండెను రాధిక
వనరుహదళనయనుఁ డచట వనితామణితోన్. 118

క. చెలియా వింటివె రాధా
జలజేక్షణమాట లెల్లఁ జక్కఁగ ననినన్
గలకంఠీమణి సిగ్గునఁ
దల వంచుకొనంగఁ జూచి దయ దైవారన్. 119

సీ. చిన్ననాఁటనె చెల్మిఁ జేసితి మెడ లేక
మన కేటిసిగ్గులే మధురవాణి
నేఁ బల్కఁగా లేదె నినుఁ జూచి నినుఁ జూచి
యీవేళ మాటాడ విందువదన
కూడి యున్నా ల్మాటలాడమో యెటుపోయె
నాయాట లీయాట లంబుజాక్షి
పోనిపోనీ నేను బొరుగూరివాఁడనా
నీకు మేనరికంబు నీలవేణి
తే. యళుకు లేటికి నినుఁజూచినలుకులాడి
మోముఁ జూడవె మోమె త్తిమోహనాంగి
ముద్దుగా ముద్దు లియ్యవే ముద్దుగుమ్మ
మాటు కేఁగకె నాయాన మందయాన. 120

క. మనరాధ దెలిపె నేటికి
ననువుగ నా ల్మగనియాట లాడక యున్నన్
మనసిజభూతము వెలిపుం
గనిపించు నటంచు వేగఁ గదియుద మబలా. 121

క. చన దిటు లూరక యుండఁగఁ
గనువినుదయ్యంబు గదుమఁగా వచ్చినయా
వెనుక నెటు దాఁగువారము
మనసిగ్గులు దాని నెదిరి మార్కొన వనుచున్. 122

చ. గమగమతావులం గులుకుకప్పురబాగము లిచ్చి వేడ్కతోఁ
సమముగఁ గ్రొత్తము త్తియపుసన్నపుసున్నముఁ బెట్టి చొ
క్కపుం, దమలపుటాకుఁ జుట్టి వనితామణిచేతి కొసంగఁ బో
వుచోఁ, గొమిరె నయంబుతోఁ గొనిన గోపకులాభరణుండు
ప్రేమతోన్. 123

సీ. ఉసికొల్పి వంచించి దుసికిలుచనుదోయి
చేనంట నమ్మ నొచ్చినె యనును
మొనసి యేమరఁ జేసి మోవాన గమకించి
వడి నుల్కి కరపల్లవములఁ గప్పు
నల్లందులకుఁ జొచ్చి యటు నీవి వదలింప
మిట్టిమీ నై బెట్టు కొట్టుకాడు
విభుఁ డందుఁ జెనకి తా వికవికనవ్వుచో
నటు గిరుక్కున మల్లి యలుక నించు
తే. తను గుఱించినఁ గని తనకనులు మూయుఁ
గవకవల్ నించుచో వ్రేళ్లు చెవులఁ జొనుపు
కొను నిళామానినియు ముగ్ధతనముఁ బూని
రాజగోపాలసంగమారంభవేళ. 124

ఉ. ముద్దులబెట్టు కొంత జిగిమోముగదింపుల వింత మోహపుఁ
సుద్దులచే రవంత తెలిచూపుల నంత విరాళిచేఁతలం

బద్ధుల సుంత పావురపుఁ బల్కులు పల్కి కలంతసిగ్గు పో
దిద్దుమురారి నారినటు తెప్పునఁబై కొని మోవియానుచున్.

మ. అలరు ల్వాడ రుమాల వీడ నెదపై హారాళు లల్లాడఁ ద
ళ్కులచౌక ట్లసియాడఁ బావురపుఁబల్కుల్ పల్కుచున్
గుల్కుచున్, బలుజోకొట్టుచు మబ్బుదట్టుచును బైపై ని
క్కుచున్ సొక్కుచున్, గళ లెల్ల న్గరఁగించి యేలె సొగ
యం, గంజాస్త్రకయ్యంబునన్. 126

చ. గొనకొనుసిగ్గు మోహమును గూడఁగ నొక్కటి కొక్క
టెక్కుడై, పెనఁగొను కేలు మోముపయిఁ బెట్టుక మెల్లన
వ్రేళ్ళసందులన్, గనుఁగవ రెప్ప లార్పక యెగాదిగఁ గన్గొనె
శౌరివక్త్రమున్, మనసిజకేళినైపుణిని మానక మానిని
యప్పు డెంతయున్. 127

చ. ఉలుకును గొట్టుకాడు నగు నూర్పు లడంపుచు నూర
కుండు లోఁ, గలఁగును బల్కఁబోవుఁ దటకాపడుఁ గన్గొనుఁ
గన్మొగుడ్చు మైఁ, బులకలు దాల్చు గ్రుక్కిలిడు బొమ్మెల
మై మఱచున్ సుఖోన్నతిం, దలకొని పారవశ్యమునఁ
దామరసాక్షి య దేమి చెప్పుదున్. 128

సీ. మో మొకించుక యెత్తిమోవి యానఁగ నొత్తి
యది యిది చాలించి యట్టెయుండుఁ
గౌఁగిలించఁగఁ జూచికరపద్మములఁజాఁచి
యందు కిందుకుఁ బోక యట్టె యుండుఁ
జనులఁ గ్రుమ్మఁగఁ గోరి సరస మెల్లనఁజేరి
యవల కీవల కేఁగ కట్టె యుండుఁ

జారుపరతి కెచ్చి పైకొన గమకించి
యటు నిటులను జేయ కట్టె యుండు
తే. ముద్దు లిడ వచ్చి యందందుఁ బ్రొద్దు పుచ్చుఁ
బలుకఁగా మాఱు నెలుఁ గెత్తి కలఁకఁబాఱు
విడె మొసఁగఁ బోవు సగమాకు మడిచి మానుఁ
దీరి తీరనిసిగ్గునఁ దెఱవ యపుడు. 129

వ. ఇట్లనేకవిధంబుల నిశామాధవులు భంగురానంగసంగరక్రీడా
పరవశు లై యున్నయెడ. 130

చ. భువిఁ బథికాళి యాత్రలకుఁ బోవఁగ నైష్ఠికవిప్రసంఘముల్
జవమున లేచి తానములు సల్ప రతాంతరసుప్తదంపతుల్
గవిసి రమింప వేళ యిది గాదె యటంచుఁ ద్రిభంగులన్నెరా
హావణికె నుగ్గడించెఁ జరణాయుధబోధక యూథముద్ధతిన్.

ఉ. అంతట దిగ్గునన్ బలుపు నంటక లేచి పయంట దిద్దుచున్
వంతను గొంత దాఁచి బలవంతపుహాయి రవంత వూని చె
ల్వింతులు చెంతలం బిలువ కేఁగిన దేమొ యటంచు నల్కరాఁ
గంతునితండ్రిని న్గదియఁగాఁ జని రాధిక తల్పుతట్టినన్.132

తే. చేరి యందాఁక వారు చౌశీతిబంధ
గతులఁ బెనఁగి చాలక పునారతులఁ గలసి
బడలికలు దీఱ నొక్కింత పవ్వళించి
మదవతీకృష్ణు లప్పుడు నిదుర లేచి. 133

సీ. మిసిమిచెక్కులఁ దమ్మరసము నాథుఁడు పెంపఁ
బికవాణిమోవి కాటుకను బెంపఁ
జెదరినముంగురుల్ శ్రీనివాసుఁడు దిద్దఁ
గాంత జాఱినతిలకంబు దిద్ద

నలగోరువంకల నతఁడు కుంకుమ నించఁ
గలికి పల్గంటికిఁ గపుర మంచఁ
గప్పు పెన్నెరికొప్పు కాంతుఁ డల్లనఁ బాపఁ
జెలియ హారావళుల్ చిక్కుఁ బాపఁ
తే. జుట్టి సగమాకునోటికి సుదతి యొసఁగ
మరలి మురవైరి కొఱికినమడుపులొసఁగ
నట్టియెడ రాధ కరకంకణాళి ఘల్లు
రనఁగ విని నుల్లములు ఝల్లు మనఁగ నులికి. 134

తే. కలికి వే లేచి గడె దీసి తలుపు దెఱవ
శౌరి రమ్మన రాధిక చేరఁ బోవ
నంతకును మున్నె హరిచెవిచెంతఁ జేరి
చెలువ చిలుకఁగ నని నాతిచేతిచిలుక. 135

సీ. నాతికీల్గొప్పున నల్లకల్వలు గావు
విరవాదిశరము లోసరసిజాక్ష
నెలఁతనాసికయందు నీలంపుమణి గాదు
ముక్కరముత్యంబు మురవిఘాల
వనితపాలిండ్లపై వలచుకస్తురి గాదు
మలయజపంకంబు మదనజనక
తరుణినెమ్మేనఁ గదంబపుపొప్పాడి గాదు
వెలిదమ్మిపుప్పొడి విమలచరిత
తే. మరునిశరవహ్ని దరికొని మదిని బొదలి
వెలికి విసరంగ దాని లోపల నడంచి
యిదిగో వచ్చెను బరితాప మడఁప ఘనుఁడ
వీ వటంచును రాధ యిదెంతధీర. 136

చ. జలరుహపత్రనేత్ర విను చందనగంధివిరాళి యెంతొ మై
నిలఁ గలసొమ్ము లంగజునియింగలమందుఁ గరంగి పూదె లై
మిలమిల డొల్లి రాఁ జెలులు మిణ్ణురుబూచు లటంచుఁ బట్టి చే
తులు సెగ లంటి పొక్క వెతతో విదలింతురు మిట్టమీను లై.

తే. లేమకును నీవు పొత్తున లేనియట్టి
వాసరము లెల్ల శ్రీహరివాసరములు
మానినికి నీవు ప్రక్కను లేనియట్టి
రాతి రెల్లను మఱి శివరాత్రి యరయ. 138

క. కన లేదో విన లేదో
కనులార న్వీనులారఁ గాంతులు కాంతల్
ఘనవిరహాగ్నిని స్రుక్కఁగఁ
గన విన లే దిట్టివలపు కంజదళాక్షా. 139

క. అనిపలుకుచిలుకపలుకులు
వినువనజదళాక్షుఁ జేరి వేడ్కను రాధా
ఘనవేణి యిళను జూపుచుఁ
దనదగుప్రేమాతిశయము దనరఁగ నగుచున్. 140

సీ. చిగురాకుజిగి నూకు చెలియకెమ్మోవికా
గజిబిజి మొనపంటిగంటు లెల్ల
ననచెండులను జెండు నాతిలేఁజనులకా
కలికిగోటిపిరంగినలుకు లెల్ల
నునునాచులను నేచు వనిత పెన్నెరులకా
కక్కసం బగు పెక్కు చిక్కు లెల్ల
మరువంపుగురి దింపు మగువనెమ్మేనికా
విడువనిమరుసాముబడలి కెల్ల

తే. సకట మగలకుఁ దమయక్కలైనఁజాలు
నబలలా గెంచి లాలించ రనుచు నిళకు
వగచుగతి రాధ తనలోనివంతఁ దెలియఁ
జేసె శౌరికి నన్యాపదేశముగను. 141

చ. అది విని శౌరి రాధకర మల్లనఁ బట్టి బిరాన చేసరాల్ [గాఁ
గుదురుగఁ గంకణంబులును గూడఁగ ఘల్లుమటంచు మ్రోయఁ
గదియఁగఁ దీసిన న్గలికి కాంతునివేరెద వ్రాలె నంతలో
గుదిగొనుసిగ్గుచే నిళయు గొబ్బునఁ జాటున కేఁగె నవ్వుచున్.

తే. మాయురే బొబ్బ హాయిరే మజ్ఝ భళిరె
కలిసి విరిశయ్య మత్తేభములవితాన
నీడు లే దని వలపుల తేఁడు పొగడ
నపుడు వారిర్వు రాకయ్య మందుకొనిరి. 143

వ. ఇట్లు విడఁబడి. 144

సీ. కొసరుపల్కులఁ గ్రమ్మిఁ గోటికత్తులఁ జిమ్మి
కాసెలోఁ జెయి వేసి కదియఁదీసి
కన్నాత లాగించి కౌఁగిటఁ గదియించి
పరిబిత్తలల నెత్తి చనులనొత్తి
యల్లందులకుఁ జొచ్చి కల్లమ్ములకు వచ్చి
మెఱుఁగుచెక్కిలి గొట్టి కురులు పట్టి
తొడకంబముల నాని తొపునూకుల నూని
సందుచేసుక నొక్కి ముందు కెక్కి
తే. మదలుపులు కీలుగొట్లు నెయ్యంపుతిట్లు
గళరవంబులు దుడుకులు చెలఁగ రాధ

మాధవుండును గడిదేరి మారుసాము
హాయిగాఁ జేసి సరిగెల్పు లంది రపుడు. 145

వ. అంత రాధాకృష్ణులు పరస్పరము సంభాషించి రది యెట్లనిన.

సీ. మగడ యాపని దీఱె మఱియొకయాటాడి
నాకును గట్టిగా న్యాయ మొసఁగి
పాలతి నీ పెందొడపుణ్యంబు నా కందె
లేఁతచిన్నది వట్టిరోఁత నాకు
నీకు దానికి నింత నేస్తమాయెను కృష్ణ
పొంతగా నినుఁ గూడి యింత బాగ
చెలియ నిమ్మళముగఁ జేసితివో లేక
యది చేసెనో నన్ను నడుగ వలదు
తే. బాగుబా గన గట్టిగాఁ బని యొసంగ
నియ్యరా కృష్ణ నాకును నిమ్ముగాను
తీవి వయసున గుణమున నీవె పెద్ద
రయము రయమునఁ గావింపు రతిని రాధ. 147

సీ. అధరామృతంబు నీ వానితివో కృష్ణ
యది లేఁజిగురువగ రంతె రాధ
కఠిన స్తనము లెదఁ గలఁచితివో కృష్ణ
యవి లేఁతలికుచంబు లంతె రాధ
లలితోరు లూరుల మెలఁచితివో కృష్ణ
యవియనంటులత్వక్కు లంతె రాధ
లీలాంగములు కౌఁగిలించితివో కృష్ణ
యవి ననలతకూన లంతె రాధ

తే. చతురసమరతిసుఖ మొసర్చితివా కృష్ణ
నవసమాగమమున సౌఖ్య మవునె రాధ
యుపరతుల నిన్నుఁ గూడెనేమోయి కృష్ణ
యాచమత్కృతి ముగ్ధ కెట్లబ్బు రాధ. 148

వ. ఆసమయమునందు. 149

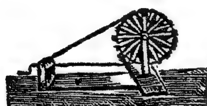
సీ. కాలివాల్ పిట్టల కలకలంబులు మీఱెఁ
బగడకన్గలయొజ్జ బయలుదేఱె
నెలరాజు పశ్చిమాచలరాజముం జేరె
బలుచంద్రకాంతపు శిలలు పేరెఁ
దారకాగణములతళుకు లెల్లెడ జాఱె
దీపంబు లెల్లను తెల్లఁబాఱె
నతనుఁడు రే యెల్ల నని(జేసి వేసారె
ధర వియోగులపరితాప మాఱె
తే. దమ్ము లలరారెఁ గలువలతావు దీఱెఁ
గోకములు తేఱెను జకోరకులము తారె
నినుడు గడిదేఱె నిరులు మొయిండ్లఁ దూఱెఁ
దెలివి చేకూఱె భళ్లునఁ దెల్లవాఱె. 150

మ. యమునాతీరవిహార హారసదృశోద్యత్కీర్తిసంభార భా
రమణీయాకృతిమార మారసికతాప్రావీణ్యసంసార సా
రమరందోక్తివిచార చారణనుతప్రఖ్యాతవిస్తార తా
రమహీభృత్సమధీర ధీరమునివారాధార రాధారతా. 151

క. ధీరాళిమతోద్ధారా, ధారాధర కృత్తమత్త దానవవారా
వారాశినిభగభీరా, భీరాహిత్యామరాద్రి విశ్రుతధీరా. 152

మాలిని. కలికలుషవిఘాలా కాంచనోద్భాసిచేలా
గళధృతవనమాలా కాంతరాధావిలోలా
బలభిదుపలనీలా పాండవత్రాణశీలా
తిలకితగుణజాలా దేవకీదేవిబాలా. 153

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమలతాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దుపళని ప్రణీతంబైన రాధికాసాంత్వనంబను శృంగారప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

క. శ్రీరాధామధురాధర
సారామృతపానచతుర సద్గుణహారా
పారావారవిహారా
భారతసఖ చిన్నికృష్ణ పాలితకృష్ణా. 1

తే. అవధరింపుము దేవదివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభునిఁ జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెరలకు
నెక్కుడై మించునుడిచవులెక్కఁబలికె. 2

క. అటు లారాధిక గోపీ
విటు నటు రతికేళి నేలి విడువంగ నిలా
కుటిలాలకఁ జేరి తనదు
కుటిలత్వ మెఱుంగనీక కూరిమి చెలఁగన్. 3

తే. నిను మిగుల గాసి యిడె నని నే మురారి
నెనసి పైకొని దండింప నీవు నిదియె
సందుచేసుక యొచటికి జరిగి తనుచు
నిళను జేపట్టుకొని రాధ యింటి కేఁగె. 4

వ. అప్పుడు. 5

సీ. మహితగండస్థలీమకరికాపత్త్రికల్
మొసలివాహోగులపసలు దెలుప
మెఱుఁగుచన్మోనఁ గ్రమ్మి మెఱయుతమ్మరసంబు
పటుతరకౌస్తుభప్రభ ఘటిల్లఁ
దలిరువాతెర నొప్పు బలుకెంపు లలవేణు
వివరంపునొక్కులవిధ మెసంగ
నలిగి వెన్నునఁ గుల్కు తెలిముత్తియపుజడ
పన్నగతల్పంబుచెన్ను దనర
తే. హారగతి మణిశ్రీవత్ససాకకాంతి
దశదిశల్ నిండ రాధికాతరుణితోడ
శౌరిసారూప్య మంది యిల్ చేర వచ్చు
నిశను గన్గొని యలివేణు లిట్టు లనిరి. 6

సీ. మనిసికాటున కెందు మందు లే దందురు
మంచిది ఘనసార ముంచరమ్మ
చిఱుగోటిపోటులు సెలవారు నందురు
పునుఁగుకుంకుమ గూర్చి పూయరమ్మ
తొడసాముచేఁ గండ లెడ గట్టు నందురు
చలువగొజ్జఁగినీట జవరరమ్మ
వలపుచెమ్మట లింకఁ జలి పట్టు నందురు
కలపంబు నెనయించి యలదరమ్మ
తే. కమ్మవిలుకావియేనుఁగుగున్న బడలెఁ
దళుకుఁజెక్కుల సాంకవతైల ముంచి
యలరుమందులపొడిఁ బూసి యలుపుదీఱ
మేటితాంబూలకవళంబు మేపరమ్మ 7

క. అని మిగులువగలఁ బల్కుచు
ఘనతరసురతాంతతాంతకాంతామణికిన్
మనసిజశాస్త్రక్రమమునఁ
దనువలయిక దీర్చి రంతఁ దద్దయు వేడ్కన్. 8

చ. అలరులమోవికాటు పస పంటినదుప్పటినీటు చెక్కులన్
విలసిలుతమ్మముద్దు జిగివెన్నునఁ గీల్జడదద్దు కన్నులన్
నెలకొనునిద్రసొక్కు మెడ నెక్కొనుగాజులనొక్కు లెంత
యున్, వెలయఁగఁ గేళిమంటపము వెల్వడె మన్మథమన్మథుం
డొగిన్. 9

తే. ఇటుల వెలువడి మజ్జనగృహముఁ జేరి
చలువగొజ్జంగినీటిచే జలక మాడి
వలువలుధరించి కలపముల్ గలయఁబూసి
యతివ వడ్డింప దివ్యాన్న మారగించి.

చ. పడఁతి యొకర్తు కెంపురవపావలు వెట్టు లతాంగి యొర్తు పా
వడఁ గొని వీవ నొక్కమదవారణగామిని తావిక ప్రపున్
విడె మొసఁగన్ మఱొక్కనవనీరదవేణి కళాచిఁ బూనఁగా
నడిదము కేడెముం గొనుచు నంగన యొక్కతె వెంటఁ
గొల్వఁగన్. 11

సీ. మగరాలకంబాల నొగి యంత్రపాంచాలి
కలు మీటువీణెలగులుకు రాగ
ముల సొక్కి తల లూఁచుజిలుఁగుబంగరునీరు
వ్రాఁతచిత్తరుబొమ్మలను గుఱించి
యొరలెడుచిలుకలగొరవంకలనునవ్వు
నిలువిరినగవులో యివి యనఁదగు

ముత్తియంబులతీగెముడికట్టుపనులహాం
బట్టుమేల్కట్టుల వఱలు విరుల
సరులమూఁగెడుతేంట్లగరుల మొయిళ్ళని
యాడునాఁడునెదుళ్ళయడుగుటందె
తే. లందుఁదగురొదరతినాద మనుచు నెపుడు
నిలువుటద్దాలపడకిళ్ళ నలరుగూండ్ల
రమణఁ బలికెడుపారావతముల నెసఁగు
రాధికామణిమణిసౌధరాజమునను. 12

తే. చేరి యట వింతపనులచేఁ జెలువు గులుకు
చలువచప్పరకోళ్ళమంచంబుమీఁది
యంచరెక్కలసెజ్జపై నలరుముత్తి
యంపులోదునఁ దగఁ జేరి హౌసు మీఱి. 13

తే. అండ నటు నిల్చియుళె ముత్తియంపుసున్న
మిడినతమలపుటాకులమడుపు లియ్యఁ
గదిసి రాధిక తనచనుఁగవకుఁ బులక
లమరఁ జాచినపాదపద్మముల నొత్త. 14

సీ. తంబుర మీఁటి గీతంబు పాడుచు నొక్క
మధురోష్ఠి సరిగమపధని యనఁగ
జగ్గుచౌకట్లను నుగ్గడింపుచు నొక్క
చక్కెరబొమ్మ తద్ధిక్కు మనఁగ
గుజరాతిజక్కిణీకోపు లాడుచు నొక్క
భామిని జీవుసల్లా మనంగ
బిరుదుకైవారము ల్పేర్మి సేయుచు నొక్క
సరసిజానన జయజయ యనంగఁ

తే. చంద్రబింబాస్య యొకతె హెచ్చరిక దెలుపఁ
జెలియ యొక్కతె సందడి దొలఁగఁజేయ
నందఱకు నన్నివగల నానంద మిడుచు
నిండుకొలు వుండె యదువంశమండనుండు. 15

చ. అపుడు పయఃపయోధిమణియల్లునిఁ బిల్వఁగ నెమ్మిఁ గోరి స
ద్విపులకులప్రదీపకుఁడు విశ్రుతకీర్తి యశోదతోడఁబు
ట్టపరిమితప్రభావజనకాధిపు మన్ననఁ గొన్నకుంభకుం
డుపగతహర్షుఁడై వరుస లొప్పఁగ వచ్చెను నందు చెంతకున్.

క. వచ్చినమఱఁదిని గని ముద
మెచ్చఁగ వడి లేచి కౌఁగిలిచ్చి సమానం
బచ్చుపడఁ బసిఁడిగద్దియ
నిచ్చి రహి న్నందుఁ డతని నీక్షించి దయన్. 17

ఉ. వచ్చినకార్య మేమనుచుఁ బల్కిన నాతఁడు కూఁతు నల్లునిన్
మచ్చికఁ బంపఁగా వలయు మాసదనంబున కన్న రాధతోఁ
జెచ్చెర నెచ్చరించి యటు చేయుదు నం చని నందుఁ డాడఁగా
నచ్చెలియింటికిం జనె నిళాబ్జదళాక్షునిఁ గన్నతండ్రియున్. 18

వ. ఇట్లు చనునెడ నాళీజనంబులవలనఁ దదాగమనం బాలకించి
యవ్విరించిగురుం డుదంచితముదం బెదం గదుర నెదుర్కొని
ప్రణమిల్లి యవ్వల్లవతల్లజునిదీవనలం జెందిన వేడుకఁ దోడు
కొని తెచ్చి హెచ్చుపచ్చరాగద్దియ నుంచిన నతం డందు
వసించి రాధావధూరత్నంబుతోనం గుశలయించి యిళా
మాధవులఁదోడ్కొని మానివాసంబునకు నీవు రావలయు
నన నావనజానన యయ్యా నన్నడుగం బని యేమి యయ్యె
శయు నేనును మీ కొక్కరూప కాదె న న్బిలువ వలయునే

వలసినప్పుడు వచ్చెద నిప్పు డివ్వధూవరులఁ బిలుచుకొని చనుం డని పనిచిన వారలం దోడ్కొని నిజమనోరథం బీడేర రథం బారోహించి యాభీరవీరు లపారాయుధపాణు లై బలసి నలువంకలం గొలువ నమితానందంబును జెంది నందు డుఅంది నిజమందిరంబునకుం జని సుఖంబుండె నంత నిచ్చట.

సీ. పద్మాక్షుఁడును దాను బవళించుపడకయి
ల్లని కను ల్కటికచీకటులు గ్రమ్మ
నెడలేక మురవైరి నెనయుముచ్చట లెంచి
పగిలి గుండియ వకావకలు గాగ
శ్రీకృష్ణుచేఁ గొనుచిలుకపల్కులు విని
గుమ్ముగు మ్మని చెవుల్ దిమ్ము గొనఁగ
హరిభోగ్యవస్తువు లందంద సోఁకిన
నెమ్మేను ఝుమ్మని సొమ్మసిల్ల
తే. నిప్పుద్రొక్కినరీతిని నిలువ దెచట
గాము సోఁకినమాదిరిఁ గలువరించు
విఱిగి తల మిన్ను పడినట్లు విన్నవోవు
భావజునిధాటి కలికి రాధావధూటి. 20

సీ. వెన్నెలచిచ్చులు వెదఁజల్లు రేరాజు
కిరణంపుగుంపుల సొరిగి సొరిగి
యమధనుష్టంకార మన మీఁటు తేఁటిఝం
కారంబులకుఁ జాలఁ దారి తారి
రావాలుఫూత్కారంబులను మించి చనుదెంచు
మలయానిలునిధాటి కళికి యళికి

యురుమనిపిడుగులై యొడలు చిల్లులు వోవఁ
బడుమరుకోలల బడలి బడలి
తే. పదరుచిలుకలకూఁతకు బెదరి బెదరి
పలుకుబకదారిపిట్టల కులికి యులికి
తల్లడిల్లుచు వడిఁ బడుకిల్లు జేరి
మరులుకొని చాన తనదునెమ్మనములోన. 21

వ. ఇ ట్లని వితర్కించె. 22

సీ. కలుగునా కన్నులకటు వెల్లఁ దీఱంగఁ
గమలాక్షునెమ్మోము గనుఁగొనంగ
వేవేగ నబ్బునా వీనులవిందుగా
దనుజారివేణునాదము వినంగ
నలవడునా చేతు లతిపుణ్య మందంగ
వాసుదేవాంఘ్రి సేవలఁ బెనంగ
దొరకునా నెమ్మేను పరవశ మందంగ
వటపత్రశాయికౌఁగిట మెలంగ
తే. నొదవునా గోపగోపికాసదయు నెనసి
యురుతరానందజలరాశి నోలలాడఁ
బ్రబలమగు మద్దశాపరంపర లవెట్లు
గాఁగ నున్నవో యేనైతె కాన నకట. 23

తే. రాసిఁ జేసినశృంగారరస మనంగఁ
జటులకుఁ దోఁచుకరుణాతిశయ మనంగ
నొకటి యైనట్టిమన్మథాయుత మనంగఁ
బొలుచుగోపాలరూపంబుఁబొగడవశమె.

క. *తమ్ములు శౌరిశ్రీపా
దమ్ములు మోదమ్ము లొదవుఁ దమ్ముల నెల్లన్
దమ్ము లనం దప మళినా
దమ్ములు వేదమ్ములు నినదమ్ములు సలుపున్. 25

ఆ. పుంగవములమీఁదఁ బులులును బులులపైఁ
గరులుఁ గరులపైని హరులు గవియ
నందగోపసుతుని నడ కొకించుక సాటి
తాము తాము తాము తామంటచు. 26

తే. దానవారాతినఖధాళధళ్యములును
బ్రపదరోచులు పదరుచుల్ పరిఢవిల్లె
నతనియడుగుల నొకటిగా నతిశయిల్లు
జాహ్నవీయమునాసరస్వతు లనంగ. 27

తే. తీర్థపాదుని శ్రీపాదతీర్థమందుఁ
గలకమఠనక్రములు దేలి వెలికి వచ్చె
జోడుజోడుగ నన నీడు జోడు లేక
యతనిమీఁగాళ్లఁ జిఱుదొడ లనువుమీఱు. 28

చ. సిరియును భూమినీళలును జెల్వగువల్లవపల్లవాధరల్
నిరతము లాలనల్ సలుప నిగ్గులు గుల్కెడు శౌరిజంఘలన్
గరకరిఁ జూచి మారజయకాహళు లూఁదఁబడంగ నేమగున్
మొఱ లిడు టింతె కాని సరిపోలునె పోలినబోలుఁ జెందవే.

క. నాగారిగళముపైఁ దగు
నాగమదధ్వంసితొడలు నాగకరంబుల్
నాఁ గనుకని నగరే యొల
నాగలతో ధీరులైననాగరజనముల్. 30

ఆ. కౌస్తుభంబుతోడఁ గనుపట్టుఫణిరాజ
శాయిఁగళము శంఖ మాయె ననుచుఁ
గనకపటముతోడఁ దనరుగోపాలక
స్వామికటియుగంబు చక్ర మయ్యె. 31

తే. జానులను జేరుబాహులసరవిఁజూచి
కనులు చెవులకు వివరింపఁ గదియువింత
పొలుపు వినఁగోరి తల లెత్తెభుజములటులఁ
గానలే నైతి ననువంతఁగౌనుచిక్కె. 32

తే. ముజ్జగంబులు వెన్నునిబొజ్జనున్న
తెఱఁగువివరించుదారి నాఁ ద్రివళు లమరుఁ
గదిసి వళిభంగములఁ దేలుకమల మనఁగ
నలువగుము లీనుకృష్ణుని నాభిదనరు. 33

ఆ. శ్రీయుతంబు గాఁగఁ జిలువరాపడగయు
గందపట్టె లుండుకతనఁ దలుపు
హరియురంబు నెదిరిశిరము వ్రేక్కలై
మూలయింటిలోన మూఁతపడియె. 34

క. కనుపసికాఁపుపడంతుల
చనుజక్కవ లలరఁ జేయుశౌరినఖంబుల్
చను నే నెలరేఖలునా
ననుపమములు తత్సమంబు లవియే జగతిన్. 35

చ. ఖరమురకంసహంసనరకాదిసురారులప్రాణవాయువుల్
పొరిగొని దివ్యరత్నమయముద్రిక లొప్పెడిసోగవ్రేళ్లతో
హరిభుజకాండముల్ చెలువ మందు శిరోమణు లందమందఁ

గా, మురువగు పంచభోగయుతభోగుల నీఁగను శ్రీ
లొాసంగుచున్. 36

చ. శరణను వారికి న్మృదువు శత్రులకు న్గఠినత్వ మిచ్చుఁ ద
న్మెఱుఁగనివీనిపల్లవము లే మెన యంచుఁ దలంచె నంచుఁగా
మురువగు దేవశాఖిని సమూలముగాఁ బెకలించి తెచ్చియా
మురరిపు కేలుదోయి యిడె ముజ్జ్వలకభామ పెరంటిచెట్టుగన్.

ఉ. కోరినఁ గల్పశాఖి యొకకొన్ని ఫలంబుల నిచ్చు నల్పముల్
కోరిక పార నిత్యఫలకోటుల నిచ్చు మురారిబాహువుల్
సారెకు వాని వీని కెటు సాటి యనం దగు దీటు లేమిచే
వారక పోల్తు రీకవులు వానికి వీనికిఁ దాఱుమాఱుగన్. 38

చ. అరయఁగ శంఖచక్రముల నంది సుగంధములం భరించి ప
ల్మరు విను చిక్కనట్టిమహిమన్ ఘనసింధురసేవ్యమాన మై
ధరణిధరత్వ మంది గిరి తద్భుజయుగ్మము మీఁద నెంతయున్
సరిపడఁ బోరి యెత్తు వడె చాలక యామురవైరిచేత నే. 39

చ. సరసులు మెచ్చఁగాఁ దనరుశంఖ మనంతము పద్మయుగ్మమున్
నరహరికంఠమధ్యనయనంబులకు న్వెలగా వటన్న చో
నరయఁగఁ బోకలా పిడికిలా యొకచేర లటంచు నెంచఁగన్
హరిహరి వారిమూఢమతి కాదియు నంతము గల్గఁ నేర్చునే.

తే. మారు డధరామృతం బెందు జాఱనీక
కోరి పెట్టినసీలంపుఁగోర యనఁగ
గొల్లచెలియలసొమ్ముగాఁగొనుచుఁ దనరు
మదనజనకునిచుబుకంబుమధుర మొదవు. 41

తే. కావి గా దది విడికెంపుదీవి గాని
దీవి గా దది యమృతంపుబావి గాని

బావి గా దది కపురంపుతావి గాని
తావి గా దది శౌరికెమ్మోవి గాని. 42

క. తేటలుగా జిగిముత్యపు
పేటలుగాఁ బంచదారపేటులుగాఁ బూఁ
దోఁటలుగా రాచిలుకల
మాటలుగాఁ గంసవైరిమాటలు దనరున్. 43

తే. శౌరిముఖచంద్రునకు సహజంబులగుచుఁ
దగియె నధరామృతస్ఫూర్తిమృగమదాంక
మతులితకటాక్షశీతలమైనకళలు
నవ్వువెన్నెల కువలయానందగరిమ. 44

ఉ. మల్లెలు మొల్లమొగ్గలును మకెంనపువ్వు సువర్ణకోశముల్
దెల్లనినవ్వు పల్వరుస తియ్యనివాతెర నిక్కుముక్కునై
యల్లుకొన న్ముఖాబ్జమున నాతఁడు మాధవుఁడౌ ఎఱింగి మే
ల్చెల్లవె వీనికి న్బుధులు చెప్పెడియాసుమనోభిధానముల్.

చ. మురహరునాస నూఁదఁబడి పోయిననీలపువేణునాదముల్
సరి గన లేక చేఁబడినచంపకకాండవిలాససంపదల్
నెరి గని కాదె పక్షిపతి నేర్పున ముక్కుడఁ జేసి తగ్గి త
చ్చరణములంది క్రిందుపడె సమ్మతినెప్పుడు వీఁపుఁజూపుచున్.

క. సరి లేనిశౌరినాసిక
స్మరవనవంశంబు గాదె మఱి దానితుదల్
వరముక్తాఫల మేటికి
వెర వగుతిలపుష్పతుహినబిందువురీతిన్. 47

క. అద్దిర నిద్దపుటద్దము
లద్దనుజవిదారిచెక్కు లటు గా కున్నన్

సుద్దపుటద్భుతరసమున
కొద్దిక యై చూచువారి నొగి లోఁ గొనునే. 48

చ. జలజము కల్వ లొక్కెడను శౌరివిశాలవిలోచనంబులం
దుల గనఁ గోరి హంసతతితో జలమందుఁ దపంబు సల్పఁగాఁ
గలిగెను దోసము న్నగలుఁ గ్రమ్మఱ నాకనుదోయి నెంచఁగాఁ
జెలఁగెఁ బికస్వరం బమర శ్రీకరణీకరభూషణంబు లై. 49

క. మురహరునివంకబొమ్మలు
మరువింట్లే కాక యున్న మగువలమనముల్
మెఱుఁ గైనచూపుతూపులఁ
గురిసి విభేదించుదారి గొనునే జగతిన్. 50

తే. తనుఁ దలఁచి దీను లిడు మొఱల్వినఁగ లేక
యతులనవదివ్యసంపద లలరఁ జెలఁగు
శౌరివీనులు శ్రీలె పో సారె కటులఁ
గాక కనుదమ్ములటు మేలు గనఁగ నేల. 51

తే. శౌరిముఖసామ్యమును గోరి సారసారి
గట్టుపై నెక్కి తలక్రిందు గాఁగ నెంతొ
కాఁకఁబడిపడి తనచేతఁ గాక కాదె
యతనుచిత్తానువర్తి యై యతిశయిల్లె. 52

చ. వలనగునబ్జరూపములఁ బాత్రము జ్యోతియుఁ గాఁగఁ జేసియ
వ్వలపుల జేనితండ్రి మొగవాసికి వాసిగ దృష్టి దీసినం
జెలిమిఘటిల్ల నప్పు డొక చెల్వము గాంచి ఘనంబు మించి హం
సలకుఁ గలంగకే యుభయసంపద లందెఁ దమఃప్రసక్తిగాన్.

తే. ఇరులు గా వవి నీలంపుసరులు గాని
సరులు గా వవి మగతేఁటిగఱులు గాని

గఱులు గావవి మరువేటయురులు గాని
యురులు గా వవి శౌరిముంగురులు గాని. 54

సీ. ఈకప్పుపెన్నెరి కైన యానె సౌరముల్
నీలాంచలముపైని నెగడినంత
నీయొమ్మెక్రొమ్ముడి కైన యానె నునునాచు
యమునాజలంబులో నల్లినంత
నీనిడుకీల్జడ కైన యానె రాహువు
గురుతమోవిఖ్యాతిఁ గొన్నయంత
నీగొప్పకొప్పున కైన యానె శిఖికోటి
ఘనులతో బహుమైత్రిఁ గన్నయంత
తే. ననఁగ వలగట్టి మృదులత్వమంది చిక్కుఁ
గొనక భంగ మై కొనసాగికనుల కెసఁగి
బెండుపడకయె యెపుడొక్కఁడండి పన్నెఁ
జెందుగోపాలకన్యామణిచికురభరము. 55

సీ. శకటారినెమ్మోముపరి యొందు లే దని
ద్విజరాజుపై నానఁ బెట్టి వచ్చు
శౌరికన్నులతోడ సమ మొందు లే దని
తమ్ములఁ బడవైచి దాఁట వచ్చు
మహనికన్నయమోవిసరి యొందు లే దని
యమృతంబుముంపర నాడ వచ్చుఁ
క్రీడిబావయురంబుతో డెందు లే దని
యాదిశేషునిఫణ మంటు వచ్చు
తే. కంసరిపుమధ్యసామ్యంబుగలుగ దనుచుఁ
జెప్పి హరిముందరనె బాససేయ వచ్చుఁ

గృష్ణదేవునిరూప మిం కెందు దొరకఁ
బోదటంచును నజు నైన ముట్ట వచ్చు. 56

క. ఇల రాయరాయలగు మా
యలరాయల నెంచి యాచ కాచక సుధిలో
నలరాయల నెలరాయల
నలరాయల నెన్న దృష్టిపాత్రలు గారే. 57

ఉ. ఆనన లా మెఱుంగుతొడ లారసికత్వము లావిలాస మా
మేనిమెఱుంగు లా మొలకమీసపురంగులు నా పెదంగు లా
సూనశరాసతంత్ర పరిశోధన లామధురస్మితంబు లా
పూనిక చొప్పు లాపలుకుపోడిమి యానెఱజాణకే తగున్.

ఉ. మాటలు ముద్దుపద్దులును మక్కువ పెక్కులు మ్రొక్కుసొక్కు
లున్, గాటపుకౌఁగిలింతలు వగల్ గిలిగింతలమీఱు చింతలున్
మాటికి మాటికి న్గలయుమానిమి మేలిమిఁ జూపినట్టియే
యాటవి వాని వీడు నకటా కనఁ జక్కని నన్నుఁ జక్కఁగన్.

మ. అని చింతించుచు మించుఁబోఁడి తనకున్ బ్రాణావనోదారమై
వనజప్రాంచమరందబిందువిలసద్వ్యాధ్గోరణీసారమై
యనదప్రాజ్ఞాఖిలలోకవర్ణితమనోజ్ఞాకార మాకీరముం
గని తా నిల్లనె సూనసాయకశరాఘాతార్తచిత్తాబ్జయై. 60

మ. ఇదిగో వచ్చెద నంచుఁ బోయె బహుళా శ్లేఁగన్ మహోద్ధం
బులై పసయుం డేటికి రాఁడు నాయొడఁ గటాక్షం బెల్లఁబో
నాడెనో, మదిఁ దా వీడెనొ కూడెనో యుళేను రామా జీవ మూ
టాడెడిన్, మదనక్రూరదవానలంబదనమైమైనంటఁగాఁగీరమా.

ఉ. కంటికి నిద్ర రాదు విను కాంతుని బాసిననాఁటినుండియున్
వంటక మింపు గాదు పెరవార్తలు వీనుల సోఁక లేవు నేఁ:

డొంటిగఁ బ్రొద్దు పోదు మరు లూరక యుండఁగ నీదు తో
ల్లి య్యేఁజంటఁ బెనంగు వారిఁ గనఁజాలక చాల కరంగఁగంటినో.

సీ. వానిమోమును జూచి నే నేల మరు లైతి
        జిగిచందమామపై వెగటు దోఁప
వానిమైసోగ సెంచి నే నేల వలచితిఁ
        గలువలపాన్పుపై గసటు వొడమ
వానినవ్వు దలంచి నే నేల చిక్కితిఁ
        జిక్కనిపాలపైఁ జేదు గొనఁగ
వానిమా టాలించి నే నేల లో నైతిఁ
        జిలుకపలుకులపైని జులుకనమర
తే. వానివాతెర నే నేల యానఁ గంటి
జీనిచక్కెరయుక్కెఱలేని మాన
నిందు కేమందు నేమందునంది తిందు
నెపుడు హరిపొందు గనుఁగొందు నెట్టులుందు. 63

సీ. కనుగవ హరిమోము గనుఁగొననే కోరు
        వీనులు హరిమాట వినఁగఁ గోరు
నాసిక హరి మేని వాసన ల్గొనఁ గోరు
        నధరంబు హరిమోవి యానఁ గోరుఁ
జెక్కిలి హరిగోటినొక్కు లెక్కులె కోరు
        గుబ్బలుహరిఱొమ్ముఁ గ్రుమ్మఁ గోరుఁ
గరములు హరి నెంతొ కౌఁగిలింపఁగఁ గోరు
        మేను శ్రీహరి ప్రక్క మెలఁగఁ గోరు
తే. నిన్నియొక్కొకటే కోరు నిదిగొ నాదు
మనసు గోరెడికోరికెల్ల మట్టులేవు

మర్మమెందుకుమదనసామ్రాజ్యమిచ్చి
నెగడుహారియెయాయుర్దాయమగుటశుకము. 64

తే. మనసు కరఁగును హారిముద్దుమాట విన్న
మోహ మెద నిండు హారినగుమోము గన్నఁ
దమి చెలంగును హారిచెంత నిమిష మున్న
మఱవ వచ్చునె యెవరెంత మఱపుమనిన. 65

సీ. హారిపేరురముఁ జూచినంతఁ జన్గుబ్బలు,
సిగ్గుమాలుచు రైక చిటుల నుబ్బుఁ
బసిగాపురాయలపల్కు విన్నంతనే
వీనుల కమృతంబు విందు లగును
మీనాంకుతండ్రి నెమ్మేను సోఁకినయంతఁ
బులకలు తను వెల్ల మొలక లెత్తుఁ
గమలాయతాక్షుని గదిసి పైకొన్నంతఁ
దమి నిండి తండోపతండ మగును

తే. నందనందను డబ్బెనా నవనిధాన
ములును దక్కినచందానఁ జెలఁగుఁ జిత్త
మామనోహరుఁ బాసి నేఁ డడల వ్రాసె
నౌర తలవ్రాఁత తలకొట్లమారిధాత. 66

క. చెలువుని గన్గొనుటకు నా
పలుకునఁ జని చిక్కెనేమొ పరిపరిగతులన్
బిలిచిన రా దిచ్చటికిం
జెలిమి గలుగునాదుమనసుచెలి యోచిలుకా. 67

క. వీడుదు బంధుల మగనిన్
వీడుదు ధనధాన్యగేహవిభవము లెల్లన్

వీడుదుఁ బ్రాణము లొడలక
వీడంగాఁ జాల హరిని వే యన నేలా. 68

ఉ. ఎంతని విన్నవింతు హృదయేశుఁ డొనర్చినవింత లన్నియుం
జింత కెడంబు లాయె మును చేసినబాసలు దప్పు లాయె న
న్నింతులు నవ్వ నాయె వెత లెందు వెలిన్విడఁ గూడ దాయె
నే, నెంతయుఁదారనాయె నిఁక నేఁటికి మాటలు ముద్దుకీరమా.

క. కలగంటి నిన్న రాత్రిని
కలకంఠిని గూడి హరికిఁ గరకరి నాపైఁ
గల కంటినగతి నిదిగో
కలకంఠధ్వనులు కర్ణకాండము లయ్యెన్. 70

ఉ. కావుమఁ బోయి నీ విపుడు గావుము శౌరిని దెచ్చి కూర్చి వే
గావుగ నన్ను వే గదిసి కాయజుఁ డెంతయుఁ బంతగించె లో
జీవము లావలించెఁ దమి సిగ్గు నడంచె విరాళి మించె మై
దీవె చలించె దాయ యయి దేవుఁడునన్నిటు ముంచెఁ గీరమా.

సీ. నాకృష్ణదేవుని నాముద్దుసామిని
నాచక్కనయ్యను నాదుహరిని
నానోముపంటను నారాజతిలకుని
నారాముతమ్ముని నాదువిభుని
నామనఃకాంతుని నానందతనయుని
నాప్రాణనాథుని నాదుప్రియుని
నామోహనాంగుని నానీలవర్ణుని
నావిటోత్తంసుని నాదుసఖుని

తే. జేరి కన్నులకఱవు వెల్లఁ దీరఁ గాంచి
చాల నడిగితి మ్రొక్కితిఁ గేలు సాఁచి

కౌఁగిలించితిఁ గరములు కనులఁ జేర్చు
కొంటి ర మ్మంటి మది వేడుకొంటి ననుమి. 72

సీ. మోహనాంగుని తియ్యమోవి బింబ మటంచు
మదిఁ జొక్కి నామాట మఱవ వలదు
నలినలోచనుని లేనగ వానవా లంచు
మరులెక్కి నామాట మఱవ వలదు
కంసారిపలుకులు కండచక్కెర లంచు
మదిఁ దక్కి నామాట మఱవ వలదు
రమణుచల్లనిచూపు లమృతపూర మటంచు
నెఱిఁ జిక్కి నామాట మఱవ వలదు
కమలాక్షుకరములు కల్పశాఖ లటంచు
మది నెంచి నామాట మఱవ వలదు

తే. వానిఁ గని రేని ఘనమోహవనధిలోన
మరగి మున్గుదు రయ్యాత్మవశాను లైనఁ
బలుక నేటికి మనవంటివారిఁ గానఁ
గీరమా తెల్వి గొని తెల్పు శౌరితోడ. 73

క. ఇళ చెంత నాథుఁ డుండఁగ
బలుకం బోయెదవు నాదుపలుకులు చిలుకా
వెలి దీసి యొంటికొలువునఁ
జెలువునితో విన్నపంబు సేయుము చిలుకా. 74

క. అనుచిలుకలకొలికిని గని
కనికరమునఁ జిలుక పలికెఁ గలికిరో వినుమా
వనరుహనయనుఁడు మఱి మది
నిను గడ నిడి భళి మఱొక్కనెలఁతను గొనునా. 75

సీ. కలికి నీకంఠంబుకరణి నున్న దటంచు
నీకటితటిదారి నెగడె నంచుఁ
గాంత నీయూరులగతిఁ జెలంగె నటంచు
నీయూరుతీరున నెగడె ననుచుఁ
జాన నీబొమలచందాన మించె నటంచు
నీముక్కు చెక్కున నెగడె ననుచుఁ
బొలఁతి నీకొప్పుచొప్పున మేలు గనె నంచు
నీమోముగోమున నెగడె ననుచు
తే. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గములను
వేణుశిఖిపింఛపద్మము ల్విడక పూనె
నట్టిహరినిన్ను విడుచునా యడల వలదు
నిమిషమునఁ దెత్తు నే వాని నీలవేణి. 76
క. జలజభవాదులచేతం
దెలివిగఁ దే రానివానిఁ దే నోపుదువే
భళిభళి నీ వనఁ దెత్తును
బలుసోదరు నీకటాక్షబలమునఁ జెలియా. 77
క. అని పలికి కలికిపంపునఁ
జనె ముద్దులుచిలుకు చిలుక జలజదళాక్షుం
గొని వత్తు నంచు నంతట
వనిత సఖు ల్గొలువఁ గేళివనమున కరిగెన్. 78
తే. కొమ్మ యీరీతిఁ జని కొమ్మకొమ్మయందు
నూతనంబగు దళములు నూల్కొనంగ
మరునికోటగు పూఁదోఁటఁజొర వెఱవఁగఁ
జొరవ నుడివిరి తెఱవలు మఱువు పడఁగ.

చ. సకియరొ చూడుమా కనులు చల్లఁగ నల్లదె మాధవుండువా
రక సుమనోవికాసుఁ డయి ప్రాప్తవనప్రియచిద్విలాసుఁడై
శుకముఖ సద్విజప్రకరసూనృతవాఙ్మయుఁ డౌచు గోపికల్
కకవికఁ జొట్లఁ బెట్టి వనలక్ష్మిని గూడి చెలంగె వేడుకన్. 80

చ. పొగడలు చెంగలించెసురపొన్నలు క్రొన్నన లుంచెమావులం
జిగురులు మించె సంపెఁగలు చెల్వు వహించె రసాలసాలము
ల్మొగడలు నించె గొజ్జఁగిగము ల్వికసించె నశోకభూజము
ల్మొగరు ఘటించె మించెఁ గదళుల్ కనవే ఘనవేణికామణీ.

చ. ఘనకమలాకరాశ్రయతఁ గాంచినహంసలు మాధవస్తుతిం
జనుపికముల్ హరిం దలఁచుజక్కవపక్షులు కృష్ణవర్ణముల్
గొనునును దేంట్లు మారగురుఁ గోరి వహించుశుకంబు లొప్ప
మ్మెల్లని పురుషోత్తమస్ఫురణఁ గైకొనె నీవనిఁ జూడుభామినీ.

క. ఇటు లాడుచెలులమాటలు
కుటిలాలక యాలకించి కొంతకుఁ గొంతక
దిట మూని కేళివనమును
జటులగతిం జొచ్చి మెల్లఁ జని చని యచటన్. 83

సీ. పున్నాగములఁ జూచి పున్నాగములటంచు
భ్రమ గొని లేమావిగుములఁ జేరు
లేమావిగుములను లేమావిగుము లంచుఁ
దారాడి స్యందనతతికిఁ బాఱు
స్యందనతతులను స్యందనతతు లని
వెత నొంది పరవీరతతులఁ గోరుఁ
బరవీరతతులను బరవీరతతు లంచు
బెదరి కెంజిగురాకుపొదలు దూఱుఁ

తే. బొదలుమదనునివీరియంపపాదు లటంచు
నవలగొజ్జఁగినీటికాలువలఁ దారుఁ
జెలులపైఁ జీరువేమారుకలఁకఁబాఱు
వెతలచే మీఱు వేసాఱు విధిని దూఱు. 84

క. ఈరీతి నెచట నిలువక
తారాడుచు నొకరసాలతలమూలమునకా
జేరి విరిపాన్పుమీఁదను
నారీరత్నములు గొలువ నవలా చెలఁగెన్. 85

తే. శోకకుచ కాఁకఁబడఁజూడ లేక లోక
బాంధవుం డస్తమించెను బశ్చిమాద్రిఁ
గువలయద్వేషి యయ్యును గొమ్మ నంతఁ
గనఁగ లేఁడన నితరుల ననఁగ నేల. 86

సీ. మఱి సంజ గనిపించె విరహులపై వల
రాజు గ్రక్కినకోపరస మనంగఁ
దిమిరంబు తిమిరించెఁ దెగిపాంథులను ముంచ
మరుఁడు నిర్మించినమాయ యనఁగఁ
దారక లవుదెంచె మారుండు పథికులఁ
గూల్ప నించినచిచ్చుగుండ్లనంగ
విధుబింబ ముదయించె వెస వియోగులనొంప
స్మరవీరుఁ డెత్తినచక్ర మనఁగ
తే. బొండుమల్లియతండముల్ పూచినటులఁ
బండువెన్నెల బ్రహ్మాండభాండ మెల్ల
మెండుకొనె విప్రయోగులమీఁద శంబ
రారి వైచినవెలిగుడారంబనంగ. 87

చ. కలువలు మీఱె నీరరుహకాండము తాఁ రేఁజెఁ రపర్క్త్రవె
న్నెలరుచి గోరె జక్కవలనీటులు దీఱె విటీవిటాళిపే
రలుకలు జాఱె సూనశరుఁ డమ్ములు నూఱె సుధాంశురాలలో
పల జల మూరె దంపతులబంధురతాపము లాఱె నంతటన్.

చ. వెడవిలుకాఁడు లోపలను వెల్వల గాలియుఁబై నిజంద్రుఁడుఁ గా
జడిగొని చుట్టుఁ గీరములు శారికలు న్పికహంసముల్ నెఱా
యిడుములఁ బెట్టఁగాఁ గలికి యిట్టటు బెట్టుగఁ గొట్టుకాడుచుం
బడలి విరాళిచేఁ గుముదబంధుని గన్గొని సైఁపకిట్లనున్. 89

ఉ. తోయధిరాజకుంభోడమి తోయజవాసినితోడఁబుట్టి యా
తోయరుహాప్తుజం టగుచు తోయజనేత్రునకున్ మఱఁది వై
త్రోయఁగ రానిచీకటులఁ ద్రోచుచుఁ జల్లని తెల్వి చెందియుం
నాయమె నీకుఁ జెంగలువనాయఁడ నాయెడ నింతసేయఁగన్.

తే. కాలమహిషాధిరూఢతఁ గదలి వచ్చి
కిరణపాశమ్ములఁ దగిల్చి విరహిజనుల
డాసి తీసెదు ప్రాణముల్ దోసకారి
రాజవా నీవు యమధర్మరాజు గాని. 91

క. తమ్ములనును గొడుకునకును
సమ్మతి గానట్టిరజనిచరుఁడవు గావా
యిమ్మహి రావణదితిజుల
నమ్మక్కరో మించి తౌర యత్రికుమారా. 92

తే. గురుసతిని బట్టి విప్రయోగులను గొట్టి
తమ్ముల నడంచి పక్షపాతము ఘటించి
కాలగతి నుండి యిదె రాజగట్టునుండి
పడె దధోగతి రౌరవప్రాప్తిఁ జెంది. 93

చ. తమఁ గొనువారినింగొనుచు ధర్మముదప్పక కాలకూటముం
మును గళమం దడంచికొని మూర్ఖత నిన్నిరసావహింపఁగాఁ
బునుకకళాస మెమ్ములను బూదియుఁబూని తలేఱుఁ బట్టి మే
నును సగమయ్యుమూలఁ బడెనుగ్రుఁడుదగ్రనిశాచరాగ్రణీ.
95
వ. అని మదనునిం గూర్చి యిట్లనియె.

తే. విసముతోఁ బుట్టెఁ గావున విధున కకట
పద్మినుల నేచుగతి సరే భళిర నీవు
పద్మినీపద్మనేత్రులవలనఁ బుట్టి
మేనమామను బోలఁగా మేలె మదన. 96

తే. తల్లిపుట్టింటిపగవానిఁ దనరఁ జేసి
తండ్రిపేరును గైకొన్నదంట నంటి
పద్మినీజాతులను జంపఁ బగలు గంటి
వౌర నీ కిది యేమిటి మేర మార. 97

చ. అని యనిలుంగురించి పవనా పవనాయెడఁజేయ నాయమా
ఘున మెడలించి మారుగతిఁ గైకొనుచున్నమనోహరుండవై
దినమును లంకనుండి చనుదెంచుచుఁ గొమ్మలఁ బల్మిఁ బట్టఁగా
ననఁ దగు దీవు రావణున కన్నవొ తమ్ముఁడవో యెఱుంగరా.

వ. అని శుకపికాదులఁ గురించి. 99

సీ. కాని మాటనె బందిఖాననే వేయింతు
గడుసుకొక్కెరవేఁటకానిఁ గూడి
పట్టి మీపు ట్రెల్లఁ బలుగాకుల కొసంగి
వే ముంతు గోపికారాముఁగూడి
పద మెత్తి పెట్టి మీమద మెల్ల వదలింతు
మెదలనీయక నీలమేఘుఁ గూడి

జడకొద్దిఁ గొట్టి మీఁచెడుగంతుల నడంతు
నిస్తులశరదబ్జనేత్రుఁ గూడి

తే. యలిగి మొగ మేల నెఱఁజేయశుకములార
విడువుఁడీ వట్టికూఁతలు పికములార
డించుఁ డటు మందగతుల రాయంచలార
నిలుపుఁ డిఁక వెఱ్ఱికేకలు నెమ్ములార. 100

వ. అని విలపించుచుండునవసరంబున. 101

చ. చిలుకవజీరుఁ డత్తఱిని జిందఱవందఱఁ జేతు నంచు నా
చిలుకలకొల్కిపైఁ గదిసి చివ్వలిరవ్వలడంగ జాతిపెం
జిలుకులకోరికోల లటుచేఁ దెను దుమ్మెదనారి మ్రోయఁగాఁ
గలికిమెఱుంగుగుబ్బలను ఖంగు ఖణేలు ఖచిక్కు రింగనన్.

క. ఇ ట్లేసిన మవి ఝల్లని
పల్లెల్లను నడలి రాధ భయ మందుచుఁ దా
ని ట్లని పలుకఁ దొడంగెను
బొట్లంబుగఁ జొట్లనున్న పొలతులతోడన్. 103

ఉ. శౌరిని బిల్వఁగాఁ జనినచక్కనికీర మదేల రాదొ యే
దారిని జన్నదో నడుమఁ దారెనొ చేరెనొ లేదొ గోపికా
జారుని గాంచెనో కనదొ చక్కఁగ నావెత విన్నవించెనో
సారెకు లేక శౌరినుడిచక్కెరయుక్కఱ మెక్కి చిక్కెనో.

సీ. పద్మాక్షుఁ డెవ్వతెపైఁ గన్ను వేసెనో
పలుమాఱు వలకన్ను పదరె నిదిగొ
శౌరి యెవ్వతెమోవి చవులకు మరగెనో
వదలక కెమ్మోవి యదరె నిదిగొ

వనజారి యచట నెవ్వతెచెట్టఁ బట్టెనో
    విడువక భుజము కంపించె నిదిగొ
ఫణిశాయి యెవతెను బైకొని యేలెనో
    మించి పెందొడ చంచలించె నిదిగొ
తే. చిత్తజునితండ్రి యెవతెచేఁ జిక్కుకొనెనొ
మించుపంచునమైతత్తఱించె నిదిగొ
చిలుక యీవేళకును రాక నిలిచినపుడె
యేమి హేతువొ తెలియ లేదింతులార. 105

క. చెలువుఁడు వేఱొకచెలియను
దలఁపునఁ దలపోసినపుడె తనకుం జానే
తల నొప్పుఁ గనక వినకయె
కలికిరొ యే మందు వలపు కానిది సుమ్మీ. 106

చ. కిలకిల నవ్వుచుం జివిరి కిన్నెర మీటుచుఁ బాట పాడుచున్
జలుగుపసిడాలచెంగు వెనుజీరగఁ దుప్ప టొకింత జాఱఁగాఁ
గలుకువయ్యారంగు పెండియము ఘల్లన నాయొడ లెల్ల ఝల్లనన్
దులదుల శౌరి వచ్చుగతి దోఁచియు దోఁచక యున్న దేమొకో.

సీ. ఘనహస్తిపై నెక్కి మానటీల్ గొలువంగ
    విస్సాలవిడిఁ జొచ్చి వచ్చునటుల
సాంబ్రాణితేజిపై సాహిణు ల్పొగడంగఁ
    బట్టాను జేపట్టి వచ్చునటుల
వెంట దళంబులై విచ్చుకత్తులవారు
    మెచ్చఁగా దులదుల వచ్చునటుల
గిలుకుపావలు మెట్టి చెలికాండ్రు వెంట రాఁ
    బావురంబును బూని వచ్చునటులఁ

తే. బడఁతు లిరువంకఁ దెలనాకు మడుపు లొసఁగఁ
గొనుచు జిగిచూపులను నాదు మనసు గొనుచుఁ
బడకయిలు సేరఁగా శౌరి వచ్చునటులఁ
దోఁచుటే కాని మఱి యేమి దోఁచ లేదు. 103

చ. ఉరమున హారము ల్గదల నొం ట్లసియాడ రుమాలచెంగు వె
న్నొరసి నటింపఁగాఁ జెమటలూరఁగఁ గస్తురిబొట్టు జాఱఁగా
నరుసలు మీఱఁగా గళరవం బొలపారఁగ మంచమునుండి శ్రీ
హరి నను నేలె నేను నెమరానఁగ మాయగ నున్న దేమొకో.

చ. అరయఁగఁ బ్రాణనాయకుల నవ్వుల నివ్వులఁ బాయురాములా
విరిశరుసంపతంపరల వ్రేఁగునః బొర్లఁగ న్యాయము మక్కటా
హరి యిదొ నామలో వెలి సహర్నిశముం గనుపట్టుచుండె డీ
విరహ మిదేలనో మిగుల వేదనఁ బెట్టుదు రాగతంబుగన్. 110

చ. వలచినవారు లేరొ యెడఁ బాసినవారలు లేరొ వారలీ
యలమటఁ జెందిరే మగలఁ జెందియు నావలె జీవయుక్తలై
నిలిచిరె యేటిమాట లిఁక నేరక యాడితి భామ నుండఁగాఁ
గలిగెను శౌరితోఁ జెలిమి గంధగజేంద్రసమానగామినీ. 111

ఉ. ఎంతవిలాస మెంతసొగ సెంతవదాన్యత యెంతరాజసం
బెంతయొయారి మెంతకళ యెంతగభీరత యెంతసోయగం
బెంతనిరూఢ మెంతదయ మెంతమనోజ్ఞత యెంతకేలి నా
యంతటిమందభాగ్య కిఁక నంతటిచక్కనిదేవుఁ డబ్బునే. 112

సీ. నేను ముద్దులు వెట్టఁ దాను ముద్దులు వెట్టి
తెఱవ నీదుఋణంబు దీరె నను
నేను గెమ్మో వానఁ దాను గెమ్మో వాని,
వెలఁదిరో విందుకు విందె యనును

నేను జెక్కిలి నొక్కఁ దాను జెక్కిలి నొక్కి
విరిబోణి వీఁడుకు వీడె యనును
నేను గౌఁగిటఁ జేర్పఁ దాను గౌఁగిటఁ జేర్చి
మెలఁతరో మేరకు మేర యనును
తే. రతుల నే నేలఁ దా సమ రతుల నేలి
సారసాక్షిరో యిది మారుబేర మనును
చిన్నిచిన్నారివెన్నుఁడు సేయుచిన్నె
లెన్ని యెన్నని తలపోతు నేమి సేతు 113

సీ. కెమ్మోవి యానకు గేలి సేయుదు రంటె
గజిబిజిమొనపంట గంటి సేయుఁ
గురులు పట్టీడ్వకు గుట్టు దక్క దటంటె
చీకాకుగాఁ దీసి చిక్కుపఱచు
జిగిగుబ్బ లంటకు సిగ్గు పోవు నటంటె
క్రొత్తనెత్తుర గ్రమ్మ గోరు లుంచుఁ
బతులు రాఁ గలరులే వడిగ నేలు మటంటె
జాములతరబల్లఁ బ్రేమ నేలుఁ
తే. బలుక వల్దనఁ బావురా పలుకు పలుకుఁ
గిలకిలను నవ్వవ ల్దనఁ గేకవేయు
వానివగ లెంచి మైనీరు గానియపుడె
రాతఁ జేసెనొ చెనటి విధాత నన్నుఁ. 114

సీ. వానికన్నులతేట వానిచల్లనిమాట
వాఁ డాడుసయ్యాట వానిపాట
వానిముద్దుమొగంబు వానికంబుగళంబు
వానిజొమ్ముదిటంబు వానిడంబు

వానివాతెరకావి వానిపెన్నెరితావి
వానిచక్కనిఠీవి వానియీవి
వానిమూఁపులపొంగు వానిమేనిమెఱుఁగు
వానికౌనుబెడంగు దానిరంగు
తే. వానియొరతీరుచూపులు వానిసౌరు
వానివలపులదొరసాము వానిగోము
వానిసేఁతలతగుమేల్మి వానితాల్మి
పరుల కెవ్వరికిని లేదు మఱవు రాదు. 115

సీ. తనరఁ జూచిన దృష్టి దాఁకునో యని వాని
నునుమోము కనులారఁ గనఁగ నైతిఁ
గడియ నొక్కిన నేడఁ గందునో యని వాని
యధరంబు తనివార నాన నైతి
బిగిగుబ్బ లెద సోఁక బొగులునో యని వాని
రొమ్మున నిండారఁ గ్రుమ్మ నైతిఁ
దడవు చేసిన మేను బడలునో యని వానిఁ
జెలఁగి నామనసారఁ గలియ నైతి
తే. నొచ్చు నంచని చెక్కిలి నొక్కనైతి
నలుగు నని క్రుచ్చి కౌఁగిట నలమ నైతి
నందసుతుప్రేమ సత మని నమ్మి యుంటి
నిప్పు డీరీతి నడుచు నం చెఱుఁగ నైతి. 116

సీ. మును చల్ది లొసఁగుచు మోమోటమున నున్న
సోముఁడు సోముఁ డై చుఱుకు చూపె
నపరశరీరుఁ డై యాత్మజుఁ డై యున్న
మారుఁడే మారుఁ డై పోర సాగె

దాక్షిణ్యశాలి వైయై తనుప్రాణ మైయున్న
గాలియే గాలి వైయై కలఁప సోఁకె
మధువు గూరుచు వేళ మహిమ నపేక్షించు
సురభియే సురభి వైయై తలుమఁ జూచె
తే. నగ్నిశిఖ లయ్యె వివరింప నగ్నిశిఖలు
భువి శిలీముఖములు శిలీముఖము లయ్యె
నన్ని యట్లయ్యె నిట్టైన యపుడె యిపుడు
కృష్ణదేవునిదయ దప్పె నేమి సేతు. 117

వ. ఇట్లగుటం జేసి. 118

సీ. తనుకుంకుమరసంబు మగనివేరురమునఁ
బెం పొందుకొమ్మ కర్పించరమ్మ
పదనైన గంబురా సదయువాతెర నాని
యొసఁగు రంభోరున కొసఁగరమ్మ
నూఱినకస్తూరి గారాబుపతి ప్రక్క
వెలయుమృగాక్షి కి ప్పింఁచరమ్మ
చేర్చి కూర్చినవిరుల్ చెలికానిఁ బైకొని
పొసఁగు లతాతన్వి కొసఁగరమ్మ
తే. కటకటా నేర కిటు లంటిఁ గాని ద్రోహి
యైననేఁ గూడఁగాఁ బెట్టి నట్టిదీని
నిచ్చినంతనె వారల మచ్చికలకు
హాని పుట్టదె యిప్పుడే చానలార. 119

వ. అని యనేకవిధంబుల విలపించు సమయంబున. 120

తే. వారునుదుటికంటిమంటలనంటి బెదరి
త్రుళ్ళి రౌతును బడ వైచి మళ్ళి వచ్చు

తియ్యవిలుకానిసాంబ్రాణితేజి యనఁగ
గగనమార్గంబునను దోఁచెఁ గలికిచిలుక. 121

క. ఇటు లేతెంచినచిలుకను
గుటిలాలక చూచి లేచి కులుకుచుఁ జిలుకా
యిటు రమ్ము రమ్మటంచన
దిటమున ముంజేత వ్రాలె దీనత దోఁపన్. 122

తే. అతుల ముంజేతిపై వ్రాలినట్టిముద్దు
చిలుకను గుఱించి చిలుకలకొలికి పలికె
మోవి కంపింప ముక్కఱముత్తె మదరఁ
గప్పురపుతావి గుప్పున నుప్పతిల్ల. 123

సీ. కంటివా నాసామికళలుగుల్కెడుమోము
కనులకఱవు దీర గరిమ చేర
వింటివా నాసామి వెలలేనిపలుకులు
తమకంబు దైవాఱఁ దాప మాఱ
నుంటివా నాసామి యొఱపైనముంజేతఁ
గాయంబు చెలువాఱ ఘనత మీఱ
మంటివా నాసామి మన్ననల్ గైకొని
బలుసంతసము చేర వలపు లూర

తే. నంటివా తుంటవిలుదంటమంటమాఱి
తనము తొలగగంటి వెనువెంటఁ దగిలెనంట
తొంటి నెనరంట నొంటినే నింటనుంట
జంట గూడక కాళ లేనంట చిలుక. 124

ఉ. దేవకిచిన్నకుఱ్ఱ వసుదేవునికూన యశోదపట్టి నా
దేవుని నెందుఁ గంచు బలదేవునితమ్ముఁడు గోపగోపికా

జీవనజీవనంబు యదుసింహుఁడు శౌరి కిరీటిబావ శ్రీ
దేవియనుంగు సౌఖ్యనిరతి న్వసియింపఁగఁ గంటె కీరమా.

తే. ఎంతవేఁడిన బదులాడ వేమి చిలుక
తాలగతు లెట్టు లున్నవో గడచినామె
కాఁగలది కాక మానదు గానఁ దెల్పు
చల్లకై వచ్చి ముంత దాచంగ నేల. 126

తే. అనిన విని చిల్క యుల్కి పేరల్క చిల్కఁ
బల్కె నిట్లని చిల్కలకొల్కితోడ
నన్నుదలమిన్న వినుమొన్న నన్ను నీవు
వనజనాభుని దోడితె మ్మనఁగఁ బోయి. 127

క. తెలివా యే మని చెప్పుదు
హరి యున్నతనంబు చేరి యటు చూతుఁగదా
గిఱికొని యున్నా రచ్చటఁ
దరుణులు కోటానకోట్లు తన్మధ్యమునన్. 128

సీ. బారను గొల్వగా మీఱువక్షమువాఁడు
తలచుట్టి వచ్చునేత్రములవాఁడు
చిక్కనిపాల్గాఱుచెక్కులు గలవాఁడు
మెఱుఁగుచామనచాయ మేనివాఁడు
విడికెంపునణగింపు బింబాధరమ్మువాఁ
డున్నతాజానుబాహువులవాఁడు
చిగురాకులను గేరి నగు పాదములవాఁడు
డంబైనకంబుకంఠంబువాఁడు

తే. నెమలిరెక్కతురాఁబూను నెఱులవాఁడు
మొలకనవ్వులఁదగుముద్దు మొగమువాఁడు

సుదనకోటులఁ గొనగోట సదుమువాఁడు
చారుతరమూర్తి గోపాలచక్రవర్తి. 129

తే. పూలసిగ వీడ బావిలీల్ తూలి యాడ
రాజసము గూడ భూషణరాజితోడఁ
బ్రోడలకుఁ బ్రోడ యని కొనియాడిపాడఁ
గనఁదగియెనాడఁ గన్నులకఱ్ఱులూడ. 130

తే. మనము మాటాడ వేళ గాదనుచు నేను
నియ్యమామిడికొమ్మపైఁ గుయ్యకణఁగి
యుంటి దంటల మటుమాయతంట లెఱుఁగ
నరగఁ గులుకుచు వారలుహరినిఁకూడి. 131

సీ. కొమ్మయొక్కతె గబ్బిగుబ్బలు గదియించె
సకియ యొక్కతె మోవి చప్పరించె
వనితయొక్కతె రాధవలెనేలుమనితక్కెఁ
జెలియ యొక్కతె నిక్కి చెక్కునొక్కె
రమణియొక్కతెపావురాపల్కులను బల్కెఁ
గలికియొక్కతెపాలయలుకచిలికె
నలివేణియొక్కతె సొలపిముద్దులు వెట్టె
నువిదయొక్కతె పాదయుగము పట్టె

తే. ముదిత యొక్కతె చుంబనంబుననుబొల్చె
బాల యొక్కతె పుంభావకేళి నిలిచెఁ
జానయొక్కతె సమరతిసలుపఁ బిలిచెఁ
దరుణియొక్కతె నటనబంధనము వలచె. 132

చ. అపు డొకకుల్కులాఁడి పొలయల్కలు చిల్కుచుఁ బల్కు
పల్కుకుఁ, గపురపుపల్కు లొల్క వగకాఁడ బలే నిను

మెచ్చుఁగావలెఁ, గపటము చేసి మాచెలిని గంతునిరంతుల
కొప్పగించి నీవిప్పు డిటు వచ్చి నెచ్చెలులవేడుకలన్నరఁగంగఁ
జెల్లునే. 133

తే. అనుచుఁ జనుదేరఁగని యిళావనితచెలియ
యంచు మది నెంచి చెలులకేడించి దాని
గబ్బిచనుదోయి రొమ్మున నుంచి కౌఁగిలించి
పడఁతితోఁ దెల్ప వల దని పంజరించి. 134

సీ. తప్పుకి తనుఁ జూచి ఱెప్పవేయక వచ్చు
జలజాక్షిపై దృష్టిసైతమిడక
మోహాపదేశతమోముఁ జూపుచు వచ్చు
సకియమోమున ముద్దుసైత మిడక
బహుదూరమున నుండి పైఁట విచ్చుచు వచ్చు
చానగుబ్బలగోరుసైత మిడక
భ్రమఁ బోకముడిసగ్గి బారవైచుక వచ్చు
నాతిమేనునమేనుసైత మిడక
తే. జారుశిఖివీడ తెలిముత్తెపరము లాడ
నందియలు పల్కఁ బటచెఘర్మాంబు లొలుక
నదరు మదినాటియిళ నెంచి యదుకిరీటి
పదక మెద మీఱ బంగారుపటము జాఱ. 135

మ. ఇటు లేతెంచినశౌరిరాకఁ గని యయ్యేణాక్షిమోహంబుచే
నటు చన్నుబ్బలు లుబ్బఁ గన్ను జెలుఁగ హారాళు లల్లాడ నా
మటుమాయ ల్గలశౌరిఁ జేరి పులకల్ మైఁగ్రమ్మఁగాఁగ్రుచ్చి
కౌఁ, గిట శయ్యాగృహమందుఁ జేర్చి మదనక్రీడాభిలాషం
దగన్. 136

క. అప్పుడు వారలవెంటనె
చొప్పెఱుఁగఁగనీక నందుఁ జొరఁబడి యొకహ
ర్మ్యపులకీల్బొమ్మకడన్
దప్పక కనుచుంటి వారితటమట లెల్లన్. 137

సీ. పన్నీరుమేరువల్ బాగాలతట్టలు
కలపంపుగిన్నెలు గందపొడులు
ముడిపూలపొట్లముల్ పునుఁగుకరాటముల్
జవ్వాదిబరిణె లాత్తూరసంబు
సొమ్ములపెట్టెలు సొరిది యత్తరుబుడ్లు
కుంకుమపింగాండ్లు కుసుమధృతులు
కపురంపుఁగ్రోవులు కస్తూరివీణెలు
కట్టువర్గంబులు చుట్టుఁ దనరు
తే. చలువచప్పరకోళ్లమంచంబులోనఁ
జెంపబిళ్ళలతలగడల్ చిన్నిదిండ్లు
బటువులొరుగులు గలపూలపాన్పుమీఁదఁ
దమకమున నిళామాధవుల్ తగ వసించి. 138

సీ. కంసారి బిగియారఁ గౌఁగిటఁ జేర్చిన
గుబ్బలకసి దీరఁ గ్రుమ్మెఁగొమ్మ
కంజాక్షుఁ డాని చిక్కనిముద్దువెట్టిన
నలరుచక్కనిమోవియానెఁ జాన
యతనునికన్నయ్య యచ్చోటఁ జెనకినఁ
దేటచెక్కిలి గోటమీటె బోటి
మందరనగధారిమణితముల్ నించినఁ
జిగురుమకారముల్ చిలికెఁ గలికి

తే. కృష్ణదేవుఁడు కరికరక్రీడ సలుపఁ
జేరి తమి రేచి పురికొల్పెఁ గీరవాణి
నీలవర్ణుఁడు పైకొని క్రీడ నేల
బాలి నెదురొత్తు లిచ్చె నిళాలతాంగి. 139

సీ. కిలకిలనవ్వులు గిలిగింతలును బంధ
భేదపురవములు వింతవగలు
పావురాపలుకులు వాతెరనొక్కులు
చిగురుమకారముల్ జిలుగుతిట్లు
దురుసుపైసరములు తొందరముద్దులు
బిగికౌఁగిలింతలు బింకములును
గోనగోటిమీటులు గోరింపు లుబుకులు
కొసరులు బొమముళ్ళు కురుచసన్న
తే. లౌర శాబాసు మేలు బళారె బాగు
హాయి తడబడ కెడ గాకు మాయెనాయె
విడకు విడువకు మనియెడి నుడువు లపుడు
చెల్లవో యేమి చెప్పుదుఁ గొల్లకొల్ల. 140

తే. వెలఁది యీరీతి వేవేలవితము లమరఁ
గలిసి కసివోక నీలమేఘుంబుమీఁద
నెరితళుక్కనుక్రొక్కాఱుమెఱు పనంగ
సరసిజాక్షునిపై వేగఁ జౌకళించె. 141

సీ. వడిగండ్లగమిగుంపువర్షించుఘనమనఁ
గుసుమముల్ గురియుకీల్కొప్పు మెఱయ
హిమబిందుసిక్త మైయిం పొందుతమ్మినాఁ
జెమట గ్రమ్మినమేనుచెలువు మీఱఁ

చిలుక నొక్కినబింబఫలరాజమో యన
మొనపంటిగంటికెమ్మోవి దనర
డాగు వేసినబల్కడానికుండలరీతిఁ
గొనగోటిమీటుల గుబ్బ లలర
తే. మారసంగ్రామగంభీర భేరిదారి
రవలబంగారుటందెలరవ మెలంగఁ
దరుణి పాదలతచేఁ బురుషాయితంబు సలిపె
ముద్దులమురారిపై లకుముకి యనంగ. 142

చ. తనుకులు మూల్గు లగ్గలికతాఁకులు పోఁకులు తోపు
లూపులుఁ, గోసరులు మెప్పులుఁ వగలు గుల్కులు
బెళుకులు కూర్మిపల్కులుఁ, వెసఁ జిలుసన్నలుఁ వలపు
నిక్కులు తక్కులు సొక్కుమొక్కులుఁ, గుసగుసమాట
లున్నడిచేఁ గూరిమి నిద్దఱికి న్సమంబుగన్. 143

క. నానావిధ వాకరమై
మానససంజాతజాతమహిమార్ణవ మై
కానుకతరమై యాసుఖ
మానందబ్రహ్మమైనహరి మైమఱచెన్. 144

గుణితమత్తేభవిక్రీడితవృత్తము.

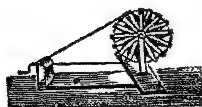
తరుణీమన్మథ తామసాంతతిమిరోద్యచ్ఛాయ తీర్థాంఘ్రిపు
ష్కరమాతూర్ణగవైనతేయహాయ తేజస్సార్యతైక్ష్ణ్యోజ్జ్వల
ద్వరచక్రాయుధ తోయజాతనయనా తౌషారశుభ్రప్రభా
కరకీర్తిప్రద తంద్రికేతరచిరాఖ్యా తస్కరాగ్రేసరా. 145

కవిరాజవిరాజితము.

వృజినవిదారణకారణ వారుణవీర్యగుణాగుణవిత్ ప్రతిభా
విజయవిస్మృత్వరజిత్వరసత్వరవీర పరాత్పరవిప్రసభా
నిజపదసేవనపావనభావననీలఘునాఘననిర్మలభా
స్వజనకృతాదర మోదకసాదర సర్వధరాధరసారశుభా. 146

క. అంభోధిపటీభారవి, జృంభణపకలాద్రికులవిశృంఖలదళహృ
జ్జంభారితనయసారథి, గాంభీర్యోదారవిజితకలశాంబునిధీ.

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణాక్షుణ ప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమలతాతయాచార్యపాదారవింద భృంగాయమానమానసచోళ సింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దుపళనిప్రణీతం బైనరాధికాసాంత్వనం బను శృంగార ప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీమహిళా ప్రియనాయక
సామజరాజాపవర్గసంధాయక భ
క్తామితకామితదాయక
భూమీప్రియ చిన్నికృష్ణ పోషితకృష్ణా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభుని జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెఱలకు
లెక్క యైమించునుడిచవులెక్కఁజలికె. 2

చ. అపుడు చెలంగి పొంగి యిళహామికతో విడివడ్డరైకతోఁ
గపురపుఁదావివీడియము ఘుమ్మని క్రమ్మఁముఖాంబుజంబుతోఁ
గపురపుటారజంబుగమకంబు నయంబు భయంబుఁజూపుచున్
విపులతర స్తనాగ్రముల వెన్నునిఱొమ్మునఁ గ్రుమ్మి నెమ్మి
తోన్. 3

చ. పరవశుఁ డైనశౌరిఁ గని పంకజలోచన రాధికామణిం
దొరఁగు మటంచు వేఁడుకొనెఁ ద్రోయక మాధవుఁ డిచ్చె
నమ్మికల్, పురుషుల కేటిసత్యములు పూనిక లేదవి నమ్మికేది నీ
మరు లిటు కొండలై పెరుఁగుమాత్రమె కాని కురంగ
లోచనా. 4

వ. అనిన విని ఘనాఘననిస్వనంబువిన్న చిన్నిరాయంచచందం
బున గబ్బిబెబ్బులిమ్రోఁత లాకర్ణించినకన్నెసారంగంబు తెఱం
గున బిడాలఘోషంబాలకించినబాలశుకంబురకంబున సింహ
నాదం బాలకించి బెగడినపెంటియేనుంగు తెఱంగున బెగ్గ
డిల్లి యాపాదమస్తకంబునుం జల్లుమని పులకలు మొలక
లెత్త గుండె గభీలనఁ బకాపకలై తల్లడిల్లి డిల్లవడి
యారామకారునిచే ఖండితం బయినకదళీకాకాండంబుచం
దంబున నందనందనునిపైఁ జెందినవలపు నిలుపోపం జాలక
చాల కరంగి జాలిమాలి నేలవ్రాలి మూర్ఛిల్లిన న్గనుంగొని
చెంగట మెలంగు మెఱుంగుబోణు లెలుంగుడిగులన నమ్మక
చెల్లి యీహల్లకపాణి నింక నమ్మఁగఁ జెల్లదను నుల్లసంబున
నుల్లసిల్లుచు నవపల్లవ పల్లవాధర నెత్తియొత్తుపయ్యెద
చెఱంగులస్వేదబిందుసందోహంబులం బోనొత్తి చల్లనిపటీర
నీరపూరంబు చల్లి నల్లకల్వరేకులు తొవల నల్లిబిల్లిగాఁ గను
పట్టు వట్టివేళ్లవీవనలు విసరి కెందమ్మిదళంబులం గట్టిన
కపురంపుపొట్లమ్ములం గర్ణంబులం గీలించి శైత్యోపచారం
బుల సేవ దేర్పఁ బెద్దయుం బ్రొద్దునకు ముకుళితంబు లగు
కనుదమ్ములు విచ్చి పదాహతిఁబోరలునురగాంగనభంగి బుస
గొట్టుచుఁ గటతటంబు లుబుక ముక్కుపుటము లదర
రాకానిశాకరబింబంబుడంబును విడంబించు నెమ్మొగంబు జేవు
రింపఁ బ్రచండమారుతతాడనంబునం దవిలి వడంకు కెందలి
రాకువీక బింబాధరంబు కంపింప మరుఁ డురువడి నారవెరికి
విరహాలయురంబులు దూసిపోవం గ్రుమ్మి తదీయరక్తంబు
లంటఁదీసి ధళధళఝళిపించుతళుకుకత్తులజిత్తులం బెట్టుచుఁ

గ్రొత్తలత్తుక జొత్తిల్లమత్తిల్లు బిత్తరపుఁజూపులు కడకన్నులం గ్రమ్మరింప డగ్గరి హెగ్గడికత్తియలు బెగ్గడిల్లి యవల నివలఁదొలంగి నిలువ సాకారం బగుశోకంబురీతి సాక్షాత్కరించినకోపంబుభాతి సశరీరం బగుబడలికకైవడిం గనుపట్టుచుఁ గలికిచిలుకం దిలకించి క్రోధమూర్ఛితయై కొంతతడ వూరకుండి వెండియుఁ దెలివి దెచ్చుకొని బెట్టునిట్టూర్పులు నిగుడించి గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. ౫

శా. ఏమేమీ వెర పింత లేకయె యిళాహేమాంగి యిట్లాడెనే
యామాట ల్విని మంచి దంచనియెనే యాధూర్తగోపా
లుఁడుఁ, రామా అట్లనె కాని మంచిపని రారా పేల యేమా
యె నా, భామారత్నము గూడి తా సుఖము నై వర్ధిల్లనం
జాలదే. ౬

సీ. మఱచెనో నాచేతిమణితంబు లన్నియుఁ
బలుక నేర్పిననాఁటిపంజరింపు
తెలియదో నాచేతిదేశ్యంపుగుజరాతి
విత మెఱింగిననాఁటివేఁడుకోళ్లు
ఎంచదో నాచేత నిల జంత్రగాత్రంబు
లభ్యసించిననాఁటియఱకులెల్ల
వేఁడదో నాచేత వెడవిల్తుశాస్త్రంబు
లెఱుఁగఁబూనిననాఁటితిరుగుమరుగు
తే. గణన సేయదొ మరుసాము గమనములకుఁ
దాను నాచేతఁబడినబెత్తంపు పెట్లు
పరులు గని కేరి నవ్వ దబ్బర మురారి
లాలనకె పొంగి యిప్పుడేళాలతాంగి. 7

తే. నిన్నఁగుప్పయు నేఁడాళ్లు నెలఁత తాను
గోరి నామీఁదఁ జేసెనే కారుబారు
ముక్కుపచ్చలు మానక మునుపె బిరుదు
పిచ్చుక యెదిర్చి కాట్లాడ వచ్చినటుల.

తే. వెనుకఁ గొప్పును ముందఱఁజనులుఁ గ్రేణి
సేయునాయెడ నాచెంతఁజేయు వింత
తాను బెంచినపొట్టేలు తనదుచేన
సన్నఁబడుసామ్య మాయెనో చిన్నిచిలుక. 9

తే. తనదు మ ట్టెంత తా నెంత తానె యింత
చేయఁజూచిన నే నెంత సేయరాదు
వేలు వాచిన ఱోలంతవిరివి యైన
ఱోలు వాచిన నది యెంత ఱోలు గాదు ? 10

తే. వారిజాక్షుని నాపగ వారివెంట
ననుప గోరంత యైనను మనసు లేదు
నందుఁ డనుపఁగఁ గని మనమందునందు
కొంటి తడ సేయరాదని యుంటిఁగాని. 11

ఆ. కుట్టఁదేలు కుట్ట కున్నఁ గుమ్మరబూచి
తోసిరాజటంచుఁ జేసి చెలియ
దానివేలు దీసి దానికణ్ణె పొడిచిన
యటులఁ జేయుకున్న నగునె చిలుక. 12

ఆ. తగరు కొండమీఁదఁ దాఁకఁ గోరినదారి
నెదురు దన్నుఁదెలియ కింత పలికె
నెంతమీను వచ్చి యెంతమీనును మ్రింగెఁ
గానఁ ద్రుళ్ళునెద్దె గంత మోయు. 13

సీ. ఆశుకవిత్వంబు లల్లితేనే సరా
చిత్రప్రబంధము ల్సేయ వలదె
గోటిచేతను వీణె మీటితేనే సరా
కొంచక రా ల్గరఁగించ వలదె
పదచాళిరాగము ల్పాడితేనే సరా
హిత వొప్ప వర్ణంబు లెత్త వలదె
అలనాట్యభేదమ్ము లాడితేనే సరా
నవరసంబుల నంటి నడువ వలదె
తే. వింతవింతగఁ గలసినయంత సరియె
యెమ్మెకానిమనోభావ మెఱుఁగ వలదె
యేమినేరనినిన్నటియింత మొటికె
నన్ను విడనాడనాకోరెఁ జిన్నిచిలుక. 14
తే. కాని పదరకు మిఁకమీఁద దానిమోము
గనఁగ వల దని శౌరిని గట్టిపెట్టి
బింకములు కూల నరకాలఁబెట్టి నేల
రాచకున్నను నాపేరు రాధ గాదు. 15
క. అన విని శుక మిట్లనియెను
వనితా యేమందు దానివగలో త్రుళ్లో
మినుకో తెలివో గెలివో
విను వెన్నకుఁ బండ్లు వచ్చు విత మాయెఁ గదే. 16
తే. చూపులోపల నొకవింతచూపుతళుకు
నడుపులోపల నొకవింతనడుపుబెళుకు
నుండు నునికికి నొకవింతనుండుకులుకు
వచ్చెఁగదవమ్మ మనయిళావనిత కిపుడు. 17

తే. లేసిపట్టింపు లెల్లను బూని చాన
నేనె యెదు రైన నింతైనఁ గాని చూడ
దల్పునకుఁ గల్గి వచ్చిన నర్థరాత్రి
గొడుగు తెమ్మన్నకతగాను కోమలాంగి. 18

తే. పడఁతి మును దెల్పనా పదింబడిగ నేను
దానివినయంపుపోకళ్లు తగ నెఱింగి
మానినిని జేయ వలదమ్మ దీనిఁజేర్చి
తెలియ నిది మేకవన్నియపులి యటంచు. 19

వ. అనిన మధురవాణియను మధుపవేణి యవ్విరిబోణి నవలో
కించి యిట్లనియె. 20

క. నిన్నెఱుఁగదు తన్నెఱుఁగదు
తన్నుం దనమట్టెఱుంగు దామోదరుఁడే
తన్నుండె నిన్ను విడుచు న
టన్నన్నఱె దీని నగరె హాహా జనముల్. 21

క. నిన్నుండే మానిసియై
నిన్నే వెలి సేయఁ బూనె నెఱఁత భళారే
కొన్నంగడిలోపలనే
యన్నన్నా మాఱుబేర మగునే చెలియా. 22

ఆ. ఈఁక తోఁక లేని శ్రీకృష్ణుమాటలు
పొలఁతి నమ్మి నానఁబోసికొనియెఁ
దగిలెనా తగులును దప్పెనా తప్పును
నాతి పెట్టివానిచేతిరాయి. 23

తే. కుమ్మరికిఁ జూడ నొకయేఁడుగుదియ కొక్క
పెట్టటన్నట్లు దీనియొబ్బెట్టుతనము

లెల్ల నిదె తీరు నొకసారి యిటకు శౌరి
వచ్చి నిన్నేల నిందకు వగవనేల. 24
వ. అనిన విని రాధావధూరత్నం బిట్లనియె. 25
తే. కోటిమదనులఁగడవ్రేలిగోట గెలుచు
సుందరాకృతితోడ నానంద మిచ్చు
దివ్యచందనగోపాలదేవుఁ జూచి
వసుధలోపల వలవనివారు గలరె. 26
తే. దాని నెంతయు నన నేల తలఁచి చూడఁ
దప్పుతంటలకోడిగానిదానవారి
ననపలెను గాని తెగ నిందదొనకుఁ జేసి
యేయువాఁ డేయ నమ్మేమి సేయుఁ జిలుక. 27
ఆ. నందసుతుఁడు మున్ను నామీఁదిప్రేమచే
నొకటి సేయఁబోయి యొకటి సేయ
అత్తనెత్తిఁ జేతు లంగడిలోఁ గన్ను
లాయె ననుచుఁ జెలియ లరసి నవ్వె. 23
వ. అని మఱియు నారాధావధూటి తనచేటీరత్నంబున
కిట్లనియె. 29
ఆ. తగులుదాఁకను మేళ మగపడ్డఁ దాళముల్
గాఁగఁ జేసినట్టి కాంత వింత
గట్టు చేరినంతఁ బుట్టివానికి బొమ్మ
గట్టు సామ్య మాయెఁ గదవె చెలియ. 30
సీ. కీరవాణులచేతఁ గిళ్ళాను లంపితే
శిరసావహించునో సరసిజాక్షి
నాతి యెవ్వతెయైన నామేర వేఁడితే

కను లెఱ్ఱఁజేయునో కంబుకంఠి
యొలమి నాకోసర మెంతవారల నైనఁ
దెగనాడఁ దలఁచునో చిగురుఁబోఁడి
యేఁ జూచి చూడక యేమాటఁ జెప్పిన
జవదాఁట వెఱచునో సన్నుతాంగి
తే. యేపదార్థంబులైన నాయెదుటఁబెట్టి
కెవరికి నొసంగఁబోఁడో యిందువదన
చేరి యటు లున్నవిభుఁ డిట్లు చేసెనేని
తిరుగ బ్రతుకాడవలెనఁటే శరదవేణి. 31

క. మున్నెంతో చన వొప్పఁగ
మన్నించినవిభుఁడు వెనుక మార్గాగ మైనన్
గన్నియ బలిమిని వేడుక
విన్నదనం బవియె కాదె విధుబింబాస్యా. 32

సీ. మేను మే నానిన మేను సోఁక దటంచుఁ
గలపంబు లొల్లఁ డోకలువకంటి
పరులువచ్చిన రిత్తపలుక నయ్యా నని
తెరయెత్త నియ్యఁడో శరదవేణి
అలమి కౌఁగిటఁ జేర్ప నడ్డ మయ్యా నని
హారంబు లొల్లఁడో హంసగమన
గాసిల్లి నాతోడల్ కండె లయ్యా నని
పుంభావ మొల్లఁడో పువ్వుఁబోఁడి
తే. మణిగుణంబులదారిని నవఁగి పెనఁగి
కుసుమగంధంబులట్టులఁ గూడి మాడి

చెలఁగి తిలతైలములరీతిఁ గలసి మెలసి
యున్న విభుఁ డెట్లు చేసెనో సన్నుతాంగి. 33

క. అల్లునిమంచితనంబును
గొల్లనిరసికతయు లేదు కోరితి నీరెం
డల్లనె చూచియుఁ గనియును
బల్లములోఁ బడినదాని భంగిని జెలియా. 34

క. నెఱతన ముడి గింటింటికిఁ
దిరుగుచు బతిమాలు హరికిఁ దెఱవలు కఱవా
తిరిపెం బెత్తెడు వానికిఁ
బెరుగుంగా డేమి బ్రాఁతి విధుబింబముఖీ. 35

క. కలలో నైనను బాయక
కలకాలము నున్న విభుఁడె కసుగాయకు నై
పలచన చేసె నటన్నం
జెలియా మగవారిచనవు చెడ్డది సుమ్మీ. 36

క. అనువనజాక్షిని గని తాఁ
గనికరమునఁ జిలుక పలికెఁ గానీ వమ్మా
వనజాక్షువింత లెఱుఁగవె
కని తెల్పిన భారతంబు కత లై పెరుఁగున్. 37

సీ. కొనవాల్కఁ గొని దాని వనమోవి చెనకితే
కసుగందునో యంచుఁ గలవరించు
మొనవేళ్ళ మెలమెల్లఁ జనుమొనల్ నిమిరితే
తగిలి నొచ్చునొ యంచుఁ దత్తఱించు
వదన మించుక నాభి పై మోపి ముద్దాడి
బరువాయెనో యంచుఁ బలవరించు

గోటిచేఁ గప్పుముంగురులు చిక్కుడలించి
చులుకనేమో యంచుఁ బరితపించు
తే. జాజిపూఁదేనె గొనుతేఁటి జాడ నమరి
తాను రతి చేసి దానిపాదమ్ము లొత్తు
వలచువారును వలపించువారు లేరొ
వార లీబూమె లొనరింపలేరు గాని. ౩౮

తే. దొరకరానిపదార్థంబు దొరకినటుల
ఱొమ్ముననె కాని డించఁ డేయిమ్ము నైనఁ
బెట్టుచోటను బెట్టక వెలఁది నిపుడె
కట్టి కాచుక యున్నాఁడు కదలనియఁడు. ౩౯

సీ. కనకాంగికట్టుపర్గమె వల్లెవాటాయెఁ
గొమ్మపావడ చుట్టుకొనుట కాయె
నలివేణి నెమ్మోము నిలువుటద్దం బాయెఁ
జెలిగోటిలత్తుక తిలక మాయెఁ
దరుణిలేనునుతొడ త్తలగడదిం డ్లాయె
వెలఁదిగుబ్బలు చెంప ఓళ్ళ లాయె
లలితాంగిచెమ్మట ల్చలుఁవపన్నీ రాయెఁ
గలికిమేను నలుంగు కలప మాయె
తే. బోటిపడకిల్లు జిగికొల్వుకూట మాయె
లోలలోచనతొడిదే లోక మాయెఁ
బలుకు లేటికి నిపు డిళా భామనుండి
యచట శౌరికి దొఁరతన మమరె నమ్మ. 40

తే. మగువ యదిగాక యింక నొక్కమాట గలదు
వినుము వలపుఁదొఁరసాని యనెడుపేరు

జాని కిచ్చెను నినుఁబిల్వఁ బో నటంచు
నెటుల నో రాడెనో శౌరి కెఱుఁగనమ్మ. 41

తే. రాధలోనను నాలోన రమణి యెవతె
తెలుపుమా యంచు నానతోఁ బలుక నాతఁ
డన్నిటను మీర లొక్కరూ పైనఁగాని
నుదిపెమున నీవె హెచ్చనె మోహనాంగి. 42

వ. అనిన విని రాధావధూరత్నం బి ట్లనియె. 43

ఉ. ఎల్లజగంబుల న్మనుచు నేలిక కంజభవాదిమానిహృ
త్ఫుల్లసరోజరాజములఁ బూని వెలింగెడి తేజ మిందిరా
హల్లకపాణిబాహువుల కబ్బనిదివ్యసుఖంబు చిత్ర మీ
వల్లవకామినీచరణవారిజ సేవకు లెప్పఁ జిక్కెఁగా. 44

తే. వారి వీరిని నన నేల వీరి వారిఁ
గలగలపు చేయు న న్నన వలయుఁగాక
తెఱఁగెఱుంగక యపు డట్టు దిమ్మగొంటి
తలఁపఁ దననుండి రానట్టి తప్పు గలదె. 45

తే. ఎల్లవారికి శకునంబు లెల్లఁ బలికి
బల్లి తాఁ బోయి తొట్టిలోఁ బడినరీతి
నొకరి నన నేల తాఁ జేసికొనినపనికి
వెనుకఁ జింతించు టెల్లను వెఱ్ఱితనము. 46

ఆ. హద్దుముద్దుమీఱి యాఁడుది మగఁ డంచుఁ
గూడి మాడి యాడఁ జూడఁ దలఁచి
బలిమి విందుఁ బెట్టి పగ గొన్నచందానఁ
బెండ్లిచేసి నేనె బేల నైతి. 47

ఆ. నక్క యురులలోనఁ జిక్కుకొన్న విధానఁ
గోరి మనము చేసికొన్న పనికిఁ
బేగులోనితీఁట విత మాయె ననఁగ రా
ద త్తకొంగు తొలఁగినటులఁ జిలుక. 48

చ. కరి తలుమంగ వాఁడిగలకంటకము ల్వాని మేనఁ గాడఁగా
సరి పడఁ బోవఁ బాము గని జాలిని మధ్యమసీమ నెల్క వే
కొఱికెడు వేరు పట్టి చుఱుకుల్ తగఁ గందురుటేఁగ లెల్లెడం
గలుపఁగఁ దేనెఁ గ్రోలఁ జనుకామినితో సరి యైతిఁ గీరమా.

తే. నీవు పోయినపనికి రా నీవు కొదవ
పట్టి పల్లార్చి దేవకి పట్టి నిటకుఁ
దోడుకొని వత్తు వనుచు నీ తోడుచిలుక
నెమ్మి కన నెమ్మనమ్మున నమ్మి యుంటి. 50

తే. దాని వెలి చేసి శౌరి నె ట్లైనఁ గాని
తోడి తెచ్చునుపాయంబు దోఁచ లేదొ
తోఁచ కాడితి నీకేల తోఁచ నిచ్చు
ముందుపడ నాదుతలవ్రాఁత ముద్దుచిలు. 51

వ. అనిన విని బె ట్టులికి చిలుక యక్కులికించితవతీతిలకంబుం
దిలకించి యీబాల యింతబేల యగు నే యని బెట్టునిట్టూర్పు
నిగుడించి యి ట్లనియె. 52

సీ. చిక్కనికౌఁగిళ్ళఁ జిక్కి మై మఱచుచు
రొమ్ము రొమ్మున నాని రోఁజుకొనుచు
నొక్కరికెమ్మోవి యొక్కరు మార్చుచుఁ
గలగల్పుమణితము ల్పలుకుకొనుచు

నెదురయ్యాలలనెక్కి యెలనాగయును దాను
జిగినోటిమడుపులు చేకొనుచును
గళ లీనుచెక్కుల నెలవంక లీనఁగాఁ
దిలకము ల్కొనగోళ్ళ దిద్దుకొనుచు
తే. సచట వేసినతెర వేసి నట్టులుండ
సరిగ చౌశీతిబంధము ల్సలుపుకొనుచుఁ
జెలఁగు వనమాలిఁ జేరితి సిగ్గుమాలి
వరుస నెటు తోడికెత్తు నో వన్నెలాఁడి. 53

క. తల కెక్కినవలపున హరి
యలయిళ దాసానుదాసుఁ డై మెలఁగంగాఁ
గలవె యిఁక నేటియాసలు
కలి పోసినవెనుక నుట్టి కనుఁగొనుమాడ్కిన్. 54

వ. అనిన విని మనస్సునఁ బట్టరాని కినుక పొడమినంత. 55

చ. అదరెడుమోవి తొట్రుపడుయానముఁ గుచ్చెల జాఱు
పైఁటయుఁ, జెదరినముంగురుల్ మిగులఁ జింతిలుచిత్తము
వాడుమోము లోఁ, బొదలెడివాంఛ గద్గదిక మోద్భవక
నుంగవ మీఱఁ మారుచే, బెదరుచు లేచి యా మెలఁత
వెన్నునిపైఁ దగుమచ్చరంబునన్. 56

సీ. జడ వేగ వదలించి ముడిపూలు విదలించి
యలజడిఁ గీల్గంటు నందగించి
కలసొమ్ము లెడలించి వలయము ల్చిట్లించి
నుదుటఁ గస్తురిబొట్టు కదియ నుంచి
కాటుక సమయించి కలషము త్రైమలించి
సరసవాసెనకట్టు సంఘటించి

దుగరైక తొలగించి జిగిచల్వ నటు డించి
మాసినచీర సమ్మతి ధరించి
తే. వెతలమితి మీఱ వేసారి విధిని దూఱి
యలమటలఁ బారి జీవపుటాసలాఱి
పడకయిలు చేరి కంకటిపై నిజేరి
పొరలె మరులూరి చిలుకరాపొలఁతి దారి. 57

చ. పొరలును గొట్టుకాడు వెతఁ బొందును హా యనుఁ జింత
నొందు నివ్వెఱపడు వాడు లోఁగుములు వెఱ్ఱిగఁ బ్రేలు
విరాళిఁ జెందు బల్సొరుగును సొమ్మసిల్లు మదిఁ జొక్కు
వితాకవు మాడు దూఱు నాతరుణిని గేరు మారుకొనుతఱ
హరి దూఱును బెట్టు మూర్ఛిలున్. 58

చ. ఉలుకును వెచ్చ నూర్పుఁ గడు నుస్సురనుం దల యూఁచు
లేచు లోఁగలఁగఁబడుఁ దిగుల్పడును గానిపనుల్తల
పోయు వేసరుం గలవల మందుఁ గన్గొను వికావిక నవ్వు
భయంబుఁ జెందుఁ గన్గొలఁకుల నీరు నించు మదిఁ గొంకుఁ
దలంకు వడంకు నెంతయున్. 59

ఉ. రా యను వింత పుట్టినది రాయనుఁ జూతువు గాని వేడ్కలే
రా యను మేలువార్తవిను రాయను నావల పింత చేసెనా
రా యను నిన్ను దూఱ నగ రా యను నంతియె కాదు కాని
పో రాయను దానిపొందె కనరాయను హా యదుశేఖరా
యనున్. 60

సీ. ఏయెడ నాఱొమ్ముఁ బాయనివీణనే
పాటలాధర గోట మీటునొక్కొ

నామాట మీఱక నలు వొందుకీరమే
నెలఁతముంజేతిపై నిలుచునొక్కొ
మెలమి నాకనుసన్న మెలఁగునేణాక్షులే
నలినాక్షియాజ్ఞల నడుతురొక్కొ
నా మొగంబున కొద్దికై మీఱునద్దమే
సుందరిరత్నంబు నాఁషునొక్కొ
తే. తూఁగుటుయ్యాల నెవ్వాతె తూఁగునొక్కొ
పెట్టెసొమ్ముల నెవ్వాతె పెట్టునొక్కొ
పొందుగా శౌరి నెవ్వాతె పొందునొక్కొ
తెలియ దిటుమీఁదఁ బ్రాణము ల్నిలుప రాదు. 61

ఉ. అందఱిబొమ్ములా ళ్లొడిగె నందఱినెమ్మది చల్లనయ్యెనే
డందఱినెమ్మొగంబులును హాసములం జెలువొందె నౌరగో
విందుఁడు దానిఁ గూడి నను వింత యొనర్చినయంత నక్కటా
కందక కంద నేమి కలకాలము నాదుమనంబుమాత్రమున్.

సీ. హరిని బాసిననన్నుఁ బరిహాస మొనరించు
మోహనాంగులనోరు మూసినటుల
నానాఁటఁ గృశియించుననుఁ జూచి కనుగీటు
పువ్వుబోణులకన్ను పొడిచినటులఁ
గడువిన్ననగు నన్నుఁ గని సంతసం బందు
మెలఁతలబొమ్ములు మొట్టినటుల
నెంచి నన్నిఁక త్రుళ్ళు నంచని తల లూఁచు
ముద్దుగుమ్మలతలల్ మొట్టినటుల
తే. యదువిభుని జేరి సామి రమ్మనుచుఁ జీరి
గెలివి యొనగూర్చి నిండుకౌఁగిటను జేర్చి

మురిపెమునఁ దొట్టి చిక్కనిముద్దు వెట్టి
మేలిమిని గూడఁ గలదె యీమేనితోడ. 63

క. అని మిగుల వగలఁ బొగులుచుఁ
దనపలుకుల కొద్ది కగుచుఁ దగురాచిలుకన్
గనుగొని వనరుచు రాధా
వనజేక్షణ పలికె వలపు వడ్డికిఁ బాఱన్. 64

మ. చిలుకా యెవ్వతె లేనిచోద లిడిడాచేతం గడంద్రోయునో
బలిమిన్ రాధికదూతి గావె యని కోపావేశతం జూచునో
నలి యాఁకంటికి ఖండచక్కెరలఖాణం బుంచునో యుంచదో
కలలోనంతకుఁ దాళలే వకట నీగారాబ మెట్లున్నదో. 65

సీ. ఏసాంకవామోద యిఁక రాపు సేయునో
చూడఁ జాలక రాజశుకము లార
అంబుదాలక యేది యలజళ్ళఁ బెట్టునో
సైరింప లేక హంసంబులార
శరదిందుముఖి యేది విరసంబు చేయునో
నెమ్మి నెమ్మది మాని నెమ్ములార
మించుబోణియెవర్తు మిఱుమిట్లు గొల్పునో
వైరంబు మీఱ గోర్వంకలార

తే. తేజరిల్లునిళాండజ రాజయాన
కాల రాచను మిము నెల్ల నేలఁ బెట్టి
మిగుల మునురీతి నావెన్క నెగిరి పడఁగ
వలదు మనుఁ డింక సన్మార్గవర్తు లగుచు. 66

తే. కలరవములార యిఁక నొక్కకలికి మిమ్ముఁ
దప్పు లెంచక యాఁకలిదప్పులెఱఁగి

సనిగ లులవలు నువ్వులు సన్నబియ్య
మునిచి పెంచునొ పెంచదోకనరు చేసి. 67

వ. అని నెచ్చెలులం జూచి యిట్లనియె. 63

సీ. హరిమధ్య యెవ్వతె కరిశోఁతఁ బెట్టునో
యదలించి మత్తేభయానలార
కనకాంగి యెవ్వతె కడుఁ గాఁకఁ జూపునో
విడివడి సమదాళివేణులార
శుకవాణి యెవ్వతె వికటించి పలుకునో
మొగ మెత్తఁ జేసి యో ముగుదలార
అబ్జాస్య యెవ్వతె యఱగొఱల్ నించునో
పక్షపాతమునఁ బద్మాక్షులార
తే. యింక నేకలకంఠి తా నెగిరి పడునొ
పగను మీమీఁదఁ బల్లవపాణులార
మీరు కల నైన ననుఁ బాసి పోరటంచు
నమ్మి యుండితి నివివఱ కమ్మలార. 69

తే. ఒక్కపాటు నెఱుంగక యున్న మీకు
నకట నన్నుండి యీవెత లంద వలసె
నినుముతోఁ గూడ నగ్నిహోత్రునకుఁ బెట్లు
తగులునంచనుకతగాను తరుణులార. 70

సీ. ఈమేను దొరఁగిన నీఁక జీవునకు వేతె
వరతను వబ్బ దక్ భ్రమను గాదు
పద్మాక్షుఁ డీవట్టి పడకిల్లు గన్గొని
పరితాప మందు నన్భ్రమను గాదు

మఱ రాధ పోయెఁగా యని ముళొకలకంఠి
పగ లందునో యను భ్రమను గాదు
చుట్టువారక బెట్టు చుట్టంపుపూఁబోండ్లు
పలవింతురో యను భ్రమను గాదు
తే. మంచి యేలికసాని లే దంచు మీర
లెగులు చెందెద రనుచు నే నిన్నినాళ్లు
నిలుపఁ గూడనిప్రాణముల్ నిలుపుకొంటి
నింక నిలుప రాదు దయుంచు డింతులార. 71

వ. అని విలపించుచుండుసమయంబున. 72

క. మఱఁ బురువడి నొఱ నరవిరి
కీరుసురుఘురీ లంచు దూసి కినిసి బీరానక్
మఱఁ జంటఁ జెమట పొడమఁగఁ
దరుణీమణియెదను దారి దప్పక క్రుమ్మెన్. 73

క. తను వెల్ల జల్లు మనఁగా
ననమోవిచలింప మిగుల నడుము వడంకం
జను లదరఁ గురులు వదలఁగఁ
గనుదమ్ములు మోడ్చి వ్రాలెఁ గామిని మూర్ఛన్. 74

క. అత్తరి బిత్తరు లెల్లను
జిత్తములు తల్లడిల్లఁ జిత్తజుచివురుం
గత్తులపై వ్రాలినయ
మ్మత్తచకోరాక్షిఁ జూచి మమత దలిర్పన్. 75

సీ. కలకంఠినిట్టూర్పు గాడ్పులు నిగిడిన
వల్లీమతల్లిక లెల్ల సొరిగె

మదవతిపైఁ బోఁడు మారుత మొలసిన
శుకపికనికరము లోఁసలి వ్రాలె
నలివేణి యొరగిన తలిరుటాకులసెజ్జ
నీరసంబై బూడి దారిఁ గాంచెఁ
దరుణిగుబ్బల నున్న తారహారంబులు
సౌబ గెల్లఁ జెడి చిట్లి సున్నమయ్యెఁ
తే. దమ్ము లిడఁ బోవఁ గలువమొత్తము లయ్యెఁ
విసము లయ్యెను జేర్చిన బిసము లన్ని
మల్లె లయ్యెను విరిబొండు మల్లె లుంచ
నెందునను వీఁకఁజెడు దీనిఁ జెందుకాఁక. 67

క. ఏ మంద మేమి సేయుద
మేమందునఁ దీరె కాఁక లీదిన మకటా
యేమందయాన నడుగుద
మీమందరకుచ తెలంగు లెల్ల నటంచున్. 77

సీ. తావిక ప్రపుఁదిన్నె దనరించె నొకరంభ
యొప్పుపుప్పొడి గప్పె నొక్కశ్యామ
విరిజాజు లలరించె వేఱొక్కలతకూన
యొమ్ముత్తెముల నుంచె నొక్కసరసి
బిసకాండములఁ జేర్చె వెస నొక్కపద్మిని
యొగిఁ బల్లవము లుంచె నొక్కకొమ్మ
హిమజలంబులఁ జల్లె నిల నొక్కశశిరేఖ
కెందొగ లిడె నొక్క కృష్ణవేణి
తే. తక్కునెచ్చెలు లట్లనే తలిరువిల్తు
ధాటి కోర్వనిరాధావ ధూటి కపుడు

తమతమకు నొద్దికైనసా ధనము లొసఁగి
సారెఁజేసిరి శైత్యోప చారవిధులు. 78

ఉ. కోమలిసిబ్బెపువ్వులుద గుబ్బల జొబ్బిలునొప్పుక ప్రమా
కాముని కాఁక సోఁకి యది గప్పున మండఁ దొడంగె మన్మథ
స్వామికి నేఁ డిదే చమురు వత్తియు లేనినివాళిజోతు లో
సామజయానలార యని చానలు చేతులు పట్టి పల్కఁగన్.

తే. సకియ లిటు సల్పుశైత్యోప చారవిధులు
చెలియ కవి నిమ్మ కెరువు వే సినవితానఁ
గాఁక మితి మించఁగా నది గాంచి మధుర
వాణి యనుచాన మన్మథ స్వామి నెంచి. 80

సీ. రతిమనఃకాంతాయ రాజీవకుంతాయ
మలయానిలరథాయ మన్మథాయ
సత్కీరవాహాయ జగదేకమోహాయ
మత్తశూర్పవథాయ మన్మథాయ
పద్మాకుమారాయ బాలికాధారాయ
మహనీయవిబుధాయ మన్మథాయ
మాధవప్రభవాయ మాధవసచివాయ
మానితాత్మకథాయ మన్మథాయ

తే. మంజుహర్షణబోధాయ మన్మథాయ
మధుపగుణచాపనాథాయ మన్మథాయ
మహితశృంగారసదనాయ మన్మథాయ
మనసిజాయ తుభ్యం నమోమన్మథాయ. 81

క. నగధరుఁ డెప్పటివలెఁ జెలి
తగు లొందిన నిన్నె యిష్టదైవము వంచుఁ

దగఁ గొలుచుఁ బాపు మాపద
ఖగవాహన గోపతనయ కమలాదరణా. 82

తే. అనుచుఁ బ్రార్థించి వందనం బాచరించి
మృగమదముచేత నేదంగిరేకుపైఁద
దీయయంత్రంబు వ్రాసి రాధికను డాసి
యాతఁడ మె దిట్టముగఁ జేల రక్ష గట్టి.

క. ప్రియునామమ్ములపలుకులు
ప్రియ మందఁగ నాలకించి పెంపు దలిర్పన్
నయనములు దెఱచి సరసిజ
నయనుని నటఁ గాన కడలి నాటినప్రేమన్. 84

శా. ఆకాంతామణి యంగజానలము లోకాతీత మై పర్వ నా
లోకాభీలదృగశ్రువర్షము లురూరోజాద్రులం గప్పఁగా
శోకోద్రేకముచేఁ జెఱంగు మొగము న్సోఁకించి తా నేడ్చె న
స్తోకోన్మత్తమయూరరాజవిలసత్సువ్యక్తరావంబునన్. 85

క. వనజాతవదన లదిగని
వనితామణిచుట్టు ముట్టి వగవకు మమ్మా
వనమాలిఁ గూడె దిదిగో
వినుమా దక్షిణపుగౌళి విశదం బయెలిన్. 86

సీ. అలజక్కవలపెక్కువలఁ ద్రొక్కుబలునిక్కు
గలగుబ్బపాలిండ్లు గలఁగెనమ్మ
బిగిఁ జెందుతొగవిందుతగు లొందువగ లందు
వదనారవిందంబు వాడెనమ్మ
నునుగల్వలను గెల్వఁగనునిల్వఁ డనుచెల్వ
మరుకన్నులను దెల్వి దొరఁగెనమ్మ

పరువంపుమరువంపుమురువంపుగరిమంపు
చిన్నారినెమ్మేను చిక్కెనమ్మ
తే. చొక్కమగుచెక్కుటద్దములు ప్రిక్కెనమ్మ
తావిచెంగావిమోవిడాల్తారెనమ్మ
యేల యింకజాలి వనమాలినేలి మేలు
కొనెదు వినవమ్మ శుభము చేకొనెదవమ్మ. 37

వ. అనిన విని రాధికామణి యిట్లనియె. 38

సీ. తనివార హరిమోము గన లేనికన్నులు
కలఁగిన నేమాయెఁ గాంతలార
చెలువునికౌఁగింట మెలఁగనిదేహంబు
చిక్కిన నేమాయెఁ జెలియలార
గోపాలకస్వామి గ్రోలనికెమ్మోవి
ప్రుక్కిన నేమాయె సుదతులార
యెమ్మెకానియురమ్ము గ్రమ్మనిపాలిండ్లు
కమలిన నేమాయె రమణులార
తే. యెఱిఁగి యెఱుఁగక పలికెద రింతె కాని
యెడ విడనిబాళి రతికేళి నెలమి నేలి
నట్టినాదేవు నెడఁబాసి నట్టివెనుక
జీవనం బేల తను వేల జీవ మేల. 39

ఉ. మానినులార మీర లనుమానము మానుఁడు నమ్మవద్దు నా
గానిపనుల్ మదిం దలఁచి గాసిల నేఁటికి నేఁటి కీయెడల్
సూనశరాగ్ని కాహుతిడి సొంపు వహించెదఁ బక్షముం
చుఁడీ, ప్రాణము ప్రాణనాయకుని బాసి తరించునె యెంత
నిల్పినన్. 40

ఉ. ఈయెడఁ గాయమున్విడిచి యేఁగెదనంచు విచార మొందలే
దాయదుసార్వభౌమునికి నామురవైరికిఁ గానికానిమై [ద్రా
పోయినఁ బోవ కున్న నిలఁ బుణ్యమొ పాపమొ గ్రుడ్డికన్ను
మూయక విచ్చిన న్మఱచి మూసిన నేమి తలంచి చూడఁగన్.

క. ఐతే యింకొక నెంజిలి
యాతరుణీస్వరునిమోము నవలోకింపం
బాతకురా లైతిఁ గదా
యీతఱి ననుఁ గూర్చి వగవ నేటికి మీఁకున్. 92

క. అని పలుకువనితఁ గనుగొని
కనకాంగులు కనుల నశ్రుకణములు దొరఁగన్
వనరఁగ నేటికి నేఁటికి
వనజాతుఁడు వచ్చువేళ వచ్చె నటంచున్. 93

సీ. హరియదె వేంచేసె వరరథాంగస్ఫూర్తి
యను వంద వీక్షించు మనియె నొకతె
కమలాప్తుఁ డదె యీ మొగం బయ్యెఁ బద్మినీ
హాసముల్ చెలరేగెననియె నొకతె
గోవర్ధనుఁడు తమఃక్రూరప్రభల్ జాఱ
నల్లదె పొడ సూపె ననియె నొకతె
యదె లోకబాంధవుం డరుదెంచెఁగుముదాళు
లణఁగి తల ల్వంప ననియె నొకతె

తే. కరుణవెన్నుఁడు నీమీఁదఁగన్ను దెఱచె
నదిగొ దిశ లెల్లఁ దెలివొందెననియె నొకతె
వచ్చెనాచాయవగ కాఁడువగవఁబోకు
మతనుభయ మేమిచేయునంచనియె నొకతె. 94

క. ఈరీతి వారిపలుకులు
సారెకు వీనులను సోఁక సతి మరుకాఁకల్
దీరఁగ వెలఁదులకడనా
శౌరిం గోరుచు నటుండె సమ్మతమతియై. 95

తే. అంత నచ్చట నర్జునాహ్వాయునిసఖునిఁ
జేరి రాధిక పంచినచిలుక యలుకఁ
జెప్పకయె పోయె నని చెప్పఁ జిత్తగించి
వనజనాభుఁడు మనము దిగ్గనఁగ లేచి. 96

సీ. రాజాస్యగిలించురవలపావలు మాని
ధవళాక్షి యిచ్చుకైదండ మాని
పడఁతులు దెచ్చినబారిపల్లకి మాని
సుమగంధు లిడుచామరములు మాని
కాంచనాంగులు పట్టుకరదీపికలు మాని
శుకవాణు లనుహెచ్చరికలు మాని
భామామణు లొసంగు బాగమ్ములును మాని
వనితలు విసరుపావడలు మాని
తే. జాలుశిఖపీడ నరవిరిసరులు వాడ
బెట్టువగతోడ హృదయంబు కొట్టు కాడ
విరహ మొనఁగూడ ముత్యాలపేరులూడఁ
జనియె నా ప్రౌఢశృంగారవనముజాడ. 97

వ. ఇట్లు చని. 98

క. చైత్రరథనందనాధిక
చిత్రమనోహృద్య మైనశృంగారవనిః

మిత్రులతో రాధాశుభ
గాత్రిన్మదిఁ దలఁచి గరుడగమనుఁడు వల్కెన్. 99

సీ. ఎలనాగ నాచెంత కెంతెంత వచియించి
తనముద్దుచిలుకను బనిచె నొక్కొ
వచ్చి యిచ్చట నాదువర్తమానము చూచి
పోయినశుక మేమి బొల్లె నొక్కొ
యేణాక్షి యది విని యీనినపులిఁబోలెఁ
బదరి భగ్గున మండిపడియె నొక్కొ
యది యెక్కునెపముగా నతివలు పగ చాటి
మించఁగా నేమి బోధించి రొక్కొ
తే. తోయజానన మది కేమి దోఁచె నొక్కొ
దైవమేగతిఁ జేయంగఁ దలఁచె నొక్కొ
కాల శని యుండెనో జవరాలిఁ బాసి
యేల వచ్చితి నాబుద్ధి కూలిపోను. 100

ఉ. కామిని చిల్క పోయి పలుక న్విని గుండె గభీలుమం చనన్
మో మొకయింత చేసికొని మోవి వడంకఁగ మేనువాడఁగాఁ
గామునికాఁకలం గుమిలి కంటికిఁ బుట్టెఁడు నీరు నించి తా
నే మని యెంచెనో మదిని నెంతతపించెనొ యేమి చేసెనో.

సీ. నినుఁ బాసి నిమిషంబు నిలువఁ జాల నటంచుఁ
గౌఁగింటఁ జేర్చుక గడియసేపు
నీవెంట నే వత్తు నేఁ దాళ లేనంచుఁ
గరములు పట్టుక గడియసేపు
ననుఁ బిల్వఁ బంపుము నాయాన నీ కంచుఁ
గన్నీరు నించుచు గడియసేపు

వానిమాయలఁ జిక్కి దయ వీడకు మటంచుఁ
గదిసి రొమ్మున వ్రాలి గడియసేపు
తే. గాఁగ వగచుచు గద్గదకంఠి యగుచుఁ
ప్రేమ మీఱంగ దీవెన వీడె మిచ్చి
పసుపుఁజాలక పైనంబు పనిచినట్టి
యువిద నెడఁబాసి యిం దుండు టుచితమగునె. 102

సీ. చూతునా యొకసారి శుకవాణినెమ్మోము
కలువరాయనిఁ గాంచు కలఁక దీర
విందునా యొకసారి విరిబోణిపలుకుల
నలపికధ్వని విన్నయళుకు దీరఁ
జేర్తునా యొకసారి చెలిమేనితో మేను
పూపాన్పుపై నున్న తాప మాఱ
దొరకునా యొకసారి తెఱవచన్నవ యంటఁ
దమ్మిమొగ్గల నంటుతలఁకు దీరఁ
తే. గలుగునా యొక్కసారి చక్కనిమిటారి
ముద్దుచెక్కిలిప్రేమతో మూర్కొనంగ
గొనబుకప్రపుఁబలుకు మూర్కొన్నయట్టి
కాఁక దీరంగ నంతరంగము చెలంగ. 103

చ. లలననిజాంఘ్రిపద్మములలత్తుక నామునికాళ్ల సోఁకఁగా
నిలిచి తమిం దొడల్తొడలు నీవియు నీవియు నాభి నాభియుఁ
వలనగు రొమ్ము రొమ్ము జిగివాతెర వాతెర మోము
మోమునుం,గలియఁగ నిండుకౌఁగిటను గ్రమ్ముక నెమ్మిఁ
చెలంగు టెన్నఁడో. 104

సీ. శృంగారయౌవనశ్రీ రాబ్ధినడుమను
దనరారుబంగారుతమ్మి యనఁగఁ
దళుకుమిం చన మించుతనుచంద్రరేఖలోఁ
బరిఢవిల్లుకురంగపద మనంగఁ
గలదు లేదనునట్టికౌనుదీవియయందుఁ
బూచినదింటెనపూ వనంగ
నలు వొందునాభిపున్నాగంబునను బుట్టి
ప్రవహించువిరితేనెవాఁక యనఁగఁ
తే. జొక్కి మరు లెక్కి మెత్తలఁ జుట్టి చూడ
నజుఁ డొనర్చినమోహనయంత్ర మనఁగ
మరులు గొలిపెడిదొరసాని మరునియిల్లు
కళలు గరఁగంగ ముద్దాడి కలియు టెపుడొ. 105

చ. పయనము పోయి వచ్చెడిరువారపుముచ్చట లావలక్ష్మమత్తెం
తయు నినుఁ గూడుప్రోడలకుఁ దప్పక చెప్పుము నాదు
నేత్రాల నా,పయనము గానిసుద్ది యని పల్కు మటంచును
మేన వ్రాలి హా!,దయ పగవారికైన నమితంబుగఁ గా దను
చాన నెన్నుదున్. 106

చ. మొగ మొకయింత చేసికొని మోవి చలింపఁగ మేను సోలఁగా
జిగికనులందు నీరొలుకఁ జిత్తజు గేహము చెమ్మగిల్ల నో
రఁగఁ దలవాకిట న్నిలిచి మ్రొవ్వడి నే నిటు వచ్చువేళలక్ష
సొగసుగఁ జూచునాసుదతి చూపు దలంచిన నోర్వశక్యమే.

సీ. శయనింప నొల్లదు శయ్యపై నైనను
వనజాక్షి నాయురంబుననె కాని

వసియింప నొల్లదు పసిడిగద్దియ నైన
ఘనవేణి నాయంకముననె కాని
భుజియింప నొల్లదు పులిజున్ను నైనను
దెఱవ నాకెమ్మోవితేనె గాని
వినఁగ నొల్లదు రుద్రవీణారవం బైనఁ
గలికి నాగళరవంబులనె కాని
తే. పిలువ నొల్లదు తనతోడి చెలుల నైనఁ
గన్నియలమిన్న ప్రేమతో నన్నె కాని
యట్టిగుణరాశి నెడఁబాసి వట్టిగాసి
పొందఁ జేసె విధాత దుర్బుద్ధిచేత. 108
సీ. మడుపులమార్పుల మక్కువ లొనరించి
తమలపుమార్పుల దయ ఘటించి
నెమ్మోముమార్పుల నెమ్మది సవరించి
వాతెరమార్పుల వలపు పెంచి
జిగితొడమార్పుల సొగ సెంతొ తనరించి
కౌఁగిలిమార్పుల గమన ముంచి
తగుతలమార్పులఁ దమకంబు పుట్టించి
ప్రక్కమార్పులచేత భ్రమ ఘటించి
తే. పొలయలుక నించి వెంటనే బుజ్జగించి
కళలు గరఁగించి మనసార గారవించి
రతుల సొక్కించి నన్నేలురమణి నెంచి
జాలిగొని చాల నీవేళ తాళఁజాల. 109
చ. కులుకుచుఁ గల్లమై నిలిచి గుబ్బ లళాడఁగ గొప్పు వీడఁగాఁ
దిలకము జాఱ రెప్పలర తేలఁగ నూర్పులుమీఱ మారునిల్

జిలజిల మంచుఁ జెమ్మగిలఁ జెక్కుల జెమ్మటలూర హాయిగాఁ
దలపడిచేయు పుంరతిని ధ్యానము చేసెద నెప్పుడు న్మదిన్.

చ. వడఁకెడునున్దొడల్ వదలు పావడ వాతెరకాటుచెమ్మటల్
సడలినపెన్నెరుల్ కరఁగి జాఱినచాదిక చిట్లుగంధముల్
బెడిదపుటూర్పులున్ కులుకు పెన్నునుగుబ్బల పచ్చిగోరులుం
దడబడుయానముల్ వలపుతందరయుం దగమాఱుసాదనల్
బడలి సుఖద్రవం బొలుకఁ బ్రక్కనునిల్చుచెలిం దలంచెదన్.

సీ. జంకించుచు నదల్చి సామి రమ్మని పిల్చి
యెదురానుకొని నిల్చు నుదుటుఁదనము
జిగిగుబ్బలను గ్రుమ్మి బిగికౌఁగిలను గ్రమ్మి
మనసారఁ దను వమ్ము మంచితనము
ఒడిగట్టు సడలించి తొడతొడఁ గదియించి
బెట్టుగాఁ దమి నించు దిట్టతనము
జిలుఁగుతిట్టులు దిట్టి యలిగి చెక్కిలిగొట్టి
వలపుముద్దులు వెట్టు సొలపుఁదనము
తే. మ్రొక్కి మ్రొక్కించుకొనునట్టి చక్కఁదనము
పొగడి పొగడించుకొనునట్టి ప్రౌఢతనము
దక్కి దక్కించుకొనునట్టిదంటతనము
దానికే కాక కలదె యేచాన కైన. 112

ఉ. ఎందఱిఁజూడ నీవఱకు నెందఱితోడుత ముచ్చటాడ నే
నెందఱికేళిఁ గూడి సుఖ మెంతయుఁ జెందను? దానియల్లచో
టందము పొందుచందమును నందునఁ జిందుసుఖద్రవంబు నే
చందనగంధియందుఁ గన సారెఁ దలంచిన దానికే తగున్.

చ. పొలయలు కాఱి నేఁ గలియ మోడ్చినకన్నులు విచ్చి చూచి
బొ,మ్మలు ముడి వెట్టి జంకెనయు మందపుఁగోపము మోము
దమ్మి నిం,పలర నదల్చి యోరి యదయా దయ మాలి విధాత
మున్ను నా,తల నిటు వ్రాసె సద్దు మని తద్దయు మ్రాన్పడు
కన్నె నెన్నెదన్. 114

చ. పలుమరుఁ గూడి నేదుసుసుపై సరము ల్గనుపించు వేళఁ గ
న్గలువలు విచ్చి చూచి యరఁగ న్నిడి ముద్దులు గుల్క నవ్వి
మేల్,భళి యవునయ్య యేలి తిది బాగదె హా విడకంచు
మెచ్చి నక్, బొలుపుగ దృష్టి దీసికొనుముద్దియముద్దు దలంప
శక్యమే. 115

చ. కులుకుమెఱుంగుగబ్బిచనుగుబ్బలు వెన్నున నాని యాత్మ
భూ,నిలయము తుంటి నంటఁ దొడనిగ్గులు దిక్కులఁ బర్వ
సీత్కృతుల్,గొలిపి చిటుక్కుమంచు జిగిగోటికొనం దల
గ్రుక్కి పొక్కఁ జే,సలరులతాంగి నెన్న మరు లగ్గల మయ్యె
నదేమి చెప్పుదున్. 116

సీ. అలమి కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చియల్లందులకుఁ జొచ్చి
కాసెలోఁ జెయివేయుకౌశలంబు
నుబికి పెందొడ లెత్తియొడలు ఝుమ్మన హత్తి
హితవొప్పనెదురొత్తులిచ్చువైపు
తళుకు లేఁ గనఁ దగ్గి తమి యుప్పతిల నొగ్గి
ధేనుకబంధంబు నానుజాతి
చివచివఁ బై నెక్కి రవళి హెచ్చఁగ నిక్కి
పుంభావ మొనరింపఁ బూనుసొగసు

తే. తరువుఁ జుట్టినలతకూన హారువు మీఱి
తనువు తనువునఁ బెనఁగొన నసువు దేరి
వలపుతో నాగబంధంబు సలుపుదారి
దానికే కాని మఱి దేనికైనఁ గలదె. 117

చ. పొలఁతులఁ గూడనో రతులపోహణఁ జూడనో మేల్మి
సేయనో,యలి గెడఁ బాయనో విరహ మందనో కుందనో
తెల్విఁ జెందనో,యిల తొలి నీవిరాళియును నీవెత లీమితి
లేనిబాళి నేఁ,గలను నెఱుంగ నేఁ డిదిగో కంటి నయో!
తొగకంటికోసమై. 118

తే. మునుపు నిద్దుర లే దయ్యె ముదిత నెనసి
వెనుక నిద్దుర లే దయ్యె వెలఁదిఁ బాసి
యేమి చెప్పుదు మన్మథస్వామిమాయ
ముంచకయె ముంచె నొంచకయొంచె నౌర. 119

సీ. సొగసులపుట్టిల్లు సొక్కుమందులదీవి
రాజసమ్ములటెంకి రామచిలుక
నెరవన్నె బంగారువిరవాదివిరితీగె,
కుసుమాస్త్రుచే ధక్క కుల్కులగని
మరునిశాస్త్రపుఁడీక గురువుపీఠము పులి
గడిగినముత్తెంబు కమలపాణి
మదనసమ్మోహనమార్గణ మక్కల్కి
మరులుకొల్పుట కిమ్ము మంచిసొమ్ము
తే. తత సుగుణ పేటి దివ్యసౌందర్యవాటి
వనితలకు మేటి మాధుర్యవచనఘాటి

భావజునిఘోటి ముద్దురాధావధూటి
గాన మిల నేటి వఱలోన దానిసాటి. 120

ఉ. మారునికేళిలోఁ జెఱఁగు మాసె నటంచును మాటు కేఁగ నే
సారెకుఁ బోకు నిల్వుమని జాఱుపయంటచెఱంగు పట్టినన్
మీఱినసిగ్గు నారజము మించినచూపులు చిన్నినవ్వు ల
వ్వారిగఁ గుల్కి కల్కి తల వంచిన దొక్కటి కోటి సేయదే.

ఉ. కన్నులఁ జెక్కుల న్మెడను గర్ణయుగమ్మునఁ గాముగీమునం
జన్నుల వీడె మెవ్వరిది చక్కెరబొమ్మ విచిత్రమం చనన్
జిన్నిశిరంబు వంచి నునుసిగ్గు ముదం బరనవ్వు మీఱఁ దా
దిన్నఁగ మోముఁజూచి నగిత్రిప్పి మఱెవ్వరి దన్న దెన్నెదన్.

సీ. కాంచనకాంచికాఘనజఘనప్రభల్
హెచ్చఁగా నెదురొత్తు లిచ్చి యిచ్చి
రతనాలకుతికంటు రంగు లీనఁగ మీఱి
పారావతధ్వను ల్పలికి పలికి
ముంగరముత్యంబు ముద్దుగుల్కఁగఁ జేరి
యొసపరికెమ్మోవి యొసఁగి యొసఁగి
తారహారమ్ములు తీ రొందఁగఁ జెలంగి
గుబ్బలచే ఱొమ్ము గ్రుమ్మి క్రుమ్మి

తే. సగము మొగిచినకనుఁగవసగమునగవు
సగముసగమగు పలుకులు సగముమఱపు
కెలివి సగమును దగ రతిఁ గలిసి యలసి
లోలలోచన నాయెద వ్రాలు నెపుడొ. 123

చ. నిదురిఁకఁ జాలు లెమ్మనిన నేశయనింపఁగఁ గల్కి యల్కచేఁ
బదరుచు లేచి యవ్వలను బైఁటచెఱంగిడి పవ్వళింప నేఁ

బదముల వ్రాలఁ దన్నెనట బల్మిని నేఁ గలియంగ శయ్యపై
వదలినకీలుబొమ్మవలె వ్రాలిన దప్పటి దిప్పుడై తగన్. 124

సీ. ముద్దువెట్టఁగవద్దు ముదిత! యెంగిలటన్న
మొనసి చెక్కిలి గొట్టి మోవినొక్కు
నుద్దిగా నున్నాను సుదతి! ముట్టకు మన్న
గబ్బిగుబ్బలఁ గ్రుమ్మి కౌఁగిలించు
నబల! పైఁ బడకుఁ మర్యాద గా దన్న చోఁ
గదిసి పెన్నెరి పట్టి కదిమి తిట్టు
వ్రతము నేఁటికిఁ బ్రక్క నతివ! పండకు మన్నఁ
బైకొని కేళి కుపక్రమించు
తే. మేలు గనిమెచ్చు వాతెర గ్రోలనిచ్చు
ముద్దు గొనవచ్చు సుద్దులఁ బ్రొద్దుపుచ్చు
రమ్య మగుగచ్చు లిడి పునారతుల హెచ్చు
నట్టిచెలిపొందు గాంచకేనెట్టు లుందు. 125

సీ. అంగజజ్వరతాప మాఱదు సఖిముఖ
పూర్ణచంద్రోదయంబుననె కాని
మదనవిదాహంబు మానదు నవబోణి
మోవిపంచామృతంబుననె కాని
స్మరదోష మాఱదు సతిసుగంధవసంత
కుసుమాకరంబు గైకొనినఁ గాని
మన్మథకార్శ్యంబు మానదు జవరాలి
నిటలరాజమృగాంకనియతిఁ గాని
తే. తలఁప వలరాచభూతంబు దలఁగి పోదు
ఘనఘనకచాకచాంజనంబుననె కాని

యెట్లు వేగింతు నేరీతినేసహింతు
నెవ్వారిని బంతుఁగాంతషాం దెపుడు గాంతు. 126
చ. మదనునికేళిచే నెనసి మంచము డిగ్గి విలోలగాత్రి యై
పదరఁగఁ జూచి నేఁ గరము పట్టి పునారతి కెచ్చరించినన్
వదలిననీవితో శిరము వంచి నిరాదరహాస మొప్పఁగా [దన్.
మదనునియిల్ తళుక్కు మన మక్కువఁ బైకొనుకన్నె నెన్నె
సీ. అయ్య వచ్చె నటంచుఁ దొయ్యలు లెజేఁగింపఁ
బదరి దిగ్గున లేచియెదురుకొనును
చెలిమి న న్నిసుమంతసేవు చూడక యున్న
నావఁ ద్రావినజోక నటవటిల్లు
నెడ నేది విన్ననా నుడి యెలుంగో యంచు
నెఱిబొమ్మ నిక్క మైమఱచి వినును
పౌరుషరతి నేలి బడలితివో యని
వలిపెచెంగావిపావడను విసరు
తే. నేను సంతోషమున నున్న నెంతొ చెలఁగు
నింతనే విన్ననై యున్న వంతఁజెందు
నట్టిప్రియురాలి నెడఁబాసినట్టితనకుఁ
జిన్నె లివి గావు ముందరనున్న వింక. 128
సీ. చుక్కలగమికాఁడు సూర్యుఁడై యుండునా
చెలిమోముతో మోముఁజేర్చియున్న
విరులసరమ్ములు శరములై యుండునా
మెలఁతకౌసన్నల మెలఁగుచున్నఁ
జిలుకలపలుకులు ములుకులై యుండునా
విరిబోణిమాటలు వినుచు నున్నఁ

జిగురాకుతల్పముల్ చిచ్చు లై యుండునా
చేడియపదసేవ సేయుచున్న
తే. మలయమారుత మెం దైనమంట లౌనె
బిసరుహాశ్మీకి సురటిచే విసరుచున్న
మదిమదిని నేనె కౌనినట్టికోదవ లనక
సారె కీవేళఁ బరులను దూఱనేల. 129

సీ. కుచకుంభములమీఁద గోరంకుశం బాని
కలికికలుక్కన నలికి పట్టి
కమ్మపుప్పొడిలోన దుమ్మరం బాడించి
చలువగొజ్జఁగినీటఁ జల్లు కొలిపి
మచ్చికమాటల మెచ్చుచు లాలించి
ననసెజ్జ సజ్జారమునను జేర్చి
మరులుకొల్పెడిసంకుమద తైల మెనయించి
తాంబూల మనుకబళంబు మేసి
తే. చివచివగ నెక్కి మర్మముల్ దవుల నొక్కి
దురుసుపై సరముల నెంతో దరముఁ జూపి
నెయ్యు మలరార మబ్బుద ట్టియ్య కున్న
మనసున హుంపారు చెంద దా మరునిదంతి. 130

ఉ. ఎవ్వరికూటము ల్చెలిచి యెవ్వరి ము న్నెడఁబాపినామొ నేఁ
డివ్విగ రవ్వ లంది యిపు డిద్దఱ మిద్దఱ మై విదేశత
న్నొవ్వక నొచ్చి మోహ మనునూత మునింగి సుఖంబు లేక
హా,జవ్వన మెల్లఁబో గడపి చా నట నే నిటఁ దల్లడిల్లఁగన్.
సీ. హృదయేశ నినుఁ బాసి యేఁ దాళఁజాలరా
జాములో వత్తువో జాగు లేక

జీవితేశ్వర పోయి నీవిందురా మఱి
జాములు రెండౌనో సైచ లేను
ప్రాణనాయక బదు ల్పలుక వ దేలరా
జాములు మూఁడౌనో సాగి రాను
నామనోహర మళ్ళీ ననుఁజేరి యేలఁగా
జాములు నా ల్గౌనో సహజముగను
తే. అని బహుదినాలపైనాన కాడి గద్గ
దస్వరంబున నెదఁ జేరి తాను బనుప
రాలు కన్నీటియేఱుల లీలదాఁటి
వచ్చినప్పుడిఁ కేటి కీవంత లకట. 132

సీ. పికిలిపిట్టలదారి బిగికౌఁగిళులఁ జేరి
పెదవులు గఱచుక పెనఁగి పెనఁగి
మల్లవల్లభులట్ల మరుసాదనలపట్లఁ
గల్లములకు వచ్చి కలిసి కలిసి
బిరు దొందుమహాస్త్రీలకరణి నిర్వారమును
జాఱుకుపైసరములఁ జూపి చూపి
మత్తేభములవీఁక మలయుచు నెడ మీఁక
తమకముల్ గిఱికొనఁ దాఁకి తాఁకి
తే. చెలఁగి బకదారులను హెచ్చి పలికి పలికి
కొదమచిలువలచెలువునఁ గదిసి కదిసి
సూనశరుపోర వెనుతీక నేచు నారి
చేరి గడిదేరి సరిపోరి మీఱు టెపుడొ. 133

ఆ. వాలుమీల నేలు వాలుఁగన్నులడాలు
సాముసోము నోము మోముగోము

మాపు రేపు తూపు రూపు మాపును జూపు
కన్నె నెన్న నన్ను మిన్న సున్న. 134

సీ. కపురంపుదీవిని గళుకుచెంగావిని
దావిచే మోవిచేఁ బోవ నెంచి
యెలదేఁటిబారును దెలిరిక్క సౌరును
నారుచే గోరుచే దూఱు లెంచి
వికచాబ్జవనులను విమలాద్రిమణులను
గనులచేఁ జనులచే ఘన మడంచి
యద్దంపుఁజెక్కుల హాలరాజునిక్కులఁ
జెక్కుచే ముక్కుచేఁ జక్కడంచి
తే. మురు వలరుకొమ్మ వలపులముద్దుగుమ్మ
కమ్మసంపంగికొమ్మ బంగారుబొమ్మ
వలచుగొజ్జంగితెమ్మ మర్వంపురెమ్మ
నెపుడు గన సేర్తు నందాఁక నెట్టు లోర్తు. 135

క. నాగముల నేలుఁ గుచములు
నాగంబుల నేలు నడలు నాభిబిలము పు
న్నాగముల నేలు నసుచో
నాగాశ్రయు నేలు టరుదె నాతి దలంపన్. 136

తే. చానమోమంద మెల్ల లోచనయుగంబు
కొమ్మ ఱొమ్మంద మెల్లను గుచయుగంబు
కలికి వెన్నంద మెల్లను గటియుగంబు
గాన దానికి సాటి జగానఁ గాన. 137

సీ. జలజాక్షిలావణ్యసరసి గా కున్నచోఁ,
జనుదమ్మి మొగ్గలం దౌనర నేల

ననబోణిశృంగారవనము గాకున్నచో
లలితోరుకదళిక లలర నేల
పల్లవాధర మోహవల్లి గాకున్నచో
భ్రమరకశ్రీలచేఁ బ్రబల నేల
వెలఁది మన్మథునిచే విల్లు గా కున్నచో
జిగిమూపుతూపులు చెలఁగ నేల
తే. కలికి నెలరేక గా కున్నఁ గళలు గులికి
తారకావ్యూద్య మై చాలఁ దనర నేల
భామినీమణి నాతపఃఫలమె కాక
యున్నఁ.డియ్యనిరుచుల మే లొంద నేల. 138
క. అని వనరువనరుహాక్షుని
గనికరమున నూఁది పలికె ఘనత యొకిం తై
నను లేకను శ్రీదాముఁడు
చను వొప్పఁగ బావమఱఁది సరసము దోఁపన్. 139
క. ననుఁ గనుఁగొను ననుఁ గనుఁగొను
మనుచును గోటానకోటు లంగన లుండఁగ
మునిగెదు రాధను దలఁచుచు
ఘనమోహరసాబ్ధిలోనఁగమలదళాక్షా. 140
క. మాయక్కకన్న రాధిక
యే యెక్కువ యైనచాన యెఱిఁగింపు మదే
యీయమ నాయమ నెన్నఁగఁ
బ్రాయంబున రాజుబంటువాసి దలంపన్. 141
ఆ. వావి గాని వావి వయసునఁ గడుఁ బెద్ద
గుట్టు లేదు మిగుల గట్టువాయి

బుద్ధి గాదు మాను పెద్దాపె దండు మం
కెనకుఁ జే టనంగఁ వినవె కృష్ణ. 142

ఉ. నా విని యల్క దొల్క యదునాయకుఁ డిట్లనె బోంట్లజాతు
లఙ్, భావము మర్మకర్మములుఁ బ్రౌఢతనంబును దారతమ్య
ముల్,కోవిదకోటికే తెలిసికోఁదగు నంతియె కాని కానలఙ
గోవుల మేపుపల్లెఅపుగొల్లనికిం దెలియంగ శక్యమే. 143

సీ. తాఁ గన్నకూఁతురై తగు నుడి పడఁతిని
బెనఁగినవలువ కే ఘనత దఱిగెఁ
దనగురుపత్నియై తనరారు తారను
గదిసిన రాజు కే కొదవ వచ్చెఁ
జెలియలివావి యై చెలువొందు వృష నెంతొ
తొడరినయినున కే దోస మొదవె
మనుమరాలై నగంగను గూడి వెలసిన
మున్నీటిరాయఁ డే వన్నె దొరఁగె

తే. నెనసి మఱదండ్ర మరుకేళి నెనసినట్టి
వ్యాసునంతటిముని కేమి వాసి తగ్గె
వావి గా దంటి వొ రొర వార లెల్ల
నీవు నేర్చిననీతులు నేర రేమొ. 144

తే. హరికి భూకాంత దా వావి నత్త గాదొ
అల పురారికి గంగ మేనత్త గాదొ
హరిహయున కహల్యాసతి యత్తగాదొ
వా రెఱుంగరొ నీపాటివారు కారొ. 145

తే. రాముకంటెను జానకి రాము పెద్ద
కాంతుకంటెను రేవతీ కాంత పెద్ద

రమణుకంటెను గేళినీరమణి పెద్ద
పెద్ద దంటి పీవేపిన్న పెద్దవౌర. 146

తే. రామగా దది సుగుణాభిరామగాని
నారిగా దది మరువింటినారి గాని
కొమ్మగా దది సంపంగికొమ్మ గాని
గుమ్మగాదది ముద్దులగుమ్మ గాని. 147

సీ. మగతేఁటిగములకు మగువముంగురులకు
నేనాటిస్నేహమో యెఱుఁగ రాదు
అలచందమామకుఁ జెలియనెమ్మోమున
కేమి దాంపత్యమో యెఱుఁగరాదు
కపురంపుతావికిఁ గలికికెమ్మోవికి
నేయానుకూల్యమో యెఱుఁగ రాదు
బంగారుగిండ్లకుఁ బడఁతిపాలిండ్లకు
నేయనుబంధమోయెఱుఁగరాదు

తే. కళుకుమగమీలు చెలివాలుఁగనులడాలు
కాంతిజిగిచూపు మరుచేతికలువతూపు
వనితమైమించు తళతళ యనెడిమించు
నొక్కచోటనె పుట్టని దొకటె కొదవ. 148

ఉ. గంబుర మోవి మారుతురగంబుర తియ్యనిపల్కు నీలనా
గంబుర వేణి చందురుసగంబుర ఫాలతలంబు చారుపూ
గంబుర కంఠ మంబుజయుగంబుర కన్నులు దేవమత్తనా
గంబుర నెన్నడల్సురనగంబుర గుబ్బచనుల్ దలంపఁగన్. 149

క. తారలుచక్కనిగోరులు
తారలు రదపఙ్క్తి పంచదారలు పలుకుల్

తారలు చొక్కపుపిక్కలు
తారలఁ జెలి గెలుచు టరుదె తారుణ్యమునన్. 150

ఆ. మబ్బుమబ్బు నడచు బిబ్బోకవతివేణి
వింటివింటి నడచు వెలఁది నడుము
కలువ గెలువఁ జూచుఁ గలకంఠి మైతావి
మించు మించ నెంచు మెలఁత మేను. 151

తే. తొడలె చాలును రంభలఁబోడరి గెలువ
నుదురె చాలును శశిరేఖనెదురుకొనఁగ
గోరెచాలును దారలదూఱుసేయఁ
జాన మెయి చాలు హేమాతిశయము నెంచ. 152

తే. ఇందుబింబాస్యచిఱునవ్వు నెంచి చూడఁ
జంద్రకిరణవిలాసంబు సహజమయ్యె
నింతినునుగొప్పుకప్పున కెంచి చూడఁ
గాలమేఘుంబు సరిసాటి గాదనంగ. 153

చ. చిగురులు పానకంబు సుధ జీనిరసావళి జుంటితేనియల్
పగడముద్రాక్షలుంజెఱకుపాలును బాలును బంచదారయుం
మగువ మెఱుంగుమోవిగతి మన్మథదాహభరంబుదీర్చునే
తగుసకలాంగకంబులకుఁ దద్దయు సౌఖ్యము లీయనేర్చునే.

తే. తాఱునూఱుగుణంబులు దీరఁ దేఱె
తారుమారుగుణంబుల పోరు మాఱు
ఘూఱటంచని మాఱు వేమారునట్టి
నారియూరుకయారె వెయ్యేలు లేదె. 155

ఉ. గిరులును గిండ్లు గిన్నెలును గృష్ణకచాకుచపాళికోడిరా
మఱియొకపేరు లేక చనె మక్కువ జక్కవపక్కు లుక్కు ద

క్కారయికఁ జూపి జోడెడసి కుంది యమందరసానుభావతన్
హారువు దలిర్పకే కువలయాప్తునకే హితవొంద వాయెఁగా

సీ. కుటిలత్వ మానారికురులప్రాపునఁ జేరి
జనవరు లెన్నఁగా ఘనత కెక్కెఁ
గఠినత్వ మెనలేని కలికి గుబ్బల నాని
సారెకుఁ గొండంత పేరుఁ జెందె
మందత్వ మల వొంది మగువ నెన్నడ నంది
యనుపమవిఖ్యాతి నతిశయిల్లెఁ
జంచలత్వ మెసంగి చెలికన్నుల నడంగి
కువలయానందతఁ గొమరు మిగిలె
తే. వెసఁ గృశత్వము చెలికౌను దెసను దొట్టి
యిల ననంతయశఃస్ఫూర్తి నెనసె ననిసఁ
జెలియ నయ్యుత్తమాంగినిఁ గలిసినట్టి
పురుషుఁ డౌరౌర పురుషోత్తముండు గాఁడె. 157

ఉ. దానిమెఱుంగుముంగురులు దానిముఖాబ్జవికాసవైఖరుల్
దానివిశాలనేత్రములు దానియొయారపుచూపుసంపదల్
దానియురోజగౌరవము దానికడాఁకహొరంగుమేనిడాల్
దానికళాకలాపములు దానిమృదూక్తులు దాని కేతగున్. 158

ఉ. చక్కఁదనాల కేమి రుచిసంపద కేమి మెఱుంగు కేమి పెం
పెక్కదె రాతిబొమ్మయెడ నెంతయు దానఁ బనేమి దానిపై
మక్కువ లెక్కతక్కులును మాటలపిక్కులు సొక్కుమ్రొ
క్కులేదిక్కున నైనఁగాని కలదే కళ దేఱఁగ నెంచి చూడఁ
గన్. 159

క. అని పలికి కలికితనమున
వెనుదీయక చేరి పోరువెడవింటిదొరన్
గని కినుక దొఱఁక ననియె
వనజాక్షుఁడు వాని వానిబలముల నెల్లన్. 160

సీ. కలువలచెలికాఁడ కానీర నీకాఁక
సుందరీమణిమోముఁ జూచుదాఁక
మలయమారుత యేల మలసెదు నీరాక
సుదతియూర్పులు మేన సోఁకుదాఁక
మదకీరమా యేల పదరెదు నీవీక
పద్మాక్షి ననుజూచి పలుకుదాఁక
నెమిలి యెందుకు వట్టిదుముకులు నీకేక
తొయ్యలినెరికురు ల్దువ్వుదాఁక
తే. పికమ నీకూఁక చెలిమాట వినెడుదాఁక
నంచ నీపోక సఖినడ ల్గాంచుదాఁక
తేఁటి నీజోక సతిచూపు నాటుదాఁక
మార నీధాక నన్నింతి చేరుదాఁక. 161

తే. ఇంతలోననె నను మీర లింత చేరి
బారుదీరక బలుకారుబారు సేయ
నాన దాళదె మీమీఁద నాన రేపె
బొమ్మ గట్టెద చక్కెరబొమ్మఁజేరి. 162

క. అని కంతుఁ గంతుబలములఁ
దనచే నైనంత దూఱి తారి విరాళిం
గొనుశౌరిముందు దోఁచక
వనితామణి నెన్ని సెజ్జ వ్రాలి వితాకై. 163

మాలిని. ఉసు రని తల యూఁచుణ్ రోజన ల్లేచి చూచుణ్
గసరుచుఁ జెలి నవ్వుణ్ గప్పుమీసంబు దువ్వుణ్
విసువుచు విధి దూఱుణ్ వెఱ్ఱికో ర్కెల్లఁగోరుణ్
గొసరుచు బయ లానుణ్ గుంది సర్వంబు మానున్. 164

క. విను నెందుఁ జిటుకు మన్నను
గనుఁగొనుఁ గనులెఱ్ఱఁజేయుఁ గలవర మందుణ్
గినుక గొను శిరము వంచును
వనితా రమ్మనుచుఁ జీరు వసుధం జేరున్. 165

క. హరి యిటుల విరులపాన్పున
విరహాగ్నిని నిగురుకాఁక వెతఁ గొని పొరలం
బరికించి సఖులు మిగులణ్
వెఱఁ గందుచుఁ జెంతఁజేరి వివర మెసంగన్. 166

చ. కనుఁగవఁ దమ్ములుణ్ సిరపుకప్రము మోవినిఁ గల్వఁ దార
లణ్,గొనబుచివుళ్లు గేలఁ దెలిగోరుల మొల్లల బంధుజీవపు
న్ననలు పదాబ్జయుగ్మమున నాభిని బొన్నలు మేన మర్వము
న్నినిచి సుగంధము ల్గొలిపి నెమ్మిని బూసురటీల వీచుడున్

తే. సారెకు నొనర్చు శైత్యోపచారవిధుల
శ్రీనివాసుండు మెల్లన సేద దేఱె
ద్యుమణి యంతటఁ బొడసూపె నుదయగిరినిఁ
బూర్వదిక్సతిపాపటబొట్టనంగ. 168

శా. శ్రీమద్గోపవధూమనోహరణ పుంజీభూతశృంగారరూ
పామేయాద్భుతసుందరాంగ జితపుష్పాస్త్రాయుతా రుక్మిణీ
భామాద్యష్టమహిష్యుపావృత హరబ్రహ్మామ రేంద్రస్తుతా
జీమూతప్రకరోపమానకలితశ్రీనీలవర్ణాన్వితా. 169

క. అనుపమలావణ్యాశ్రజ
వనితాకుచమర్దనాదిపాండిత్యకరా
తనుతేజఃస్ఫూర్తిజితా
తనుకోటిమహామహాశ్శతసహస్రకరా. 170

మాలిని. కంజదళేక్షణ కౌరవశిక్షణ కార్యవిచక్షణ కాంతినిధీ
రంజితభాషణ రాక్షసభీషణ రత్నవిభూషణరమ్యసుధీ
సంజయకారణ శత్రువిదారణ సాయకధారణ చారునిధీ
ప్రాంజలినారద పాలననీరద భాసురసారదయాజలధీ. 171

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగతశ్రీముత్తిరుమలతాతయాచార్య పాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దు పళనిప్రణీతంబైన రాధికాసాంత్వనంబను శృంగారప్రబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీగీతాలసమానా
భోగీంద్రశయాన విహగపుంగవయానా
వాగీశసుతాఖ్యానా
యోగీశ్వర చిన్నికృష్ణ యోగనిధానా. 1

తే. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవరునిఁ జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెఱలకు
లెక్కనైన మించునుడిచవులెక్కఁబలికె. 2

వ. అంత ననంతుండు దురంతకంతుసంతాపచింతాభరం బంత
రంగంబున మఱుంగుపఱచుకొని కాల్యకరణీయంబు లాచ
రించి షడ్రససంపన్నం బయినయన్నం బొకయన్నుదలమిన్న
వడ్డింప నారగించి గంధోదకంబుచే గండూషించి ప్రక్షాళిత
పాణిపాదుండై యాచమించి దివ్యాంబరాభరణగంధ
మాల్యాదులు ధరించి యుత్తమాయులకడ కేతెంచి నమస్క
రించి వారిచే మన్ననలు గాంచి నేవచ్చి బహుదినంబులాయెం
బోయి రావలయు నని మొదలించి కందళించినకౌతుకంబున
నిళాదేవిం దోడ్కొనిరమ్మని తగువారల నియమించి బయలు
మెఱసి తన్ను వెంబడించి వచ్చుబంధుజనంబుల బహూకరించి
పంచి కనకరథం బారోహించి మించినవేగంబునం జని చని

మునిజనబృందావనంబగు బృందావనంబుఁజేర నరుగుదెంచి
రథంబు డిగ్గి నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యందు నంద
యశోదలగుఱించి నమస్కరించిన వారును గాఢాలింగనంబు
లాచరించి దీవించిన ముదంబు వహించి యొక్క సంకేత
స్థలంబున కేతెంచి శ్రీదామనామధేయునిచేఁ గురంగనయన
తెఱంగు మఱుంగు లేక యాలించి దిటంబు చాలించి యింక
కేమి సేయువాఁడ నని యూహించి నేఁ బోయినం గాని రా
దోప నని నిశ్చయించి పగ లెల్ల నొక్కలాగున వేగించి
యర్ధరాత్రంబునం బయలుదేఱి తేటయై జగంబెల్ల నల్లి
బిల్లిగా నల్లుకొని జాబిల్లి మొల్లమిగా వెల్లివిరిసినబొండు
మల్లియలనుల్లసిల్లు నిండుపండువెన్నెలలు గాయ రాధికా
సుందరాంగీమందిరాభిముఖుండై చనుసమయంబున. 3

సీ. ఏడఁబోయెద విందు నాఁడె పొమ్మని పల్కు
నింతులపైఁ గన్ను లెఱ్ఱఁ బెట్టుఁ
బోనీను మముఁ గూడి పొమ్మని యరికట్టు
చిన్నికన్నెలఁ బెడచేతఁ గొట్టు
నేఁ గూడ వచ్చెద నిలు నిలు మని చేరు
చంచలాక్షుల నదలించి నెట్టు
నామీఁదియాన యిందాఁక రమ్మని పిల్చు
భామినీమణుల నేమేమొ తిట్టు
తే. విఱిగె నిఁక నేల పోవద్దు వీడె మరలు
మాను మని లోకు లిటువంటిమాటలాడ
దడ వృషశ్రుతు లని చాల తత్తఱించు
రాధపై బాళి గొని యదురాజమౌళి. 4

తే. ఇటులఁజనుదెంచుహరిరాక యెఱిఁగి చిలుక
చెప్ప విని రాధ తనయొద్ది చెలులఁబిలిచి
శౌరి యిట వచ్చె నని వింటి మీర లతని
విడక నిల్పుఁడు మోమోటమిడక యందె. 5

చ. అనిన మహాప్రసాద మని యాచెలు లందఱు నేవితాన నై
నను శకటారిసంగతి గనం గలిగెం గద నేఁటి కంచు నె
మ్మనముల విఱ్ఱవీఁగుచును మారునిగంధగజంబులట్ల వీఁ
కను జనుదెంచి వాకి లరికట్టుక నిల్చిరి ధీరచిత్తలై. 6

తే. రమణిపై శౌరి యంతవిరాళి గొనుచు
నేమిటిని నైనఁ జూడక యేది వినక
నెవ్వి యూహింపకయ వచ్చి యెప్పటట్ల
రాధయిల్ చేరఁ జన నొక్క రామవలికె. 7

సీ. ఘనత నడ్డము లేక చనియె దెవ్వఁడ వీవు
స్వాంత మతా పసిగాపుసామిఁ గానె
స్వాము లైతిరి చాలుఁ జా లవ్వలికిఁ బొండు
నీవు పొమ్మనుదువా నీతి దప్పి
నేను గా కెవ్వరు నీకిటఁ బని యేమి
పని లేక యే నేల వత్తు నిటకు
నాపను లిఁక నేల నానాఁడె పోయెఁ బో
యత్త కల్లునకు నెం దైనఁ బోనె

తే. రాత్రిబేరాన నున్నావురా మురారి
పగలు బేరము లాయెనో పద్మగంధి
యిట్టియత్యుక్తు లేదిట్ట గట్టిచేసె
చెలి ఘనల నేలుదొరసానిశిక్ష గాదె. 8

సీ. చెల్లనిమాటాడి చెల్లించుకొంటివి
నేర్చి నేరక యంటి నోర్చికొనుము
విడు మింక నీతీయబెల్లిమాటల నెల్లఁ
దీ పైన నిటు లాన తీయ నేల
పద్మాక్షి విన్న దెప్పర మాను గడ కేఁగు
మేలిక యల్గిన నెవరు దిక్కు
చని యేలి కగుసిశా సతిఁ జేర్చుకొని యేలు
మిళ యెవ్వ రే నెవ్వ రెంచి చూడ
తే. మొదట నెన్నాళ్లనుండి యీామలుచేఁదనము
బోఁటిపదసేవ చేసిననాఁటనుండి
కొంటెవగ లేల చందనగోపబాల
కొంటె నీకింత యీాయనా కోమలాంగి. 9

తే. అంటుపడి వచ్చినావు మమ్మంటు కేఁగి
శౌరి మాసంబళములు తత్సఖుల కొసఁగు
మంటుపడలే దటంచు మిమ్మంటి యిపుడు
బాస లెల్లను జేసెద భాసురాంగి. 10

సీ. కనుదోయి మం పేమి గనుము నిద్దుర లేదు
రాధపై బాళిచే రాత్రియెల్ల
గోటిచీరు లి దేమి కోరి విభ్రాంతిచే
నారి నారయఁ బోద ల్దూరఁ జిక్కెఁ
బలుగాటు లివి యేమి చెలి నెడఁబాపిన
కమలజుపై నౌడు గఱవఁ దవిలె
జడవేటు లివి యేమి సరసిజాక్షిని జేరు
మని జోటిగొని మీాటె మనసిజుండు

తే. కుటిలకచ నేల కీగంధ మెటులఁ జిటిలె
మేటివిరహాగ్ని పైకొన బీఁట లెత్తెఁ
బసిఁడిదుప్పటిఁ బస వేమి పద్మనాభ
వినవె పచ్చనివలువవాఁ డనుట నన్ను. 11

సీ. పామును బట్టెదఁ బామేమి చేయుఁబో
మ్మహిగర్వదమనుండ వైననిన్నుఁ
జిచ్చులోపలఁ జొత్తుఁ జిచ్చేమి చేయుఁ బో
మ్మతిదవానలభోక్త వైననిన్ను
సురల దాఁటెద సురల్ నెఱపుదు రేమిపో
మ్మాత్రివిక్రమమూర్తి వైననిన్ను
నేనానఁ బెట్టెద నానేమి సేయుఁబో
మ్మాదిసర్వజ్ఞుండ వైననిన్ను
తే. సత్యములు పొత్తుగుడుచునా సన్నుతాంగి
భళిర సత్యము లాసలై వచ్చు నీకు
నైనరాధపదాబ్జంబు లంటి వత్తు
నంటుకొను మిళపాదంబు లచట కేఁగి. 12

తే. అనుసఖీమణివాక్యమ్ము లాలకించి
బలిమికలుములజాలుములు బలియఁ జొరవ
చేసి చూచెద ననుచు నాశ్రీధరుండు
తీవి చెలగంగలోఁ జొచ్చి పోవఁ గాంచి. 13

సీ. ఓనీరదాలక యోచంద్రబింబాస్య
యోమీనలోచన యోసునాస
యోచంద్రికాహాస యోమధురాధర
యోమంజులాలాప యోసుదంత

యోకంబుకంధర యోపీనవక్షోజ
యోవారిరుహపాణి యోసుమధ్య
యోయూరుజితరంభ యోతూణనిభజంఘ
యోపల్లవసమాంఘ్రి యోసుయాన
తే. గచ్చు లిడి వెన్నముచ్చదె చొచ్చి వచ్చె
లెండు లెండని శౌరిపై లేమ లెల్ల
మొనసి పైఁటలు బిగఁగట్టి ముందు కెక్కి
మరునిమూలబలంబనా నుఱువడించి. 14

సీ. విడు విడు మని డాసి కడకన్ను లెఱ్ఱఁజేసి
వెలికమ్మతమ్ముల విసరె నొకతె
తను వొకించుక పొంచి తమి యుప్పతిల వంచి
సంపంగి ననలచేజవిరె నొకతె
ఝుమ్మటంచు నదల్చి జాడ కడ్డము నిల్చి
విరజాజివిరు లెత్తి విసరె నొకతె
గగ్గోలుగానార్చి కడు దురంబు దనర్చి
జిగినల్లఁగలువలఁ జిదిమె నొకతె
తే. చలువపన్నీరు మైనిండఁ జల్లె నొకతె
యొప్పుపుప్పొడి తెప్పున గుప్పె నొకతె
యురగశాయిని రానీక యొడ్డు చూపి
యానుఁ డని రాధపై దళంబనుపఁ జెలఁగి 15

చ. చెలిచెలు లిట్లు చేరి తనుఁజెందినయుల్లము లుల్లసిల్లఁగా.
బలుచనుగుబ్బపోటులను వాల్జడవేటుల గోటిమీటులన్
గలిబిలి చేసి రవ్వ లిడఁగాఁ గని శ్రీహరి యాఁకెపోటులం
గలగనిగంధసింధుర మనంగఁ దొలంగక నిల్చి యిట్లనున్. 16

తే. సుదతి యిసుమంత కడగంటఁ జూచినంత
యింతరంతులు చేతురా యింతులార
అలుక దీఱఁగ దొరసానికమరఁ బలికి
చెలిమి యొనరించి సుకృతంబుఁ జెందుఁ డనిన. 17

సీ. చెలిమి యొనర్పఁగా వల దెయ్యాని న్నంచు
వెస నుల్కి కెమ్మోవి విఱిచె నొకతె
యీబుద్ధి యానాఁడె యెందుఁబోయె నటంచు
విడనాడి చేతులువిచ్చె నొకతె
యెవ్వారి నెంచకయిఁక మెలంగుదు వంచుఁ
గలికిలేనడు ముల్కఁగులికె నొకతె
మముఁజూచి నేఁడైన మాట లాడితి వంచు
వాలుఁగన్నులు దేల వైచె నొకతె

తే. సెట్టికొకకాల మొదవిన సేవకునకుఁ
గలుగు నొకకాల మంచును గళలు మూల
రాలఁగమ్మలు చెక్కులఁ దూలియాడ
నూఁచకాఁచక మఱి తల యూఁచెనొకతె. 18

క. వనిత లిటు లగడు సలుపఁగఁ
గని యిప్పుడు వీరివలనఁ గార్యము గనఁబో
మని తెలిసి రాధ వినఁగాఁ
దనరఁగ వారి వలికెఁ దలఁపు వలపైఁ బర్వన్. 19

క. రమ్మామరువపు రెమ్మా
గుమ్మా వెలలేనిసొమ్మ గొజ్జఁగి తెమ్మా
కమ్మానుకొన్న సంపఁగి
కొమ్మా దయచేసి మనవి కొమ్మా కొమ్మా. 20

చ. నిలువర మంతగాఁ గలిగెనే? ననుం బిలిపించి నీదుహా
స్తలుకుమిటారిగుబ్బచనుగుట్టలఁ గ్రమ్మి యదల్చి పల్కఁ జే
నలవడఁ జెక్కు గొట్టి యకటా జడకొద్దిని మీఁట కిప్పు డీ
చెలియల కొప్పగించి యిటు సేయఁగఁ జెల్లునె రాధికామణీ.

మ. అదుగో మారుఁడు పొంచెనే చెఱకువి ల్లాలాయమైపంచెనే
యెదపైఁ దూపులు నించెనే యళిబలం బెంతో విజృంభిం
చెనే,మదకీరార్భటి మించెనే పవనుసామర్థ్యంబు రెట్టించెనే
సుదతీ నిన్నిటు వంచనే సలుపు మంచుం ధాత నిర్మించెనే.22

చ. చెలి నినుఁ బాసి నెవ్వగలఁ జెందుచు నిద్దుర మాని ధైర్య
ముం,దెలిపెడివారు లేక పరదేశివలెం బవళించి యొంటిగా
నలుగురియాడికల్ వినుచు నావిధి నిట్లు తపింప నీదుపె
ద్దలసుకృతానికైన వనితా దయ సేయఁగ రాదె నాపయిన్.

చ. హరిహరి రామరామ యిటు లాడిడి సేతురె దోసకారి హా
కరఁగినదోసపం డినుపకట్లకుఁ దాళునె చాలుచాలు నా
సరినెఱజాణ లాగడము సల్పఁగ మారునిపోరఁ దార్చి నీ
చిరదయ నేలవే యనుచుఁ జేరితి నే నిపు డంగనామణీ. 24

చ. ననుఁ గరుణించవే పిలువ నంపవె కౌఁగిట గారవించవే
ఘనత ఘటించవే చెలిమి గాంచవె నాపలు కాదరించవే
నెనరు గణించవే ముదము నించవె యెంచవె యేల నాపయిం
గినుక నడంపవే తెలియ కే నిను వేఁడెద రాధికామణీ. 25

ఉ. చక్కనిదాన వంచు రతిసార మెఱింగిన దాన వంచు నా
యక్కఱ దీర్తు వంచు నను హాయిగఁ గౌఁగిటఁ జేర్తు వంచు నే
నిక్కము నమ్మి వచ్చునెడ నీవిపు డీమటుమాయలాం డ్రచే
నక్కట యొప్పగించి యిటు లాడిడి సేతువె రాధికామణీ. 26

క. అని యావాహనము విస
ర్జనమును లేకున్నఁ జూచి శౌరిశుకంబే
పెనవెట్టిన దీపని యని
యనియెం జెలిచిలుక నెంచి యమృతము లొలుకన్. 27

క. చిలుకా నీకును నాపై
నలుకా పలుకాదరించి యమృతము లొలుకం
బలుకుచు ముద్దులు చిలుకుచుఁ
గులుకుచు నిటు రమ్ము ప్రేమ గొనకొని నాపై. 28

చ. అనవిని చిల్క యుల్కిపడి యాహరి చీరఁగ నూరకుండుటల్
దనకును మేర గాదనుచుఁ దద్దయు రాధకుఁ దెల్పి ఘల్లుఘ
ల్లని నునుమువ్వ లందియలు నంఘ్రుల మ్రోయఁగ రెక్క
లార్చుచుం, గొనబుజవాదివాసనలు గుప్పున వీవఁగ వచ్చి
యచ్చుటన్. 29

సీ. నెరివెండ్రుకలవాని నిగలొందుతొగవిందు
వగఁ జెందుముద్దునెమ్మొగమువాని
సొగసుచూపులవాని మగరాలజిగి రాఁ
దగునాల మొసఁగుదంతములవాని
నిడుదచేతులవాని నొడికంబునిడికంబు
నుడికంబు గొనుకంఠ మొనరువానిఁ
గలికిపేరెదవాని వలమబ్బుబలుపుబ్బు
వెలిద్రొబ్బువలపుమై సొలపువాని
తే. శ్రీకరాంగదకౌస్తుభశిఖిశిఖండ
మంజుమంజీరకర్ణికామణికిరీట

కనకపటహారచాకచక్యములవానిఁ
గృష్ణదేవునిఁ గని నవ్వి కీర మనియె. 30

క. గోపాలసామిగారా
కాపుర మేపురము చాలకాలమున కహో
మీపాదయుగము గంటిమి
చాపల్యము వేరె నున్న శాంతము దీరెన్. 31

క. అని పలుకుచిలుక నటు పోఁ
గని కరమునఁ జేరఁ దీసి కనికర మొప్పం
గని కరము దువ్వి ముద్దిడి
చనవున హరి వలికెఁ గండచక్కెర లొలుకన్. 32

క. శుకవాగమృతాబ్ధిందని
శుకవాహనజనకు నన్నుఁ జులకన సేయక
శుకమా తగ దూరక మా
శుకవాణికిఁ దెలుపు కరుణఁ జూడు మటంచున్. 33

వ. అనిన విని శుకం బి ట్లనియె. 34

సీ. ననుఁగాదు పొ మ్మని నాతిఁ జేరినవాని
నే నెట్లు పిలుతు నో నెలతలార
నాపేరు నావగ నాతి కిచ్చినవాని
మో మెట్లు చూతు నో ముదితలార
బాస లెన్నో చేసి పద్దు దప్పినవాని
పలు కెట్లు విందు నో పణఁతులార
సరివారిలో నన్నుఁ జౌక చేసినవాని
చెలి మెట్లు చేతు నో చెలియలార

తే. యనుచు నిన్నెంచఁ జెలులపై నట్టెనెయ్యి
వోయమ్మఁడెకునగ్ని యొకో యనంగఁ
బ్రజ్వరిలి వేటుపడుపాముపగిదిఁ జీరు
తరుణి నేదారి నినుఁగూర్తు జానవారి. 35

తే. తెలియఁగాఁజెప్పు మనియెదు తెలిసి తెలిసి
యందు కేమాయె నేనందు కినఁగ లేదు
దెలిపి మునువలె నీకఁ గూర్ప నలవి యగునె
తారి తేఱని నారి నేదారి నైన.

చ. అనుచు నిరాశగాఁ బలుకునాచిలుకం గని దువ్వి యిచ్చమే
లొనరఁగ ముద్దు వెట్టి వినుమోశుకవంశపయోధిచంద్రమా
కనుఁగొన నేరిచే ఘటన గా దిది నీ కగు నెట్టు లైన నీ
పని యొనఁగూడఁగాఁ దెలియఁబల్కుము నాగతు లన్ని
కల్కితోన్. 37

సీ. పడఁతి!యల్లునిఁ గొంచెపఱచుట యత్తకు
న్యాయంబు దప్పిననడత యనుము
వనిత!న న్నింతటివానిఁగాఁ బెంచిన
నీ వెఱుంగవె నాదుభావ మనుము
నెలఁత!నా నేరంబు నీవె యోర్చక యున్న
నిఁక నోర్చి యేలువా రెవ్వ రనుము
చెలి! నీకు నామీఁద నలుక దోఁచిన దెల్ల
పరఁగ నేఁ జేసినపాప మనుము

తే. తరుణి మున్ను నీయధరామృతంబు నాను
బలిమి నిన్నాళ్లు ప్రాణముల్ నిలిచె ననుము

ఉవిద ననువంటిమగవాని నవల నీవు
నెనరున గడించుకొన నేర వనుము చిలుక. 38

చ. ఎలమిని మత్తనూజునివహించుక ముందుకుఁ దేవెయాత్మ నే
కలుగును బుత్త్రిఁ డైయటులఁ గావున నాతఁడె నేనునీకునె
ట్టులయినను న్నను న్మనుపుటొప్పును నామన వెట్లుదెల్పెదో
నెలఁతకుఁ బాపపుణ్యములు నీచెయి నున్నవి కీరరాజకీరమా. 39

క. బలుపక్షపాత ముడుగుము
ఫలభంగము లిడఁగఁ బోకు ప్రాణము గావన్
గలవేళఁ దెల్పినా నో
చిలుకా దయచేసి చూపు చిలుకలకొలికిన్. 40

చ. అన విని చిల్క నావలన నాఱడిమాటలు పుట్టఁ బోవు నే
వనితకుఁ దేటగాఁ దెలియఁ బల్కెద దైవముతోడు గావలెన్
వనజదళాక్షి న న్నెఱుఁగవా యని లోపలి కేఁగి కల్కితోఁ
దనకగుకొన్ని కార్యములు తానయియేకతఁ జెప్పి యందఱన్
విన వినతాంగిఁజూచి యనె వేమఱు నామురఘోటి నవ్వుచున్.

ఉ. వాసవనీలనీలకచభారము ముందఁగదియించి యేను నీ
దాసుఁడ నంచుఁ జేరుమురదానవవైరినిఁ బిల్వఁగావలెన్
బోసరి పొమ్ము పొమ్మనినఁ బో నను చున్ మెడఁబట్టి నూకఁగా
నాసను జూరు పట్టుకొనినట్టులఁ బోక పెనంగి యాడెడిన్. 42

క. అన విని వనిత గిరుక్కున
ఘనమణితాటంకరుచులు గన నటు మోమై
విన న ట్లుండిన మరలం
జని శౌరిని జేరి మిగులసంభ్రమ మొదవన్. 43

చ. ఇదెసమయంబు రమ్మనిననింతుల నెంతొ తొలంగఁ ద్రోయుచుం
బడిల మెసంగ లోనఁ జని పావలసద్దులు గండపెండెపుఙ్
రొందల నడంచుకొంచు మదిలో భయసంభ్రమముల్ చెలం
గఁగా, మదనునిఁ గన్నమన్నెదొర మానముతోడుతఁ బోవ
ముందటన్. 44

సీ. నునుపచ్చ రాకట్టుపనిగీముల గడంగి
రవ మేది యుండు పారావతముల
మగరాలఁదగుకూళ్ల మరగి తలల్ వంచి
పలుకు లాడక కూర్కు చిలుకగముల
జిలుఁగు కెంపులయంత్రముల మేత లంటక
చాల సోలుచుఁ దూలుశారికలను
బటికంపుజగతుల నటనముల్ చాలించి
సారె వేసారు మయూరములను
తే. బాలశశిరేఖకు ముడుంగుపద్మినులను
వల్లకీవేణుమురజాదివాదనముల
జోలిమాలినచెలియలఁ జూచి చూచి
తెఱవకోపము వానిచేఁ దెలిసికొనుచు. 45

ఉ. ఏమని పల్కునో చెలియ యేవహి నుండునొ యెట్టులెంచునో
యే మని పల్కఁగా వలెనొ యే నపుడే మన నేమి వచ్చునో
కాముఁడు తోడుగావలయుఁ గల్కికిమాకును జక్కులేక ముఙ్
ప్రేమలఁ గూడఁగల్గునొ యరేయని నెమ్మదిఁ జింత సేయుచున్.
ఉ. గోపవతంసుఁ డీపగిదిఁ గొంకి తొలంగుచుఁ బోయి రాధికా
గోపిగృహంబుఁ జేరునెడ గుండియ భగ్గన మెల్లమెల్లఁగా

లోపలి కేఁగి యచ్చట సరోజిపూపలవేదిశయ్యపైఁ
గోపము గొన్న యాకుసుమకోమలినిం గని మేను ఝల్లనన్.

చ. పదములదండ నుండి భయభక్తు లెసంగఁగఁ జొట్టి కెందొగల్
పొదలెడువీవనన్ జలువ పుట్టఁగ వీవఁగ జానకున్
మదిని దురాపకోపశిఖి మట్టుక మీఱ మురారి ధీరుఁడై
మృదుమధురోక్తులన్ బలికె మీనవిలోచన నెన్ని తిన్నఁగన్.

చ. జలకము లాడ వేమి నునుచల్వలుఁ గట్ట వ దేమి మోమునం
దిలకము దిద్ద వేమి జిగి దేరెడిసొమ్ములు వెట్ట వేమి మైఁ
గలప మలంద వేమి వగగా విరిజాజులు పూన వేమి నా
వలనను దప్పు లేమి మగువా వివరింపు మెఱుంగ వేఁడెదన్.

సీ. అలసూర్యబింబ మై యలరునీనెమ్మొగం
బలసూర్యబింబ మై యలర నేల
మారుశరంబు లై మీఱునీచూపులు
మాఱుశరంబు లై మీఱ నేల
ప్రబలదుర్గంబు లై ప్రబలునీగుబ్బలు
ప్రబలదుర్గంబు లై ప్రబల నేల
యరిదిబంగారు మై యమరునీమైజిగి
యరిదిబంగార మై యమర నేల

తే. చూడఁ గూడనినీరూపుచూడ కెపఁగ
నేటి కేటికి నెరయంగ నెఱుక పడఁగ
నింతయలుకకుఁ గారణం బిది యటంచు
మందలింపుము నాయాన మందయాన. 51

సీ. మన కెన్నఁడును రానిమౌన మిప్పుడు పూని
మాటాడ వేటికే మధురవాణి

నీకు నాకును గాని నేరంబు మది నాని
మన సియ్య వేటికే మధుపవేణి
యరమరికలుపూని యానేస్తములు మాని
మొగమేల చూపవే చిగురుబోణి
నిన్ను నమ్మినవాని న న్నొక్కఁడను లేని
యగ డేల చేసెదే యబ్జపాణి
తే. మారుఁ డదె కానితన మూని పోరెఁ బోని
నీదుపుణ్యానికేని నేనేరనేనిఁ
గాని మఱి దాని కేమి నీవైనఁ గాని
కరుణఁజూడఁగ రాదె యోమరునితూణి. 51

క. పెంచినదానవు దానిఁగ
దించినదానవును నీవె తెగి మమ్మటకుం
బంచినదానవు నీవే
మంచిది మఱి నీవె యలుగ మర్యాదటవే. 52

ఉ. నేరము లున్న నోర్చి నను నిబ్బరపుంజనుదోయిఁ జేర్చి బల్
కూరిమి మోవి నొక్కుచును గుల్కుచుఁ బైకొని వేడ్కఁ
బావురా, దారిగఁ బల్కుచుం జిలుతతాఁకుల నూకులఁ
బైసరంబులన్, సారెకుఁ గూడి నామనసు చల్లఁగఁ జేయవె
మున్ను కోమలీ. 53

సీ. సకియ నీకీల్జడ సరి వచ్చె నని కదా
మించి కాళియుని మర్దించు టెల్ల
నింతి నీబొమ్మల కెన వచ్చె నని కదా
విడక కంసునివిల్లు విఱుచు టెల్లఁ

దెఱవ నీచనులకు సరి వచ్చె నని కదా
గిరివరంబును బెల్లగించు టెల్ల
సతి నీనితంబంబుజత వచ్చె నని కదా
మున్ను బండిని గూలఁ దన్ను టెల్ల
తే. వనిత నీయానమున కెన యనుచుఁ గాదె
కువలయాపీడమును బట్టి కొట్టు టెల్ల
నట్టినను న్యాయ్యమా యిట్టిరట్టు సేయ
నరయు మది లోన నీవైన హంసయాన. 54

చ. చెలిమిని జిన్న నాఁడె నను జేరఁగఁ దీసి విరాళి గొల్పి నీ
పలుచనిమోవిచక్కెరలపానక మానఁగ నిచ్చి నిండుకౌఁ
గిలి నిడి చొక్కుఁ జేసి మరుకేళుల రా పొనరించి యిట్టు లీ
వల వల దన్నఁ బోవుదువె వాదుకుఁ దీయక రాధికామణీ. 55

సీ. మన కిద్దఱికి మున్ను మఱుఁగుగా నడిచిన
మరునిముచ్చట లన్ని మఱచినావె
వదలితి చీర నాయెదుటనే బిత్తల
నవఁ జూడఁ బో కని నగితి వీవె
చెంబు పట్టుకొని చేసినపను ల్మఱచితి
చిన్నవాఁ డంటివి చింత యేమి
పంగుగా నీతొడపయి నన్ను నెక్కించి
నాకు నుబ్బస మెత్త నవ్వి తీవె
భ్రాంతి నాకను లెత్తఁ బొఱుట గని నీవు
నిట్టూర్పు లిచ్చితి వట్టె యపుడు
తే. తిరిగి నీవేల బొల్లెమే స్థిరము పఱచి
చెప్పరానివి మఱి కొన్ని చేసి తీవె

మనకు జరిగినచేష్టలు మఱచినావె
అమ్మతోఁ జెప్పఁబోకు మటంటి వీవె
మరులు కొల్పినదాన వేమగువ నన్ను
నహహా! యిప్పుడు విడుచుటన్యాయ్యమటవె. 56

చ. ఒకపరి నీకడ న్నిలిచి యుండినఁ జాలదె యొక్కసారి నీ
సొగసుమిటారపుంబయటఁ సోఁకినఁ జాలదెయొక్క తేప నీ
పగడపుమోవిపానకము పానము చేసినఁ జాలదే తపం
బొగి ఫలియించె నంచు మది నుందుఁ గదే జగదేకసుందరీ. 57

మ. అదిరా వింతవిధం బ దౌర తమకం బాయంద మింకొక్కమా
అది బా గాయె నటంచుఁ గన్ మొగిచి నీ వర్ధోక్తులన్
మెచ్చఁగా, మది నుప్పొంగుచుఁ బ్రక్కమార్పులను బ్రేమన్
మోహము న్మించ ని, న్మదనానందరసాబ్ధిఁ దేల్చెదను గొమ్మా
సమ్మతింపం గదే. 58

సీ. అందె నైతే గదా యరవిందముఖి నేను
జేరి నీపదసేవఁ జేయుచుందుఁ
జీర నైతే గదా చెలియరో నీఘన
జఘనోరుసౌందర్యసరణిఁ గందు
రైక నైతే కదా రమణి నీసిబ్బెంపు
మెఱుఁగుచన్గుబ్బలమేల్మిఁ గందు
ముంగ రైతే కదా మోహనాంగిరో నీదు
సొలపుటూర్పులగాలి సోఁకి యుందు
తే. నహహా విత గాఁగ మీనకూర్మాదిరూప
ములను దాల్చితి వెఱ్ఱి నై ముద్దుగుమ్మ

తొల్లి యీచింత యొక్కింత తోఁచదాయె
గతములగు కార్యములకిప్డు కలఁగ నేల. 59

చ. చెలిమి యొనర్పవే మనవి చేకొనవే మొగ మెత్తి చూడవే
పలుకవె చేర రావె ననుఁ బ్రక్కను జేర్పవె యాదరింపవే
వలపు గణింపవే మరుదివాణము నంబెద సమ్మతింపవే
నిలువ తరంబు గాదు కరుణింపవె క న్నిఁక భామినీమణీ. 60

చ. పొలఁతిరో నీవు పంప నటు పోవుటమాత్రమె కాని దానిపైఁ
జెలిమి యొనర్ప లే దనుచుఁ జెల్వగుకీల్జడచిల్వఁ బట్టి మే
లలర నితంబభూమితల మంటి ముఖద్విజరాజు ముట్టి నా
నిలుకడ లెల్లఁ దెల్లమిగ నీయధరామృత మాని తెల్పెదన్. 61

క. ఇంతీ పూబోణుల మేల్
బంతీ సేమంతివిరిసువారపుబంతీ
కంతునిపట్టపుదంతీ
పంతమె నాతోడ నీకు వలపుల దొంతీ. 62

క. అని యెంత వేఁడుకొన్నను
జన వియ్యనిచెలినిఁ జూచి సారసనాభుం
డనియె మది దిటము దెచ్చుక
వినయము నునుకినుక వలపు పెనఁగొని తొలుకన్. 63

ఉ. మారుఁడు చూడ నావరకుమారుఁడు బావమఱంది రాజునా
పేరిటివాఁడు మాధవుఁడు పేర్మిని బ్రాణపదంబు గాని నట్
వీ రిఁక నేమి సేయుదురొ వేమఱుఁ జూచెద నీదుకోస మ
వ్వారిగ వారె బాము లిడి ప్రాణము దీసిన నిచ్చెదం జెలీ. 64

చ. నెలఁతరొ నిన్ను నమ్ముదునె నీదుకురుల్ కుటిలమ్ము లాయెఁ జూ
పులు చపలమ్ము లాయెఁ గనుబొమ్మలు వక్రము లాయె గబ్బిగు

బ్బలు కఠినమ్ము లాయె మతిభావము కర్కశ మాయెనాపయిం
గలుగుట యెట్లు నీకు దయ కన్గొనవే మది నంగనామణీ. 65

క. చిగురువిలుకానిశరములు
తగ వెన్నునఁ దూఁటి నేను దల్లడపడఁగా
సొగసారి యింత యోర్తురె
నగినం దగుపాటి గాక నాళీకముఖీ. 66

సీ. వలచి పాయుట పగవారికైనను గాదు
మునుపుగా నన్నది మనమె కాదొ
కవఁ బాసి బ్రతికినకాంతలఁ గాంతుల
నటు మెచ్చునిది మన మౌనొ కాదొ
మనకూటమికి నాడుకొనెడువారలకన్నుఁ
బొడిచినరీతిని నడువ లేదొ
యుదయాస్తమయముల మదిలోనఁ దలఁపక
గడియకు పలుమాఱు కలియలేదొ
తే. యిప్పటిబుుణానుబంధంబు లిట్టు లుండె
నైన నేమాయె నే మైన నైనఁ గాని
సుఖముగా నున్న నెప్పుడైనఁ జూడవచ్చుఁ
బోయి వచ్చెద సెల విమ్ముపువ్వుఁబోఁడి.

చ. అనఁ గుబుసంబు నూడ్చినమహాభుజగాంగన నాముసుంగు తె
ప్పునఁ బెనవేసి లేచి ముడిబొమ్మ లెసంగఁ గటంబు లుబ్బఁగాఁ
గనుదొగ లెఱ్ఱవాఱ ముఖకంజము జేవురు దోఁపఁ జెమ్మటల్
కనఁబడఁ గావిమోవ దరఁ గామినిపల్కె దురాపకోప యై. 68

ఉ. ఎవ్వరు పిల్చి రిచ్చటికి నెందుకు వచ్చితి నేమి కార్యమే
నెవ్వతె నీ వెవండవిఁక నెవ్వరి కెవ్వరు దేని కేది మీా

జవ్వని విన్న రవ్వ లిడఁ జాల్తడ వారయెను వచ్చి లేచి పో
నవ్వెద రెల్లవారలును నన్నును నిన్నును గోపశేఖరా! 69

చ. నిలుకడ సున్న తాల్మి నహి నేస్తము దబ్బఱ మాట పద్దులే
వలపు హుళక్కి యాన లుసి వావులు పైపయిమేల్మి నీదునీ
తులు మెఱమెచ్చు లాదరణ దూఱు దయల్సుట నమ్మవచ్చునే
యిల మగవారిఁ దన్మహిమ లెన్నఁగ శక్యమె యందులకా
హరీ! 70

చ. కపటులు క్రూరచిత్తులు స్వకార్యపరుల్ కరుణావివర్జితుల్
చపలు లసత్యభాషణు లిలన్మగవారలు వారిలోనఁ గొం
చపునెరతుంటవింటివగసామివి దేవర నీకు నాపయిం
గృప మఱి యేటికి స్గలుగుఁ గృష్ణ! హరీ! నవనీతచోరకా! 71

చ. మలకలమాట లిందు బహుమానము లచ్చట గచ్చులిచ్చటకా
దలఁపులు దానిపైని బలుతప్పులు నాపయి నేస్తమాడఁ జే
రలుక మఱీడఁ గూర్మివగ లక్కడ నిక్కడఁ దక్కు లద్దిరా
తెలియఁగ వచ్చె నీనడత తెల్లముగా విటలోకనాయకా! 72

చ. వలపులతిట్లు కొట్లు రతిపద్దులు నబ్బినచోట ముద్దులుం
గలుగఁగఁ బోదు నాయెడనె కాని మఱెక్కడ నంచు నుంటి
చాల్,నలుగురిపట్ల నీకిదియె నైజ మటంచు నెఱుంగనైతిహా
నలువశిరంబు ముట్టినను నల్లనివానిని నమ్మ వచ్చునే. 73

ఉ. ఏమని చేరెనో చెలిమి యింతి రవంతయుఁ జింత సేయకే
వేమఱు నీదుపాలఁ బడి వేఁడి పెనంగిననాఁటనుండియుకా
బాములెకాని సౌఖ్య మొకపాటిగ నైన నెఱుంగ నైతిరా
రామునిఁ బొందురామక్రియ రామునిసోదరుఁ డౌదు వన్ని
టన్. 74

ఉ. అప్పటిరాధ వేఱె మఱి యప్పటికృష్ణుఁడు వేఱె చూడ నేఁ
డిప్పటిరాధ వేఱె కన నిప్పటికృష్ణుఁడు వేఱె యింక నే
లప్పటిమాటలానడత లాతగు లాకొఱ లేనికూటముల్
ముప్పునజవ్వనంపుసుఖముల్ దలపోసిన నేమి శ్రీహరీ! 75

ఉ. అప్పుడు మళ్లి నామనసుకైనటు లాడుచుఁ జేరికన్నులం
గప్పుక బాస లిచ్చి దయ కన్పడ నీవె విరాళి గొల్పఁగాఁ
దప్పక నీవె నే ననుచుఁ దద్దయు నమ్మితి నాఁడునాఁడె నీ
గప్పయొలుంగుచిల్వ వని కాంతుఁడ నేనెఱుఁగంగ నైతిరా.

చ. తొలుతను జీమకుట్టునొకొ దోమలు గుట్టునొ యంచుఁ
జూచినే,నెలమిగ నెత్తి పెంచి నిను నింతటివానిగఁ జేయు
టెల్లనీ,చెలియల కొప్పగించివెతఁ జెందనొ కూడి సుఖంబు
లందనో,వలనుగఁ దెల్పు మీావయిన వైనము గాఁగ మురా
సురాంతకా! 77

క. విషకంధరునెచ్చెలివై
విషకుచచనుబాలు గ్రోలి విషనిధిలోనన్
విషధరుపైఁదగునీదగు
విషమగుణం బేల పోవు విషరుహనయనా!. 78

సీ. ధర బెస్తనేస్తంబు తొరసాలెపద్దులు
వెలయాలికూరిమి విటులనియమ
మగసాలెనిజమును జగలోభియీవియుఁ
గలుబొమ్మగిలిగింత కాకితెలుపు
కోమటిసత్యంబు గొల్లనిరసికత
కాముకజనులజ్జ ఖలునికరుణ

చోరస్వదేశంబు జూదరిధర్మంబు
తగవరిమోమోట మలసునిరతి
తే. గగనకుసుమంబు గొడ్రాలుకన్నబిడ్డ
శశవిషాణంబు దుర్భిజజాతుఘనత
పంచమశుచిత్వ మల్లునిమంచితనము
గలదె నిన్ననఁ బనియేమి కలికికృష్ణ. 79
తే. వాతె ఱానుచుఁ జెలిఁగూడువారు లేరొ
ప్రక్కఁబాయక సతి నేలువారు లేరొ
వనిత నైక్యము గొని పొర్లువారు లేరొ
వారు నీదారి మెడఁగట్టు కోరు గాని. 80
సీ. గోముఖవ్యాఘ్రమై గుదిగొనుమాయత్త
వదినగారికి మాఱు పలుక రాదు
మగఁడైతె యేవేళ మండుచు నుండును
మామగా రంతకు మంట్లమారి
పెదబావగారైతె బెబ్బులివలె దూఱుఁ
బినబావ చేకత్తి పెట్టఁడవల
నిరుగుపొరుగువారలే యమదూతలు
తోడికోడలి కెదు రాడఁ గూడ
తే. దన్నదమ్ములు గన మేఁకవన్నెపులులు
సొరిది నిందఱికనుగట్టి సున్నఁబెట్టి
నేను నినుఁ జేరనీవందు దానిఁగోర
బ్రతుకు బాగాయె ధూర్తగోపాలరాయ. 81
క. అల్లందు కందుకొనినీ
బెల్లింపులఁ బడిన మొదలు పెనుబాములకే

యిల్లయితి నరసి చూడఁగ
గొల్లనితోఁ బొందుచెలికిఁ గొదవే కొదవల్. 82

క. మును నిన్నుఁ గోరి చేరిన
దనుజాంగనముక్కు పోయె ధర నని తెలియఁగా
విని కని వలచితి ననుచో
నిను దూఱఁగ నేల నన్ను నే ననక హరీ. 83

సీ. మును మున్ను కొన్నాళ్లు మన మున్నయద్భుతం
బదివిప్పి చెప్పఁగ నలవి గాదు
తవిలి కొన్నిదినంబు లవల నభేద మై
మెలఁగితి మెడ లేనిమేల్మి యెసఁగ
నంతట నీవు నే నని కొన్నివారమ్ము
లమరితి మిద్దఱ మగుచు వెలసి
యిప్పుడు ముగుర మైయీనలుగురిలోన
విను కాఁపురము మూఁడువిధము లాయె
తే. నేమిటిసుఖంబు లిఁకమీఁద నేటిబ్రతుకు
లేటివఱదలఁ బోయె నీమాట లెల్ల
నూర కిటు రవ్వ లిడి సరివారు నవ్వ
వసుధపైఁ దారి నే నుండ వలెనె శౌరి. 84

సీ. ఎన లేనిప్రేమ నీ వెపుడు వత్తువొ యంచుఁ
దలవాకి లిల్లుగా నిలిచి యుంటి
రమణ నవ్వుచు నీవు రాఁ జూతునే యంచుఁ
బడఁతులశకునంబు లడుగుచుంటి
ములు సోఁక కీవు రా వలెఁ జేర న న్నంచుఁ
గులదేవతల నెల్లఁ గోరుకొంటి

నేరీతి నైన నీ విటు రాక పో వంచు
నిలువని ప్రాణముల్ నిలుపుకొంటి
తే. మరుని వెడవింటి పాల్పడి యెఱుక గంటి
నిపుడు నిను గంటి నీమాట లెల్ల వింటి
విడువు మిఁకఁ దొంటిపోకలు నడువవంటి
దంటయిళయింటి కేపొమ్ము తమ్మికంటి. 85

సీ. నీదుముద్దులగుమ్మ నీమోవి నొక్కితే
కటకటా నామది కంద నేల
నీప్రాణనాయిక నీచెక్కు గీటితే
కనలి నామది చుఱుక్కనఁగ నేల
నీదుచక్కెరబొమ్మ నిన్నెంచ కాడితే
పొగిలి నామది చిన్నవోవ నేల
నీదుపట్టపుదేవి నిను చాల నెనసితే
యుడుగక నామేను బడల నేల
తే. నీదు దొరసాని చనులచే నీయురంబు
నొగులఁ గ్రుమ్మిన నామది నొవ్వ నేల
దానిసొమ్ముల కెవ్వతెఁ దలఁచి చూడ
వలపు పగవారి కైనను వలదు కృష్ణ. 86

తే. మున్ను జత గూడి వెంటనే నిన్ను వీడి
ప్రాణములు చేర నిన్నాళ్లు పట్టె నౌర
మరల నినుఁ బొంది పోయిన మరులు చెంది
జాలిఁ బడఁజాల నందగోపాలబాల. 87

క. ఈనాఁటివఱకుఁ గానని
యానాయత మెల్లఁ గంటి నీనానినుఁ దా

నీవం గాచియు నిళకే
యీా నాయెను నింక నాస లేల మరారీ. 88

సీ. కావేటికాల్వలై కడుఁ బాలుకన్నీరు
వారక తుడిచెడువారు లేక
విరహాగ్నిశిఖలచే వేగుచుఁ బొరలాడ
నూరడిల్లుమ యనువారు లేక
దిగులుచే నిల లేక తెగువ నే జేయుచో
వల దని పలికెడివారు లేక
మరుకోల లెద నాటి నెరకొట్టు కాఁగా
భయపడ వ ద్దనువారు లేక

తే. కలఁగి మోహాబ్ధిలో మున్గి గాలిసోఁక
గట్టు గానక యుంటినే గాసిపడెడి
నాఁటికే లేనిమఱి నీవు నేఁటి కేల
చాల తడ వాయె లెమ్ము గోపాలరాయ. 89

క. మానమె ధనముం గేహము
మానమె సర్వంబు చూడ మానవతులకుఁ
మానము పోయినవెనుకం
బ్రాణముతో నుండ వలెనె పద్మదళాక్షా. 90

తే. అన్ని యిటు లాడఁ గాంచి మురాసురారి
రమణి దాసరితప్పు దండమునఁ దీరుఁ
దీరుమాన మటంచని తెలివపాద
పద్మముల వ్రాలె నళి తమ్మి వ్రాలినటుల. 91

క. కని మంజీరము ఘల్లన
వనజజరుద్రాదివిబుధవరసేవ్యం బై

తనరినహారిశిర మచ్చో
వనజేక్షణ ద్రోచె వామపాదముచేతన్. 92

క. లేచి యదూత్తముఁ డనుఁ జేఁ
జాఁచియ నాజన్మ మిపుడు సఫలం బాయెన్
నీచిన్నిపదము నొచ్చెనొ
నాచికురభరంబు దాఁకి నాళీకముఖి. 93

చ. నెలఁతరో యాలకించు తొడనిగ్గు తళుక్కనఁ జీర జాఱఁగాఁ
గులుకుమెఱుంగుగబ్బిచనుగుబ్బలు పొంగఁ బసిండియందె
యల్, ఘలుఘలుఘల్లనం జరణకంజములన్ గొనితన్నినంతమై
ఝలుఝలుఝల్లనం బులకజాలము లెత్తెనదేమి తెల్పుదున్.

సీ. చేతులమెఱపులచెన్ను లెంతైనను
దొడలఁ జెందిననిగ్గువశము మేలు
గబ్బిగుబ్బలపెంపుకలుము లెంతైనను
బిఱుఁదులనెరిమినపెంపు మేలు
కనుబొమ్మకైఁదగుఘనఫాల మెంతైన
నునుబొత్తికడుపుకందువలు మేలు
పలికెడుపెదవులఁ గలయొఱు పెంతైనఁ
బలుకనియొలచోటిపొలుపు మేలు

తే. పైకి నెగిరినచీరయొ యాకసంబు
మిగుల నాలోనిద్రవమె పో గగనగంగ
యారనూఁగారురేకయే కారుమొగులు
వనిత యాలింగనసుఖంబె వర్షఫలము. 95

చ. చులకనఁ జేసి నన్ వలపు చూఱలు వుచ్చిన వీడ నాడినం
బలికినఁ బల్కకుండినను బాలను ముంచిన నీట ముంచినం

జెలి మిఁకఁ జాలు పో మ్మనినఁ జేరఁగఁ బిల్చినఁ బిల్వకుండినన్
భళిభళి యౌను గా దనినఁ బాయుదునా నిను రాధికామణీ.
వ. అనిన విని. 97

క. వనజాక్షు యింత చేయఁగ
మనసొగ్గెనె యంతె చాలు మానసముకన్నన్
విను ప్రాణ మేమి ఘన మగు
నని యిాసును వలపు కోప మదనము గాఁగన్.

ఉ. అందపుమ్మైఁటకొంగు వదనాబ్జముపై నిడి శౌరి చూడ నా
యిందునిభాస్య యేడ్చె నెలుఁ గెత్తి కలస్వన మొప్ప
వెక్కుచున్, సందగుగబ్బిగుబ్బలను జాఱెడుతన్నయనాంబు
పూరముల్, మందరమేరుశైలముల మాటికిఁ బాఱుఝరం
బులో యనన్. 99

చ. చెలి యటు లేడ్వఁ జూచి హరి చేరి పదంబులు పట్టి కూర్మి చే
మెలఁతరో యేడ్వనేల నిను మించినవాఁడనె కోపమంతఁగాఁ
గలిగిన నన్నుఁ జేయఁ గలకార్యము లన్నియుఁ జేసికొమ్ము నే
తలఁపగ నీదుసొమ్మనుచుఁ దాబలిమింగొనికౌఁగిలించినన్. 100

ఉ. అంతఁ బడంతిమై మఱచె నంబుజనాభుఁడు మోవి యానె నీ
మంతిని చెక్కు నొక్కెహరి మర్మములం టెమిటారిముద్దిడెన్
కాంతుఁడు గోట మీటెఁ జెలి కన్గొనె వెన్నుఁడు నీవివిప్పెనా
కంతునిదంతి తారసిలెఁ గమ్మవజీరునిపోరుకున్ వడిన్. 101

వ. ఇట్లనంగ సంగరోత్సాహతరంగితాంతరంగులై రాధా
మాధవు లొక్కరొక్కరి చక్కనినెమ్మేని కమ్మనెత్తావుల
సొమ్మసిల్లుచు ముమ్మరంబగు మోహాంబుల నెమ్మదిం జెందిరందు
నందు సోదరీరత్నం బవాంతరలజ్జాభరంబునుంగొన మందర

ధరం దమందానందంబున నందంబగు చెందొగలవిందు చం
దంబును డిందుపఱచుసుందరమందస్మితవదనారవిందంబునం
గ్రందుకొని ముద్దువెట్టినం బెట్ట నీయక నిద్దంపుటద్దంబున
కుద్దియైయొ తద్దయు నొప్పుముద్దుచెక్కుల నొక్కిన నొక్క
నీయక కప్పుగాఁగప్పుకప్పులం గుప్పుగొప్ప నెరికొప్పువిమిరిన
విమర నీయక చొక్కంపు కెంపుసొంపుసంపాదించు తావిచెం
గావిమోవి యానిన నాన నీయక కట్టాణిముత్తియంబులతీ
గెమోడికట్టుపసులఁ గనుపట్టు కెంబట్టురైకకుం బట్టుచాలక
మట్టుమీఱి గుట్టు బయటఁ బెట్టు గబ్బిబిబ్బెపు టుబ్బుగుబ్బ
చనుగుబ్బలం బట్టినం బట్టనీయక రంగుబంగరుదిండెపువిరివెంట
నంటుకుంటవింటిదంటయింటి నంటిన నంటనీక మించుమిం
చన మించుక్రొమ్మించు మెఱుదీగె కౌఁగిటఁ గదియించినం గది
యించనీయక దాపురంబులు వెట్టుచు నలయించిన నలయించు
విలుగొన్న మన్న దొరం గన్న మిన్న యాయన్నులతల
మిన్న కొంటికళ లంటి సొక్కించి పిత్తాళించి చివచివ లాడవఁ
జిపుకు చివుక్కునం బై కెక్కి నిక్కి చక్కెరమోవి నక్క
జంబుగఁ జొక్క వేరుపడఁ జొలుకున నొక్కి మక్కువ
నెక్కొనం జెక్కులి నొట్టి మదనంతిపై మంతు కెక్క
మహంతు మొక్కన సొక్కి దక్కి గిలుకలచప్పరకోళ్ళ
మంచపుహాళహాళలును వెలిపక్కి రెక్కదూది మెత్తలో
నత్తమిల్లుకీచుబుఱ్ఱల కూఁతలును సురతశ్రమంబుల నెవల
గమగమవలచుగోరజవాదిప్రోదినెత్తావులు ఘుమ్ముఘుమ్మనం
గ్రమ్మ బిసబిసవిసరెడి హొంసపరిసురటిపిట్టల రెట్టవప్పుడులును

బకదారులమ్రోఁతలును సారసకోకిలములకివకివలును గ్రుక్క త్రిప్పక కొక్కోకశాస్త్రమ్ముం బ్రసంగించుకలికిచిలుకలకలకలం బులం గప్పినపరవశమ్ములం దప్పినమరుసాముపరుస లెత్తి యిచ్చుగోరవంకల యెలుఁగులును, నిచ్చలపు ముచ్చటలం బెచ్చుపెరుఁగ మెచ్చు లిచ్చు రాయంచలవళావళులునుగళ రవమ్ములును మంజుమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులును విడకు విడు వకు తడఁబడకు మెడమిడక విడివడి తొడఁబడ నదుము నుదుపు మనునుడువులును ఘనజఘనసంఘట్టనా చటచటాత్కా రంబులు తోరంబులై మీఁపరంబులగు పైసరంబు లెత్త నాబిత్తరి తత్తజిలక హత్తుకొని తళుకుతళుక్కు మనుచిలుక తేజీవజీరుహజారంబునం దమి చిలుక నెదురొత్తు లిచ్చుచు సాటిలేనిమేటిగోటిపోటులం జొత్తిల్లు కొత్తనెత్తురుల మత్తిల్లుబిత్తరపుగుత్తంపుచనుగుత్తు లెదనొత్తి యిరుఁగేలు సాఁచి కంబుధరుగళంబును గౌఁగిలించి మోము మోమునఁగ జేర్చి తన్మధురాధరసుధారసధారలం గ్రోలి తియ్యనిరుచు లందేలె నిట్లిరువురు నొడలడరఁ దొడరిదుడుకు లదలింపులు భ్రూభంగంబులను చిఱుసన్న లుద్దవిడిపద్దులగ్గలికతాఁకు నూకులువీఁకమీఱ బాహాబాహింగచాకచిం బెనంగుచుఁ జెంగట నెసంగుభర్మనిర్మిత చిత్రరత్న రత్నమాలికాయంత్ర పాంచాలికాహస్తవిన్యస్త మల్లరంగసముల్లసితమల్లవల్లభుల దండివెనుదండివిడక న్యస్తసువర్ణ వర్ణనీయసుగంధబంధుర సుమతాళవృంతోద్ధూతవాతప్రవర్ధి తాగురుధూపధూమ స్తోమంబు లెగిరి నిగనిగమను జిగిమొగు లనఁగప్పుకొని

యన్యోన్యాననాలోకనోత్సాహమోహంబుల నించుక యుప
శమింపఁ బునఃపరస్పరదర్శనోద్యోగవేగంబులం బుట్టి బెట్టు
నిట్టూర్పు గాడ్పులం గొట్టువడి యెట్టకేలకుం బెట్టగిలి నెట్టన
మొగంబులు మూచుకొని తడవెడసియొడఁ బడినజక్కవ
పక్కులమక్కువలంది యింపొందం బొందుచౌశీతిబంధప్రతి
బింబంబుల ముకురంబులం గని సంకుచితమందహాసంబుల
నిరవొందుచు బెనంగుసమయంబున. .02

క. హత్తుకొని యున్నివిధముల
దత్తఱపడ ననఁగి పెనఁగి తనివారక యా
బిత్తరి పైకొనె హరిపై
మత్తేభముమీఁద నెక్కుమావంతుఁ డనన్. 103

సీ. మరుగుడారముఁ బోలెగిలకొన్న నెరికురు
లగ్రిమ్మిముద్దోఁచుచీఁకటులు గాఁగ
జలజల మని రాలు సన్నజాజులచాలు
చీలి వ్రాలెడురిక్కచాలు గాఁగఁ
జిఱుకమ్మచెమ్మట ల్నెరిఁ దోఁచుఫాలంబు
రేతేనిచిన్నారి రేక గాఁగఁ
గరఁగి జాఱినసిస్తు కస్తూరితిలకంబు
క్రిందుగాఁ జెలు వందు కందు గాఁగ
తే. వలపుచిఱునవ్వు లలతివెన్నెలలు గాఁగ
నాశలను బెంచి కానని యంద మూని
కృష్ణపక్షమురీతి నాకృష్ణవేణి
కృష్ణదేవునిపై నుండి కేళి సలిపె. 104

సీ. చెండు గోరించినదండిగాఁ బైనుండి
కుఱుచసన్నలఁ బడుఁ గొంతసేపు
గాలిచక్రముఁ జుట్టుకరణిని దిరుగుళ్ల
వింతగాఁ దిరుగును గొంతసేపు
పసిఁడిజంత్రపుబొమ్మపగిది విన్నాణముల్
కులుకుచు నటియించుఁ గొంతసేపు
తుద నాడుబొంగరం బిది నాఁగఁ గసి దీఱఁ
గంతుశివం బాడుఁ గొంతసేపు

తే. అభినయము పట్టు మని చెక్కు నమరఁ గొట్టు
ముద మొదవఁ దిట్టు ముద్దుపై ముద్దు వెట్టు
మర్మములఁ గొట్టు మెలమెల్ల మబ్బు దట్టు
బాల హరిపైని బుంభావకేళి వేళ. 105

చ. సరసిజగంధి యీపగిది శౌరిని గూడుక కౌఁగిలింపఁగా
గిఱికొని ముత్యపుంసరులు కెంపులదండలుఁ ఝల్లుఝల్లనన్
బెరుగుచు రాలె మున్మరుఁడు పేర్చినమల్లియతూపుగుంపు త
ద్గురుశిఖివిస్ఫులింగములఁ గూడుక రాలినలీల దోఁపఁగన్.

వ. అట్టియెడసున మదనజనకుం డామదవతిం జూచి యిట్టు
లనియె. 107

సీ. వలుదగుబ్బలగోరువంక లేదవి రాధ!
యవి నీవెఱుంగుదు వంబుజాక్ష!
చక్కెరకెమ్మోవి నొక్కు లేదవి రాధ!
యవి నీ వెఱుంగుదు వమరవంద్య!
మిసిమితెప్పలఁ దమ్మరసము లేదవి రాధ!
యవి నీవెఱుంగుదు వాదిదేవ!

తగు వెన్నుసరి పెనదండ లేదవి రాధ!
యవి నీ వెఱుంగుదు వతనుజనక!

తే. యనుచు నిరువురు గడిదేరి హావుసుమీఱి
యాని సరిపోరి కెమ్మోవు లానఁజేరి
తమి చెలఁగఁ జీర యలకేరజములఁదారి
కోరిమరుబారి నలసిరి కోమరు మీఱి. 108

సీ. రమ్యబృందావనారామసీమలయందు
నతులితగోవర్ధనాద్రియందు
సత్పథోజ్జ్వలరత్నసౌధాగ్రములయందుఁ
దరణిజాసైకతస్థలములందుఁ
బారిజాతలతాంతపర్యంకములయందు
బహుచిత్రకేళికాగృహములందు
మారుతకలితవానీరకుంజములందు
భీమనదీతీరభూములందు
తే. సరసభాండీరవటతరుచ్ఛాయలందుఁ
జారుతరచంద్రచంద్రికాపూరమందు
దేవదేవుండు రాధికాదేవితోడఁ
గూడి విహరించె మదిలోనికోర్కు లలర. 109

తే. సంపదలు గల్గు రాధికాసాంత్వనంబు
చదివినను విన్నఁ గైకొన్నఁ జదువుచున్న
వారి కవ్వారిగా నలవార వారి
జాతముఁ డొసఁగును గోరిక లధికదయను. 110

శా. శ్రీలక్ష్మీముఖపద్మషట్పద తనుశ్రీశ్రీఘనశ్యామదా
లీలామానుషవిగ్రహా ప్రమదలేలీహాసశయ్యాస్పదా
కాళిందీతటకేళికోవిద మహాకంసాదిదుష్టార్తిదా
కాళీయోరగరత్నరంజితపదా కౌంతేయధైర్యప్రదా. 111

క. సారగదాధార సదా
చార సనాతనువినూత్న చారుతరోద్య
న్మారజితాకారయుతా
ధీరనుతాపారచరితధిక్కృతదురితా. 112

మత్త. నాగపాలక నాగదాలక నాగఘాతకవాహనా
వాగధీశ్వర వాగహీశ్వర వాగనశ్వరగాహనా
యోగచారణ యోగధారణ యోగకారణ సాహనా
భోగశోషణ భోగినీషణ భోగిభూషణమోహనా. 113

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాది విద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల తాతాచార్య పాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమాన ముద్దు పళనిప్రణీతంబైన రాధికాసాంత్వనంబను శృంగారప్రబంధంబునందు సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.

కడనుడి

గీ. చిన్నికృష్ణునికరుణావిశేషమునఁ
బాత్రురా లగుమాముద్దుపళని ముద్దు
లొలుక వ్రాసిన దని దీని నుద్ధరింప
సాహసించిన యీనన్ను సైచవలయు.

చ. వదలఁగ బుద్ధి పుట్ట దిటువంటిప్రబంధము నెన్నిసారు లేఁ
జదివిన నింకనుం జదివి సంతస మందఁ దలంచుచుండు నె
మ్మది యని తప్పు లెన్నియొ సమంజసమౌగతిదిద్దియుంటినో
చదువరులార! నాదయినసాహసముఁ క్షమియింపవేఁడెదన్.

ఇట్లు,
సహృదయవిధేయురాలు,
బెంగళూరు నాగరత్నము.

*సప్తపదులు.

నీలాదేవి పయోధరాద్రినడుమన్ నిద్రించు శ్రీకృష్ణునిన్
మేలా నీకిది వేదవేద్యయనుచున్ మేలొప్పఁగా లేపి తా
వాలాయంబుగఁ గొప్పునంటివిఁగులన్ వాసించుపూదండచే
లీలన్ గట్టినగోదకెప్పుడుమనో లీలాళికిన్ మ్రొక్కెదన్.

---

* ద్రావిడవాఙ్మయమున నేకదేశమై, విశిష్టాద్వైతమతావలంబులకు పరమాదరణీయమునునై "తిరుప్పావై" యనుపేర నొకముప్పదిపాశుర (పద్య)ముల సంపుటి గోదాదేవీప్రణీతంబై తనరారుచున్నది. అద్దాని కనువాదరూపములై సప్తపదులుగా 10 పాటలుమాత్రము ప్రాచీనకవికృతములై యసంపూర్ణముగ ప్రచారమున నున్నవి. ఈసప్తపదులకర్త యెవరనువిషయమున మతభేదములు ప్రచారమున నున్నవి.

ఈసప్తపదులు 'రాధికాసాంత్వన' కర్త్రియగు ముద్దుపళని ప్రణీతములనియు, ఆవిషయమునే "శ్రీనివాసగురులదలచి చిత్తమునను ముద్దుపళని" అనుపాదము ప్రమాణీకరించుచున్నదనియు ఒకమతము.

పైజూపిన సప్తపదిపాద మటులుగాక "శ్రీనివాసగురుఁడు విష్ణుచిత్తుకూర్మి ముద్దుపట్టి" యని యుండవలసిన దయియుండగా పరిష్కర్తలదిద్దుపాటున రూపాంతరమునొంది ముద్దుపళనిరచితములుగా వ్యవహృతములయి పోయినవనియు, అట్లుగాక యయ్యవి శ్రీనివాసగురురచితము లయియుండు ననియు మరియొకమతము.

కవి యెవరను నిర్ణయమున నాగ్రహమును విడచి భక్తిరసభరితమయిన యీసప్తపదులను పాఠకుల కందించు తలంపున ప్రాచీనకవి నిబంధితములై యుపలభ్యమానములైన వాటినిమాత్రమే యిట పొందుపరచుచున్నాము.

౧

మార్గశిత్తింగళ్

శ్రీనివాసగురునిఁ దలఁచి చిత్తమునను ముద్దుపళని
పూనిచేయు ద్రవిడపాటలోని భావమై
చెలఁగి తెలియ వాణి తనదు జిహ్వాకొనను నిలిచి యిటుల
పలికెఁదిరుప్పావు సూక్తపది పదంబుగా—
మాసములకునెల్ల మంచి మార్గశిరము పర్వ మహహా
యాసగలిగినట్టి చెలులు డాసిరారే!
మంచివగలమించి కులమునెంచి యవతరించినట్టి
చంచలాక్షులెల్లఁగూడఁ జనరారే!
న్యాయశాలినైన నందనందనుండు తోయజాక్షి!
శ్రీయశోద కనిన సింహశిశువు గాఁడటే
నల్ల మబ్బుచాయ మేనిఁ దెల్లఁజేయు డాలుగల్గు
ఫుల్లపుండరీకనయన పురుషవర్యుఁడే!
కీరవాణులార! హరిని గోరి చేరి తేరి సకల
పూరుషార్థములను తృప్తిపొందరారే!

౨

వైయ్యత్తువాళ్

వారిజాక్షులార! నందవ్రజనివాసులార మనము
కోరునోముక్రియలువినుఁడి కూరిమలరగా

పాలవెల్లిఁ బాపసెజ్జఁ బండుకొన్న పరునియడుగు
లొలిఁగొల్చి నేయిపాలు క్రోలఁగూడదే!
కనులఁ గొనలుదీర నునుపు కాటుకుంచరాదు విరుల
ననలఁదుఱుమరాదు కురుల నునుపుమీఱఁగా
తెల్లవాఱకుండ నీటఁ జల్లులాడి మనము పెద్ద
లెల్లఁజేయనట్టిపనుల నొల్లఁగూడదే!
వికచ కమలనేత్రునెదుట నొకరికొకరుపల్కుపలుకు
ప్రకట మొప్పఁగాను బలుకఁబడఁగఁగూడదే!
బాగుమీఱ మనకుఁ దెలుపఁబడినతీరు జనులకెల్ల
వేగ తెలిపి బ్రదుకుతీరు వెదకి ముదముగా
పారెసారెవిభుని మనము సన్నుతించి సంతసించి
వారిజారిముఖుల మెల్ల వ్రతముచేతమే!

3

ఓంగియులగళంద

నోమునోఁచువారు నోచు నోముతీరు తెలిపెగోప
కామినులకు విష్ణుచిత్త కన్యకామణీ
వడుగుచిన్ని పెండ్లికొడుకు పొడవుఁదొడరి పుడమిమూఁ
డడుగులడుగువానిపేరు నుడువుకొనుచునే
ప్రేమమీఱఁగాను మనము నోమువట్టి నీళులాడ
భూమిమీఁదఁగురియు నెలకుమూఁడువానలే
పెరుఁగునీటివరులనడుమఁ దిరుగుమీలు దూటఁగా న
కరుల తెరలుపొరలుగదలి కలువ లూఁగఁగా

నెమ్మిమీఱఁదేనెఁద్రావి సొమ్మసిల్లి నట్టియాఁడుఁ
దుమ్మెదలునురేగి మగల దూఱి పలుకఁగా
చెలఁగి పిదుకఁగలుగువారు చెయ్యి వేసితియ్యఁగాను
నిలువుకడువలెల్ల బాల నిండిపొరలఁగా
కుదురుకొదమ మొదవుగుంపు పదులునూర్లు పెరుఁగ సం
పదలఁబొదలి గొల్లపల్లె బాగుమీఱునే!

౪

ఆశ్రితసంరక్షణ

గోపవృద్ధులెల్లఁగోరు కోర్కెఁగురియునట్టి దేవు
రూపుఁజూచిచేయు క్రియల రూపుఁదెలిపిరే!
"ఓగభీరభావమేఘ! ఓగుణాఢ్య! దానధుర్య!
బాగుగ నీచేయవలయు పనులువింటివా?
జలధికేఁగి నడిమిజలము కొలఁదిమీఱఁ ద్రావి యుఱిమి
వెలయఁ గలయ మిన్నుముట్టి యలముకోవలెన్
జలధిశాయిమేనిడాలు గలుగునట్టిమేనుదాల్చి
చక్రకాంతిసరణిదెలియఁ జక్క మెఱయుమా!
పాంచజన్య మనెడుసంకు పగిది మ్రోసి శార్ఙ్గమట్లు
మించి యంబు లొక్క మొగిని నించి కురియుమా.
గాముకొన్న మేము మేని గాముదీఱ తేపకడను
క్షేమ మలర నీటనాడి చెలఁగి యుందువే!

నందసుతునిఁగూడి గోప సుందరాంగు లెల్ల ముదము
చెందుకొఱకుఁ గురిసె మేఘుఁ డందుమెందునున్".

౫

మాయనై మన్ను

"కోమలాంగులార! మనసు కోర్కెలెల్లఁదీర మనము
నోమునోఁచగాను వాన భూమిఁగురిసెనే".

అనిన, నొక్కచెలియ పలికె "సతివలార! మాయవాని
ఘనునినుత్తరంపుమధురఁ గాంచువానినే!

గొల్ల పిల్ల లందుఁగలసి జల్లులాడి కొల్ల లాడి
యుల్ల సిల్ల యమున చెంతనున్నవానినే!

యదుకుల ప్రదీప మనఁగ నుదయమంది కన్నతల్లి
యుదరశోక మెల్లఁబాపి యొప్పినాతనే!

కాంతలార! మనము శ్రీకాంతుఁగూడిచెంత వాని
వింత నోటి నిండఁబాడి వినుతిచేసినా

చేతులున్న ఫలముపూజసేయ శుద్ధభావములను
ఖ్యాతిమీఱ వానితోడఁగలయఁగల్గినా

తొంటిపాపజాలమెల్ల మంటఁబడినదూదివోలె
నంటులేకచెడును నోముపంటపండునే!

౬

పుళ్ళుంశిలుంబిన గాణ్

ముందులేచినట్టిసకల సుందరాంగు లొక్కముగ్ధ
మందయాన నిటులనిదుర మలుపవచ్చిరే!

పక్షిజాలమెల్ల దెసల వీక్షణములు గొలిపి వేగ
కుక్షులకయి కూఁతలిడుచు గూళ్లువదలెనే!

పంకజాక్షు సేవజ్ఞప్తి పఱుమకొఱకుఁ దెలుపుతెల్ల
సంకుపిలుపు నీదుకర్ణ సరణిఁ జొరదటే!

బాల! లేచిరావె! నందబాలుఁడు దాఁబూతనచనుఁ
బాలుద్రావి దాని యముని పాలుచేసెనే!

రక్కసుండు బండిరూపు నుక్కుమిగిలి రాఁగ సంధు
లొక్క మొగిని ప్రక్కలుగాఁ ద్రొక్కెముదగా

మునులు యోగిజనులు నీటమునిఁగివేక్క "హరి" హరి
యనెడునాద మిఁచుమడించె వినఁగరాదటే!

మెల్ల మెల్ల నుల్ల మల్లఁ బల్లవించి చెల్ల సంత
సిల్లి లేచివారమిటుల మల్లి లేఁగదే!

౨

కేశుకేశ ఱెంగు

విరివిమీఱు హరిని గలయనెఱఁగి మఱచికను మొగడ్చు
సరసిజాక్షి నిదుర లేప సఖులు వచ్చిరే!

కుటిలనీలకుంతలాకలె చటులసూక్తి పటిమఁ బల్కు
నటన దెలియకుండ నొక్కనాతి పలికెనే!

'కీచుకీచు' మనుచుఁ బక్షు లేచి లేచి కూయుచుండె
లేచిరావె పెరుగుతరువఁ దోఁచె మిన్ననే!

'గల్లుగల్లు'మనెడి నగల కలరవంబుఁ దెల్ల దమ్మి
కనులవాని మీఁది పాటఁ గలసి మ్రోసెనే!

వినఁగబడదె పెట్టెపిల్ల విడిచి నిన్ను వెడలలేక
  కనుగొనంగ నున్న మమ్ముఁ గనవె నాయికా
హరి దయాభిపరవశుండు పరుఁ డటన్న మొరలు చెప్పి
  దరికిరాఁగ నిదురచెందఁ దగునె నాయికా!
తేజమొప్పఁ గన్నువిప్పి తెప్పరిల్లి లేచివచ్చి
  రాజసమునఁదలుపుఁదీయ రావె నాయికా.

౮

కేఝ్వాసం

బాలలెల్ల నందగోప బాలునకును వలపుగొలుపు
  లీలగలిగినట్టిపక్షుఁ లేపవచ్చిరే!
ఇదిగో తూర్పు తెల్లవాఱె నదిగో బత్తె లెల్ల మెల్ల
  బొదలె మళ్ళలోనిమంచు పూరిమేయగా
నిన్ను లేపకుండ మున్న కన్నె లార్తి తోడ నేఁగి
  నున్నమాట విన్నవించి నిన్ను లేపఁగా
వచ్చినార మనుచు మమ్ము మెచ్చి ముదము హెచ్చినట్టి
  మచ్చెకంటిమిన్న లేచి మములఁ గలయవే
మల్లవరులయుల్ల మెల్లఁ బెల్లగిల్ల కొల్లలాడి
  వెల్లివిరిసి యుల్లసిల్లు విష్ణుమూర్తినే!
పాడుకొనుచు నేఁగి చిగురు టీడువచ్చునడుగుఁదమ్మి
  జోడుసోఁక మ్రొక్కి సరగ వేఁడుకొంటిమా
ఎంతవింత కాంత లంత కంతకంత కింతయనుచుఁ
  జింతచేసి మనలఁగరుణ జెలఁగిప్రోచునే.

౯

తూమణిమాడత్తు

'వాఁడెవచ్చి పిలువ లేచి వత్త' ననుచుఁ బండుకొన్న
చేడె నిదుర లేపఁగాను జెలులువచ్చిరే!

మణివిచిత్రసౌధమందు మంగళార్థమైనదీప
కళికలుల్లసిల్లఁబోగలు గమ్ముమనఁగనే!

కలుకుతళుకుశయ్యనిప్పుఁ జూరినట్టి మేనమామ
కూర్మిబిడ్డ! గడియతలుపు గొలుసుమలుపవే!

అత్త! పూలగుత్తి నీదు ముత్తియంపుబిడ్డ మెల్ల
నొత్తిగించి నిదుర లేప నెత్త రాదటో!

మూఁగ చెవుడు గలవొ లేక రాఁగసీకమత్తునిదుర
సాఁగితూఁగ నెవరుమందు చల్లినారలో!

మాధవుండుమాయలాడు వేధకైన బోధలేని
గాథవాని వెయివిధాల గణనచేతుమే!

అమ్మ! తోడి కొమ్మలిరుగో, లెమ్మనంగదమ్మ ముద్దు
గుమ్మ నీదుతళుకుఁగులుకుబొమ్మ నిప్పుడే!

౧౦

నోత్తుచ్చువర్గం

నందనందనుఁడన నానందమొందువారలొక్క
సుందరదన నిదుర లేపఁ గోరి వచ్చిరే!

నోఁచునోముస్వర్గమిచ్చు నోచెలీయిదేలతల్పు
పైచిపండుకొంటివిట్లు వడిగరాగదే!

నీటుమీఱఁబల్కువృష్ణ చోటనుండిమాటి కొక్క
    నోటిమాటకైన మేమునోఁచ లేదటే!

వలసినట్టిచోట కలసి మెలసి సిరుల వెలసి శ్రీ
    తులసిదండఁ గురులనిండఁ దుఱుమువాఁడటే!

పొంగి మంగళంబులొసఁగి పొగడినంతమనకువంత
    రంగవాంఛలిచ్చుపుణ్య రాశిగాఁడటే !

మునుఁగునిదురయందుఁజేవ నొందినట్టికుంభకర్ణు
    డిందు నోడి నీకు నిద్ర యిచ్చినాఁడటే!

తత్తరమ్ముమానినిద్ర నుత్తువిడిచి చెల్మి
    కత్తెలతో నిపుడు నీవు పొత్తుగూడవే!

తెనుగు శృంగార ప్రబంధములపై
ప్రభుత్వమువారి నిషేధము తొలగింప
శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులుగారుచేసినకృషి

అ వ తా రి క

శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుగారు.

శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుగారు చెన్నపురి పండితులు మంచి మేధావులనై సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యములను నానాముఖముల దేశమునకు అందజేయవలయు పవిత్రసంకల్పముతో క్రీ. శ. [illegible]-వ సంవత్సరమున ఆదిసరస్వతీనిలయ ముద్రాక్షరశాల అను పేర నొక ముద్రణసంస్థను స్థాపించి సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథప్రకటనము గ్రంథవిక్రయము నిర్వహింపనారంభించిరి. వారి సంకల్పసౌభాగ్యమున ఆ సంస్థ దినదినాభివృద్ధినొందుచు దేశమున పేర్కొని వ్యాపించుచుండెను. స్వయముగా మహాపండితులైన శ్రీ రామస్వామి శాస్త్రిగారు తమ యమోఘకృషివలనను తమకు దేవుడు వారొసంగ [illegible] పండితాగ్రణుల నైకొనియును [illegible] విశిష్ట ముగా నెన్నోగొప్ప సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములను భారత భాగవత రామాయణాదుల నాంధ్రలోకమునకు ప్రసాదించి యాంధ్రుల కృతజ్ఞతకు పాత్రులై వారు కీర్తిశేషులైరి.

శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు.

ఆతరువాత క్రీ॥ శ॥ 190౦-వ సంవత్సరమునుండియు వారి పుత్ర రత్నమగు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు ముద్రాలయమునకు వావిళ్ల

ముద్రణాలయమను పేరుపెట్టి దానికిని శ్రీరామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్ అనుగ్రంథవిక్రయసంస్థకు ప్రధానాధిపతులై మహనీయులగు తమ తండ్రిగారి యడుగుజాడలలో ఆదర్శప్రాయముగా నడచుచు పత్రికకు దినపత్రికలు యనేకవిధముల ననేకులచే నమితమగుఖ్యాతి సంపాదింపదొడగిరి. తమ తండ్రిగారు కీర్తిశేషులగునాటికి దాము విద్యార్థులై యుండియు దా మున్నతోద్యోగము నాశించి కళాశాలలలో జదువుకొనుచు పరమపూజ్యులైన తమతండ్రిగారు స్థాపించిన సంస్థను విసర్జించుట పితృద్రోహము అని శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు గ్రహించి తమ స్వార్థమును త్యజించి చదువుమాని మహాత్యాగధనులై తండ్రిగారు స్థాపించిన సంస్థల నభివృద్ధిపఱచుటకే కృతనిశ్చయులైరి. లేనియెడల శ్రీశాస్త్రిగారు ఏ ఐ. సి. యస్ పరీక్షలోనో కృతార్థులై ఏకలెక్టరుద్యోగమో చేసియుండెడివారు: లేక ఏరాజకీయనాయకులుగనో మహావిఖ్యాతిగాంచి యేరాష్ట్రమంత్రిపదవియో పొందియుండెడివారు. కాని ఆత్మజ్ఞానప్రదములైన సంస్కృతాంధ్ర మహాగ్రంథముల మూలమున దేశమునకు జ్ఞానభిక్ష పెట్టదలచి ఆత్మోపలబ్ధికిగాక దేశక్షేమమునకై పితృవాక్పరిపాలనార్థమై శ్రీశాస్త్రిగారు పై యైహికోన్నతి నికృష్టమని నిరసించినవారు. ఈమహాగుణమే శ్రీశాస్త్రులవారి ప్రధానగుణమని గ్రహింపవలసియున్నది. అటులని యూరుకొనక 1908-వ సంవత్సరమునుండియు నేటివరకు తమకు వీలయినంతలో రాజకీయములలో పాల్గొనుచునేయున్నారు. తమ త్రిలిఙ్గద్వారా నిర్భయముగా రాజకీయముల విమర్శించుచు ప్రచారము చేయుచున్నారు.

శృంగారప్రబంధప్రకటనకై
శ్రీశాస్త్రిగారిపై మొదటి అభియోగము.

పాండిత్యమునను పట్టుదలయందు కార్యదీక్షయందు శ్రీవేంకటేశ్వర శాస్త్రులుగారు తండ్రికి ఉద్దిట్టియైనవారై నిరంతరాయమానముగ దమసంస్థలను

దుస్థితిలోనికి జేర్చిరి. ఈపరిస్థితులలో అసూయాగ్రస్తులైన కొందఱి ప్రయత్నములవలన 1911-వ సంవత్సరమున శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారిపై నొక యభియోగము రాష్ట్రప్రభుత్వమువారు తెచ్చిరి. అందు శ్రీశాస్త్రులుగారు 1. తారాశశాంకవిజయము, 2. బిల్హణీయము. 3. గణికాగుణప్రవర్తన తారావళి, 4. సతీనాటకము, 5. హంసవింశతి, 6. కవిచౌడప్పశతకము, 7. వేణుగోపాలశతకము, 8. వైజయంతీవిలాసము, 9. రాధికాసాంత్వనము అను గ్రంథములు ప్రకటించి విక్రయించుచున్నారనియు అందెన్నియో అసభ్యవర్ణనలు గలవనియు దానివలన జనులు చిత్తభ్రమణము పొందుదురనియు 293-వ సెక్షను ఇండియన్ పీనల్ కోడ్డు క్రింద శిక్షార్హమనియు ప్రభుత్వమువారు వాదించిరి. దీని ననుసరించి శ్రీశాస్త్రులుగారి మద్రాసు షాపునుండియు ఎస్ప్లనేడు షాపునుండియు పై గ్రంథప్రతులను పోలీసు *డిప్యూటీ కమీషనరు కన్నింగ్‌హామ్ వశపఱచుకొనిరి. ఆపిమ్మట తే 22-5-1911 దీని పైకారణములుచూపుచు నేరమును శ్రీశాస్త్రులుగారిపై మోపిరి.

---

* ఈ కన్నింగ్‌హామ్‌సోదరుడు ప్రొఫెసర్: జె. ఆర్. కన్నింగ్‌హామ్. శ్రీశాస్త్రిగారికి పచ్చయప్పకళాశాలలో ఆంగ్లోపన్యాసకులు. అప్పుడప్పుడు శ్రీశాస్త్రిగారు ఈ ప్రొఫెసర్ ఇంటికి వెళ్లినప్పుడు కమిషనరు పరిచయ మేర్పడినది. ఇనస్పెక్టరును పంపియుండెడి వారుగాని వీరిపేరుచూడగనే నిర్ఘాంత పోయి తానే స్వయముగ శ్రీశాస్త్రిగారి కొట్టుకు బయలుదేరివచ్చిరి. ఎవరో శ్రీశాస్త్రిగారితో మాట్లాడుచుండగా కొంతఆగి ఆపైని శ్రీశాస్త్రిగారి నివతలకు పిలిచి కొట్టులోని గుమాస్తాలను ఇతరులను పైకి పంపివేయమని కోరెను. వారు వెళ్లగనే శ్రీశాస్త్రిగారినిమందలించి వారిపై సర్చి వారంటు ఉన్నదనియు కొట్టులోని పుస్తకములన్నిటిని సోదా చేయవలెననియుచెప్పిరి. ఇందుకు బదులుగా శ్రీశాస్త్రిగారు మా మేడ మెట్లమీద ఒక పోలీసుజవానును కూర్చుండబెట్టి తాము వెళ్లండి. మూడుగంటలకు మరలవచ్చినచో వారంటులో కనబడిన పుస్తకములన్నిటిని కట్టలుకట్టి సిద్ధముచేసెదను. తాము తీసికొని వెళ్లవచ్చును అనిచెప్పిరి. వారట్లేచేసిరి.

శ్రీ శాస్త్రులుగారి పట్టుదల.

ఈసందర్భమున శ్రీ శాస్త్రులుగారు తగు సంజాయిషీ చెప్పినను తమ తప్పిదమును మన్నింపుడనియు ఇకనెప్పుడు నట్టిగ్రంథములను ప్రకటింపననియు నన్నచో వారిమీద అభియోగమును ప్రభుత్వమువారు తీసివేసి యుందురు. కాని శ్రీ శాస్త్రులుగారు భాషావిషయమున నాయాగ్రంథములు చక్కనిస్థానమాక్రమించినవనియు నాయాగ్రంథకర్తలు సుప్రసిద్ధులనియు నట్టిగ్రంథములను నిషేధించుటకు ప్రభుత్వమున కర్హతలేదనియు నట్టి నిషేధము భాషావృక్షమునకు గొడ్డలిపెట్టనియు నిశ్చయించుకొనిరి. ఈకారణమున వ్యయప్రయాసల కెన్నటికైన నోర్చి భాషాసేవయే పరమావధిగ పెట్టుకొన్నవారు కాన ప్రభుత్వముతో పోరాడ సమకట్టిరి. అప్పుడు † శ్రీ పేరి నారాయణమూర్తిగారు శ్రీ శాస్త్రులుగారి న్యాయవాదులై నిష్కామముగ శ్రీ శాస్త్రులుగారి పక్షమున వాదించిరి.

---

† శ్రీ పేరి నారాయణమూర్తిగారు పేరూరి ద్రావిడశాఖకు జెందిన వారు. వీరి జన్మస్థలము గోదావరిజిల్లా అమలాపురము సమీపమందలి పేరూరు అగ్రహారము. వీరిపూర్వికులందరిలో (పేరూరు ద్రావిడ్లలో) వేదవేత్తలేగాక అఖండశాస్త్రపండితు లనేకులు గలరని జెప్పుట అతిశయోక్తిగానేరదు. వైదికు లనేకులు సంస్కృత విద్యమాని ఇంగ్లీషువిద్య గడించినట్లే శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్. పరీక్షలలో కృతార్థులై కాకినాడలో న్యాయవాదిగనుండి కీర్తిగడించిరి. వీరిమిత్రులగు శ్రీ పోలవరము జమీందారు మున్నగువారి ప్రోత్సాహమున చెన్నపట్టణము జేరిరి. హేమాహేమీలగు శ్రీ భాష్యము అయ్యంగారు, శ్రీ వీ. కృష్ణస్వామిఅయ్యరు, శ్రీ సి. ఆర్. సుందరఅయ్యరు, శ్రీ యస్. శ్రీనివాస అయ్యంగారు, శ్రీ కె. శ్రీనివాస అయ్యంగారు, శ్రీ టీ. రంగాచారిగారు, శ్రీ శివస్వామిఅయ్యరు, శ్రీ టి. వి. శేషగిరి అయ్యరుగారు మున్నగు అరవ న్యాయవాదులేగాక యూరోపియన్ బారిష్టర్లు గ్రాంటు, నూజెంటుగ్రాంటు, రిచ్మాండు, నార్టన్ మున్నగువారు

ఈసందర్భమున ‡ శ్రీ గోటేటి కనకరాజుపంతులుగారు ప్రభుత్వము పైకొన్నచర్య నామోదించుచు రాష్ట్రకాసాంస్థానములో ఈ క్రిందిపద్యము లపభ్యములని వాఙ్మూలమొసగిరి.

హైకోర్టున ప్రాముఖ్యమువహించియుండిరి. కాని శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు తన తెలివితేటలవల్ల మదరాసు చేరిన కొన్నిరోజులకే గొప్పన్యాయవాదిగ పరిగణింపబడినందున సునాయాసముగ కొన్నివేలు హైకోర్టు అపీళ్లవల్లనే సంపాదించుచుండిరి. ఇటీవల ఫెడరల్‌కోర్టుజస్టిసులైన శ్రీ పతంజలి శాస్త్రి గారు, హైకోర్టుజస్టిసులైన శ్రీ పి. రామయ్యగారు వీరివద్ద జూనియర్లుగ కొంతకాలముపనిచేసిరి కావున శ్రీ నారాయణమూర్తిగారి ప్రతిభనుగూర్చి వ్రాయుట అనవసరము.

తమకెవరైన ఫీజు ఎంతయిచ్చినవలెనని ప్రశ్నింపగా నవ్వుచు భాషా విషయమైనందున ఫీజులేకనే ఇటువంటి కేసులు నడిపెదను మరియు అవిగాక అన్నివిధముల సహాయపడుదుమనియు వీరుచెప్పిరి.

అంతేకాక శ్రీ బాలగంగాధరతిలకుగారి జాతీయకక్షలో జేరుటకు మన రాష్ట్ర ప్రముఖులెందరో ఆలోచించుచుండ ధైర్యముగ ఈకక్షలో వీరుచేరి శ్రీ బిపిన్ చంద్రపాలుగారి వీధిసభకు అధ్యక్షతవహింప నెవరు లెవ్వరు ముందుకురానప్పుడు శ్రీ శాస్త్రిగారికోరికపై శ్రీ నారాయణమూర్తిగారు అధ్యక్షతవహించుటయేగాక శ్రీ పాలుగారికి టీపార్టీ కూడనిచ్చి గౌరవించిరి.

‡ శ్రీ శాస్త్రిగారిసహాయమున తెలుగు ట్రాన్సులేటరు అయినట్టి వీరు ఈయభియోగమునకు కారకులు. వీరి రెండవభార్య శ్రీ వావిళ్లవారిచే ప్రచురితమైన తారాశశాంకవిజయమును చదువుట వీరియాగ్రహమునకు కారణమట!

ఆవరకు తమపనిలోనే మగ్నులైయున్న వీరు శ్రీ కనకరాజు ప్రభృతుల దయవల్ల పైకిలాగబడి శ్రీ నారాయణమూర్తిగారి వంటి ప్రముఖులపరిచయము సంపాదించుకొని ఆంధ్రమండలమున తదితర ప్రదేశముల సుప్రసిద్ధులైరి.

రాధికాసాంత్వనమున అసభ్యములన్న పద్యములు.

1 ఆ. 107, 108, 112, 113, 113, 124, 127, 128, 130, 146. 2 ఆ. 139, 140, 142. 3 ఆ. 105, 110, 115, 113, 123, 127, 133. 4 ఆ. 102, 103, 104, 105.

శ్రీ కనకరాజు ప్రభృతుల భాషాద్వేషము.

వీనికి శ్రీ కనకరాజుగారు తమ ఆంగ్లానువాదమును ప్రభుత్వమువారి కందజేసి యీప్రబంధములు కడుదుష్టములని వక్కాణించియుండిరి. తెనుగు అభిమానభాషగా బట్టభద్రులై దొరతనమువారికి అనువాదకులుగా బనిచేయుచుండిన శ్రీ కనకరాజుగారి కేమాత్రము ప్రాచీన ప్రబంధములపై గౌరవాభిమానములున్నను వారిట్టిపని చేసియుండకపోదురు. దూరాలోచనములేని వారి యీచర్య తెనుగుభాషకును తెనుగుభాషాగ్రంథ ప్రకటన ప్రచారకులగు శ్రీ వావిళ్లవారికిని కొంతకాలముపాటు తీరనినష్టము కలిగించుట భాషాభిమానులెవ్వరును మఱవజాలరు. వీరికితోడు శ్రీ టేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు, శ్రీ కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు, శ్రీ చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తిగార్లు ప్రాసిక్యూషనుపక్షమున సాక్ష్యమిచ్చిరనుట వీరికి ప్రాచీనగ్రంథములపైగల దురభిమాన ద్వేషములను జెప్పక చెప్పియున్నవి.

మొదటి అభియోగముపై తీర్పు.

శ్రీ శాస్త్రులుగారిపై సాదరాభిమానములుగల బ్లాక్ సార్టను, శ్రీ టి. వేంకటసుబ్బయ్యరుగారు మొదట శ్రీ శాస్త్రిగారిపక్షమున వాదించిరి. ఈయభియోగమును తెనుగుభాష తెలుగు సారస్వతముల తత్త్వమును బాగుగా నెఱిగిన మేజస్ట్రేటే విచారింపవలయు ననిరి. దీనిని ప్రధానరాష్ట్ర మేజస్ట్రేటు బర్డుదొర నిరాకరించినందున శ్రీ పేరి నారాయణమూర్తిగారి మూలమున హైకోర్టున ట్రాన్సుఫరు పిటీషను దాఖలు చేసిరి. ఇదికూడ త్రోసివేయబడినతరువాత దొరతనమువారి క్రిందిఆర్డరు జారీచేసిరి.

ఈ కేసులో వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు తాము నిర్దోషుల మనియు, పై గ్రంథములు పునర్ముద్రణములే కాని నూతన ముద్రణములు కావనియు, ప్రాచీన కవిత్వగౌరవమే యీగ్రంథ ప్రకటనకు హేతువనియు "రాధికాసాంత్వనము" ప్రతులు తమవద్ద నున్నవానిని నాశనము చేతు మనియు మిగిలిన గ్రంథములను సంస్కరించి ప్రకటించెదమనియు చెప్పియుండిరి. ప్రభుత్వమువారిదివఱలో "రాధికాసాంత్వనము" ప్రతులను నాశనముచేయ నాజ్ఞాపించిరి. మిగిలిన గ్రంథముల విషయములో మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ సిండికేటుమెంబరును, తెలుగు బోర్డు ఆఫ్ స్టడీస్ చేర్మెను అగు శ్రీ జి. వెంకటరంగారావు ఎం ఏ, గారి యధ్యక్షతను, రావు బహదూర్ ప్రొఫసర్ శ్రీ యమ్. రంగాచార్యులు, శ్రీ గోటేటి కనకరాజుగార్లను సభ్యులుగా నియమించి పైగ్రంథములలోని అసభ్యపద్యములను జూపుడని నియమించిరి.

పైసభ్యులు తమతమ యభిప్రాయప్రకార మట్లుచేసి కాగితములను దొరతనమువారి కంపించిరి. ఇవి చూచినపిమ్మట శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వర శాస్త్రులుగారిపై నభియోగము నుపసంహరించుటకు శ్రీ శాస్త్రులుగారు శశాంక విజయము బిల్హణీయము గణికాగుణప్రవర్తన తారావళి అను గ్రంథములనుకూడ రాధికాసాంత్వనముతో పాటుమార్పుచేయవలసినదనియు, మిగిలినయైదుగ్రంథములలోని అసభ్యపద్యములను తొలగించి సంస్కరించిన ముద్రణముతే నేయవలెననియు శాసించిరి. శ్రీ శాస్త్రులుగారు తే 5-8-1912 దిని అంతటితో నూరకుండక తే 31-5-1913 దిన "రాధికాసాంత్వనము"కూడ సంస్కరించి ముద్రింపనిండని కోరుకొనగా దొరతనమువారు నిరాకరించిరి.

శ్రీ శాస్త్రులుగారిపై పునరభియోగము.

ప్రభుత్వముతో పోరాడి యెట్లయినను శృంగారగ్రంథములపై నిషేధమును తొలగింపజేయుటకే బద్ధకంకణులైన శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు

ప్రభుత్వము కోరిన హామీయివ్వక వారు అశ్లీలములని తలచిన పద్యముల తొలగించి సంస్కరించిన ఆయా గ్రంథములను అందరును మరల విక్రయించు చునేయుండిరి. సుమారు 15 సంవత్సరములు అనగా 1912-వ సంవత్సర మునుండి 1927-వ సంవత్సరము వఱకు, దొరతనమువారీ గ్రంథప్రచారమును పూర్తిగ నరికట్టనేలేకపోయిరి.

తుదకు రహస్యపరిశోధకవర్గమువారి యాచూకీపై దొరతనమువారి సెర్చివారంటునుగొని తే 18-3-1927 దీని పోలీసు డిప్టీసూపరెంటు శ్రీకృష్ణస్వామినాయుడుగారు శ్రీశాస్త్రులుగారి గ్రంథవిక్రయశాలను, సి. ఐ. డి. పోలీసు ఇనస్పెక్టరు శ్రీసూర్యనారాయణ శ్రీశాస్త్రులుగారి ఆఫీసును, మద్రాసశాలను, సి. ఐ. డి. పోలీసు ఇనస్పెక్టరు శ్రీజయరామ నాయుడుగారు రాజమండ్రి వావిళ్లబ్రాంచిని తే 19-3-27 దీని పరిశోధించిరి. అందు చెన్నపురిప్రాప్తులు:

1. శశాంకవిజయము 5
2. హంసవింశతి 19
3. బిల్హణీయము 12
4. కవిచౌడప్పశతకము 64
5. గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి 11
6. వీథినాటకము 9

పోలీసువారు తీసికొనిపోయిరి.

ఇవికాక శ్రీకాకుళవాసియగు శ్రీపిల్లశంకరయ్య, శ్రీపురిటి నరసింహమూర్తి పై గ్రంథములలో కొన్నిటిని శ్రీవావిళ్లవారినుండి వి. పి. మూలముగా తెప్పించుకొని రన్న సాక్ష్యములు సంపాదించిరి.

శ్రీశాస్త్రులవారి నివేదిక.

ఈపరిస్థితులలో 1927-వ సంవత్సరము ఏప్రిలునెలలో శ్రీ వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు గవర్నమెంటువారి న్యాయశాఖామంత్రియైన శ్రీ సి. పి. రామస్వామయ్యరుగారికి ఇట్లు నివేదించుకొనిరి:

1. నేను 1886-వ సంవత్సరమునుండి మాతండ్రిగారైన శ్రీవావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారు ఆరంభించిన వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు అనుసంస్థ నడిపితిని. మాసంస్థయే పండితులైన నాతండ్రిగారి మూలమునను వారిమిత్రులగు పండితులమూలమునను సంశోధనములు సప్రామాణ్యములగు నానాగ్రంథములను ప్రకటించి విఖ్యాతి వహించినది.

2. నేను గ్రంథప్రచురణ సందర్భములలో శశాంకవిజయము, బిల్హణీయము, హంసవింశతి, వీథినాటకము, సకలజనప్రవర్తనతారావళి, కవిచౌడప్పశతకము ముద్రించి ప్రకటించితిని.

3. ఇట్లుండగా తే 13-3-1927 దిని ఎస్ప్లనేడులోని నాషాపును, తండియారుపేటలోని నాయిల్లును, మాముద్రాలయమును శోధించి పోలీసువారు పైగ్రంథప్రతుల నన్నిటిని పట్టుకొనిపోయిరి.

4. పైజూపిన గ్రంథములన్నియు తెలుగుసారస్వతమున మిక్కిలి యున్నతస్థానము నాక్రమించిన సత్కావ్యములు. అందులో ముఖ్యముగా 1. వీథినాటకము, 2. హంసవింశతి, 3. శశాంకవిజయము, 4. బిల్హణీయము అనుకావ్యములు క్రీ. శ. ౧౫.౧౬ శతాబ్దములకుజెందిన మహాకవుల గ్రంథములు. అవి ప్రతియింటివారికి తెలిసినవి. ఇవి తెలుగుగ్రంథములలో పేరెన్నికగన్నవై శతాబ్దులనుండి పారంపర్యముగా పండితులచే బఠింపబడుచు వచ్చుచున్నవి. తెలుగువారికీగ్రంథము లత్యంతప్రియమైనవి. ఇట్టి శతాబ్దులకు పూర్వము రచింపబడిన గ్రంథములను 292 సెక్షను క్రింద తీసికొని రాజాచట

న్యాయదూరము. ఈపద్ధతి నవలంబించినచో ప్రతిభాషలోని గ్రంథముల లోను అనేకములు ఇట్టివేయని చెప్పుటకు సంశయములేదు.

5. అందునను శ్రీనాథుని వీథినాటకము క్రీ. శ. ౧౫ శతాబ్దికిచెందిన ఉత్తమగ్రంథము. శ్రీనాథునికీడగు కవులు లేరనుట స్వభావోక్తి. వీథియను తెగకిందవచ్చు నుత్తమగ్రంథము భాషలో నిదియొక్కటియే. ఇది 1911, 1912 వఱకు నిరభ్యంతరముగ నెల్లరచేతుల నుండెడిది. అప్పుడు నాపై దొరతనమువారు తెచ్చిన యభియోగమువలన నందెన్నియో సంస్కరణలు కొనివచ్చితిని. కాన నిపుడు దీని కభ్యంతర ముండరాదు.

6. తరువాత హంసవింశతి, అయ్యలరాజు నారాయణకవిచే రచింపబడిన ౧౫ శతాబ్దినాటికావ్యము. ఇందు అత్యంతకవితా సౌందర్యముకల యిరువది కథలుకలవు. ఇందు పదునారవశతాబ్దికి జెందిన జనుల పద్ధతులు నాచారములు సువ్యక్త మొనరింపబడినవి. ఇందు అపూర్వములైన యనేక సాంకేతికపదములు గలవు. ఇది సారస్వతమునకు భూషణము వంటిది. ఈగ్రంథ మునే దొరతనము నిషేధించినచో సారస్వతమునకు తీరనిలోటు వాటిల్లినదన్న మాట. ఇదికూడ "వీథినాటకము"నకు వలెనే 292 సెక్షనుక్రింద నెన్నటికినిరాదు.

7. శశాంకవిజయము శేషము వేంకటపతియను ౧౭ శతాబ్దమునకు చెందిన సుప్రసిద్ధ కవిచే రచితము. సారస్వతరంగమునను నాటకరంగమునను దీని విలువ నిరుపమానము. ఏవిధముగ నూహించినను ఇది నిషేధింపబడుట కవకాశములేదు.

8. బిల్హణీయ మాపేరి సంస్కృతముగ్రంథమున కనువాదమై గత శతాబ్దమునుండి తెనుగుజనుల హస్తముల నలంకరించుచున్నది. ఆర్కాటు నవాబునకు దుబాసియైన దివాన్‌బహదూర్ ఆదినారాయణయ్య మేనమామకు

అంకిత మీయఁబడినది. సారస్వతమునకీది విలువ యనంతము. ఇదియొక ప్రామాణికకావ్యము.

9. కవి చౌడప్పశతకము, కవితాలక్షణప్రవర్తన తారావళి యీరెండు గ్రంథములు నీతులనిధులుగ గత ౨౦౦ సంవత్సరములనుండి ప్రచారములో నున్నవి.

10. ఆధునికుల యభిరుచులకు విరుద్ధములుగ నుండునను సంశయమున నేనిని ప్రకటించునపుడే యందలి కొన్నిపద్యములు తొలగింపబడినవి. సంఘసంస్కర్తలలో అతివాదులగు శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగమువంటివారికి గాక రావు బహదూర్ యమ్. రంగాచార్యులవంటి వారికిని సంశోధ్యములు కాని యశ్లీలములుగాని కానరానేలేదు. అంతేకాక, నేటివారి యభిరుచులు వ్యతిరేకముగా నున్నమాత్రమున నందలి పదము లేవియు తొలగింపరాదనియును తొలగించిన భాషకు పెద్దలోటే యనియును నాక్షేపించియున్నారు.

11. వెనుక 1911 లో నాపైవచ్చిన యభియోగసందర్భమున ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు వారి ఆధ్వర్యమున జరిగిన పండితమహాజనసభలో నిట్టి నిషేధము దురాలోచన లేదనియును వానివలన భాషామాతకు మహాద్రోహము చేసినట్టగుననియు ఒక తీర్మానమును జేసిరి. అదిగాక సర్. బి. యన్. శర్మ, దివాన్ బహదర్ మోచర్ల రామచంద్రరావు పంతులు మున్నగువారీవిషయమున గవర్నరుగారిని దర్శించిరి. ఆ యభియోగసందర్భమున నాకు దొరతనమువారు కొన్నికొన్నిపద్యము లసభ్యములుగా నున్నవని సూచించి నావివేకము ననుసరించి సంస్కరించి ప్రకటింపవలసినదని అపుడు నన్ను హెచ్చరించిరి. ఇప్పటికిని నా కట్టి యుదారపూరితములైన సూచనల నేమైన నొసంగినచో నేనువానిని పాటించి గ్రంథములను ముద్రించి ప్రకటింతునని వినయపూర్వకముగా దెలుపుకొనుచున్నాను.

12. నేను ప్రకటించినయీపై గ్రంథములు చాలవఱకు సంస్కరించినవే. కొన్ని పండితులకు మాత్రము ఆ సంస్కరింపబడిన ముద్రణ ప్రతులు

మాత్రము విక్రయించుచున్నాను. అందుచే బి 2 వ సెక్షను క్రిందవచ్చు గ్రంథములు నేనేమియు ముద్రించి ప్రకటింపలేదని మనవి.

13. పైజూపినట్టి పైగ్రంథములు విఖ్యాతకవుల రచనలేకాని సామాన్యులవి కావనియు ఆయాగ్రంథములలో నసభ్యపు భాగములు వైతొలగించుటలో నేను చూపినశ్రద్ధ యితరప్రకాశకు లెవ్వరును జూపనే లేదనియు, తెలుగుదేశములోను పైజూపుసంస్థానములోను ఇతరులు స్వల్పధరలకు వచ్చు ముద్రణములు నిర్నామకముగా వేసినట్లు నేను జేసినవాడను గాననియు మనవి చేయుచున్నాను.

14. మఱియు ఫలానా పద్యముకాని నిర్దిష్టమైన యొకగద్యముకాని అసభ్యము అశ్లీల ద్యోతకము ననుట కెట్టి యాధారములు లేనియెడలను, కొందఱి ప్రకాశకులపై మాని కొందఱు ప్రకాశకులపైనే యిట్టి అక్రమచర్య అతితొందరగా పైకొన్నప్పుడును, నావంటివాని ప్రసిద్ధము ధర్మబద్ధమునగు సంస్థకెట్టి నీలాపనిందలు కలుగునో దానివలన నాకెట్టినష్టము వాటిల్లునో ఆనష్టమెంతతీర్చరానిదో అనూహ్యముగనున్నది. కొమ్ములు తిరిగిన పండితులే యేది సభ్యము యేది యసభ్యము నన్నది నిర్ణయించి నిర్వచింపలేనప్పుడు నావంటివారిపై నిట్టియక్రమచర్య పైకొనుట ధర్మము కాదని మనవి చేయుచున్నాను. నావంటివారికి మార్గము చూపుటకై యేభాగము లశ్లీలద్యోతకములో యే భాగములు కావో నిర్ణయించుటకు దొరతనము వారే నియమింతురని యాశించుచున్నాను. ఈపరిస్థితులలో నాపై నిక నెట్టిచర్యను పైకొనకుండునట్లును, నాకడ సంగ్రహించిన గ్రంథములన్నిటి నాకిచ్చి వేయుటకును దొరతనము వారిని ప్రార్థించుచున్నాను.

విధేయుండు,

వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులు,

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్సు,

తండయార్పేట, మదరాసు.

21-3-1927.

ఈనివేదికకు నిబంధముగా నుంచిన నివేదికలతోపాటు ఈక్రింది యభి ప్రాయములుకూడ జతపఱచి పంపఁబడినవి.

1. 1911 వ సంవత్సరములో శ్రీ శాస్త్రులుగారిపై వేసికొనబడి ప్రతికల అభియోగమునకు విషయములైన గ్రంథములగు 1. వీథినాటకము, 2. హంసవింశతి, 3. శశాంకవిజయము, 4. బిల్హణీయము పరిష్కృత ముద్రణములనియుం జేసి బహిష్కరించి యుండు వివిధమైన యాక్షేపణలు గల భాగముకాదలేవని ప్రకటించుచున్నాను.

ఇట్లు,

జి. వెంకటరంగారావు, ఎం. ఏ.

2. పైని శ్రీ రంగారావుగారు సూచించిన గ్రంథములు ప్రామాణికములైన ప్రాచీనకవులచే రచితములైన సత్కావ్యములు. వానిలో నటనట నసభ్యవర్ణనలు గలవని వానిని బహిష్కరించుట అన్యాయమేగాక ఆంధ్రభాషకు తీరని యపకారము చేయుటని నా భావము. ఈగ్రంథముల ప్రస్తుత ముద్రణములు పరిష్కృత ముద్రణములు అంటేవిధమైన యాక్షేపణలుగల భాగములు లేవు. ఇట్టి సద్గ్రంథ ప్రకటనము మూలమున ఆశేషాంధ్రజనులకు గౌరవపాత్రులైన ప్రకాశకులపై నభియోగము తెచ్చుటయుం, దందుమూలమున నిట్టి గ్రంథ ప్రకటనము నరికట్టుటయు నత్యంతము గర్హ్యములు.

వేమవరపు రామదాసుపంతులు,

ఆంధ్రగ్రంథనిర్ణాయకసంఘాధ్యక్షులు.

మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున

సెనేటు, అకడమిక్ కౌన్సిలు సభ్యులు.

3. ఇట్టిదే పేర్కొనబడిన దివాన్ బహదూర్ శ్రీయస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారి లేఖ.

4. శ్రీ పి. సుబ్రహ్మణ్య అయ్యరు బి. ఏ. యల్. టి. గారిలేఖ.

5. శ్రీ యస్. రామానూజం చెట్టి, ఎం. ఏ., ఓ. యల్ గారిలేఖ.
6. శ్రీ జయంతి రామయ్య బి. ఏ. బి. యల్. గారిలేఖ.
7. శ్రీ భావరాజు వేంకట కృష్ణారావు ఎం. ఏ. బి. యల్, గారిలేఖ.
8. శ్రీ గిడుగు వేంకట సీతాపతి గారిలేఖ.
9. శ్రీ రావుసాహేబు గిడుగు వేంకటరామమూర్తి గారిలేఖ.
10. శ్రీ న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులు గారిలేఖ.

దీని ఫలితాంశము.

ఈపైలేఖలు కూడ న్యాయశాఖా మంత్రిగారికి శ్రీ శాస్త్రులుగారు పంపిరి. ఆపిమ్మట శ్రీ శాస్త్రులుగారు సంస్కరించి ప్రకటించిన హంసవింశతి (1920 సంవత్సర ముద్రణము) బిల్హణీయము (1926 సంవత్సరముద్రణము) వైజయంతీవిలాసము (1909 సంవత్సరముద్రణము) అనుగ్రంథముల ప్రతులు దొరతనము వారి కంపిరి. అప్పుడు దొరతనమువారు 25-4-27 తేదీని ఈ క్రిందిలేఖ శ్రీశాస్త్రులు గారికి పంపిరి. అందలిభావము పైగ్రంథములలో హంసవింశతి సరిగానే యున్నదనియు ఆగ్రంథప్రతులను ప్రజలకు విక్రయింపవచ్చుననియు తెలిపి బిల్హణీయములోని ద్వితీయాశ్వాసమందలి 152వ పద్యమందలి 7వపంక్తియు, తృతీయాశ్వాసమందలి 103 వ పద్యమున 3వపాదమును అశ్లీలములుగా నున్నవనియు వైజయంతీ విలాసమున మూడవయాశ్వాస మందలి యేడవపద్యమును అసభ్యములుగా నున్నవనియు ఆభాగములను వైతొలగించి ప్రకటించుకొనవచ్చు ననియు తెలిపిరి.

దొరతనమువారి తాఖీదు.

ఏమైనను చెన్నపురిప్రభుత్వము మాత్రమూరకొనక 8-8-1927 తేదీని శ్రీ శాస్త్రులు ఆయాగ్రంథములను విక్రయించుచున్నందులకు ఏల శిక్షార్హుని జేయరాదో తెలుపుకొనగోరుచు తాఖీదుపంపిరి. అప్పుడు శ్రీ శాస్త్రులుగారు

తే 18-3-1927 దీని మరల వెనుకటివిషయము లన్నిటిని తెలుపుచు నొక ఖైఫీయతు పంపి అందింకను ఈవిషయముల నివేదించిరి.

శ్రీ శాస్త్రిగారి సమాధానము

"నేను పరిష్కరింపని ముద్రణములు కేవలము పండితులకొఱకు భాండాగారముల కొఱకు ఉద్దేశింపఁబడినవి, అందుకొఱకే వానివెలలుకూడ అధికముగా నుంచితిని.

ఎంత శ్రద్ధవహించినను అనేక సంస్థలలో నేను గౌరవవ్యవహర్తనుగా నుండు చుండుటచే ప్రమాదవశమునఁ గొన్ని విక్రయింపబడియుండవచ్చును. అది నేనుద్దేశపూర్వకముగా ప్రభుత్వమును నిరసించుటకు చేసినపని మాత్రము కాదని మనవిచేయుచున్నాను.

నేను చెన్నపురిలో కొంతకాలము గౌరవమేజస్ట్రేటును; తిరువత్తి యూరులోని మొదటితరగతి బెంచికోర్టునకు నన్ను అధ్యక్షునిగా ప్రభుత్వమే నియమించిరి. చెన్నపురి పోర్టుట్రస్టులోను, పచ్చయప్పట్రస్టుబోర్డు లోను నేను ప్రధానసభ్యుడను. ఇదిగాక ఎన్నో వర్తకవాణిజ్య ధార్మికసంస్థ లతో నాకు సన్నిహితసంబంధము కలదు. అట్టివాడను నేను బుద్ధిపూర్వక ముగా నిట్టిపనిని జేసితి ననుకొనుట ప్రభుత్వమునకు ధర్మము కాదు. పొర పాటువలన నట్టి గ్రంథము లిదివఱలో విక్రయింపబడినను, ఇకముందట్టిపని జరుగకుండ జూచెదను. కావున ప్రభుత్వమువారు నాపై నేచర్యను గైకొనక నన్నెట్లు ప్రవర్తింపు మన్ననట్లు ప్రవర్తించెదనని తెలుపుకొనుచున్నాను.

ఇట్లు,
వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులు.

తదనంతర చర్య.

ఆతరువాత శ్రీశాస్త్రులుగారు తే30-8-1927ది ప్రభుత్వప్రధాన న్యాయశాఖామంత్రిని గలిసికొని హంసవింశతి, బిల్హణీయము, శశాంకవిజయము, గణికాగుణప్రవర్తన తారావళీ అను గ్రంథములను యథాతథముగా పండితులకు మాత్రమే విక్రయించెదమనియు, దాని విషయమున దీసికొనవలసిన శ్రద్ధ తీసికొనియెదమనియు దాని కనుమతింప వలసినదనియు గోరిరి.

దీనికేమియు ప్రభుత్వమునుండి సమాధానము రాలేదు. ఇట్లుండగా తే 20-1-28దిని శ్రీశాస్త్రులుగారు నిషేధింపబడినగ్రంథము లమ్మినందులకు తేబడిన అభియోగమునకు సమాధానము చెప్పుకొనుటకు తే 6-2-1928 ది చెన్నపట్టణ ప్రధాన మేజిస్ట్రేటుకోర్టునకు హాజరుకావలసినదని తాఖీదు వచ్చెను.

దానిమీదట శ్రీశాస్త్రులుగారు తే 31-1-1928 దీ ప్రభుత్వ ప్రధానకార్యదర్శి పేర పైవిషయముల నన్నిటి నుల్లేఖించుచు లేఖవ్రాసి యందు తాము బుద్ధిపూర్వకముగా చేయని నేరమునకు రచ్చకెక్కించుట ప్రభుత్వమునకు ధర్మము కాదనియు నిదివరలో బ్రకటితమైన గ్రంథములను తే 18-3-1927 ది పోలీసువారు స్వాధీనముచేసికొని పట్టుకొనిపోయిరి గనుక, నిక దమపై సెట్టిచర్యయు గైకొనవలదని విన్నవించిరి.

నాటి దొరతనమువారి తుది తీర్పు

అప్పుడు తే 16-2-1928 దిని ప్రభుత్వమువారీక్రింది సమాధానమును శ్రీశాస్త్రులుగారికి పంపిరి.

"మీరు తే 5-8-1921 ది ప్రభుత్వమువారికిచ్చిన *హామీకి విరుద్ధముగా ప్రకటించిన గ్రంథములన్నియు పోలీసువారికి వశపఱిచి, ఇక మరల

* ఈహామీ వీరెన్నడును ఈయలేదు.

నెన్నడును పరిష్కృత ముద్రణములుగాగాని అపరిష్కృత ముద్రణములుగాగాని వానిని ముద్రింపమని మరల హామీయిచ్చినచో మీాకైనున్న యాక్షేపణోగమును ఉపసంహరించుకొనుచున్నాము.”

ఎ. వై. జి. క్యాంబెల్,
ప్రభుత్వప్రధాన కార్యదర్శి.

కాని, అప్పటినుండియు శ్రీ శాస్త్రులవారు దొరతనమువారి యీనిషేధమును తొలగింపజేయ విశ్వప్రయత్నములు చేయుచునే యుండిరి. అవివేకముగల ప్రభుత్వమువలనను అసూయాగ్రస్తులై యనాలోచితముగ దొరతనమువారి పక్షము చేరి వారి ప్రేరేపించిన కొంతమంది మహవ్యక్తుల వలనను ఈనిషేధమును దీనివలన తెలుగు సారస్వతమునకు తీరనికొఱతయును వాటిల్లెను. నాటినుండి యథాతథముగనున్న వైగ్రంథము లేవియు నెవ్వరికిని లభ్యము కాకుండపోయెను. శ్రీ శాస్త్రులుగారికి వ్యవహారమున గలిగిన నష్టమును దైహికముగా గలిగిన శ్రమయును అనంతములే కాని, వారికవి యొకలెక్కలోనివి కావు. ఉత్తమమగు తెలుగుసారస్వతమందలి కవితా మహత్వమును జాటు నపూర్వగ్రంథము లిట్లు నిషేధింప బడుటవలన ఆంధ్రసాహిత్యవృక్షమున కొకపెద్దగొడ్డలి పెట్టని శ్రీ శాస్త్రులుగారు పొందిన మానసికవ్యథ యింతింతకాదు. నిష్కల్మషముగను, నిష్కామముగను భాషామాత నారాధించు పవిత్రహృదయులు కనుకనే వీరికింత బాధకలిగినదని చెప్పనగును.

ఉపసంహారము

సుమారొకయర్ధశతాబ్దము శ్రీ శాస్త్రులుగారు కేవల భాషాభిమానముతో విశేషవ్యయప్రయాసల కేమాత్రమును సరకుగొనక యీప్రభుత్వనిషేధమును తొలగింప దొరతనమువారితో హోరాహోరి పోరాడినమాట ఆంధ్రసారస్వతచరిత్రమునను శ్రీ శాస్త్రులవారి జీవితమునను సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపవలసిన విషయము. వీరిట్లు పట్టుదలతో పోరాడుచు శ్రీ మాక్ చక్రవర్తి